

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
2014-YL-011**

**TÜRKİYE’ DE KATILIM BANKACILIĞI
SEKTÖRDEKİ YERİ VE ÖNEMİ**

**HAZIRLAYAN
Didar USTAOĞLU**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Umut EVLİMOĞLU**

Aydın - 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Programı öğrencisi Didar USTAOĞLU tarafından hazırlanan Türkiye' de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi başlıklı tez, 17/10/2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :

Kurumu _____ :

İmzası:

(Başkan) Prof. Dr. Etem KARAKAYA ADÜ Nazilli İİBF

Yrd. Doç. Dr. Umut EVLİMOĞLU ADÜ Nazilli İİBF

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZÇAĞ ADÜ Nazilli İİBF

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu İktisat tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

17/10/2014

Didar USTAOĞLU

ÖZET

**TÜRKİYE’ DE KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRDEKİ
YERİ VE ÖNEMİ**

Didar USTAOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Blim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Umut EVLİMOĞLU

2014, 104 sayfa

Dünyada büyük bir gelişim sürecine giren faizsiz bankacılık; 1970’li yıllarda pratiğe aktarılmış olup; ilk olarak 1976 yılında Mısır’ da uygulama alanı bulmuştur. ‘Faizsiz Bankacılık’ adı altında yaygınlaşan katılım bankaları, başlangıçta müslüman ülkelerde faaliyet gösterirken, bugün farklı ihtiyaçların karşılanması noktasında tüm dünyada önem arz eden bir işlevsellik kazanmıştır.

Faizsiz bankacılık sistemi ekonomik hayatımıza yaklaşık 30 yıl önce 1983 yılında çıkarılan yasa ile giriş yapmıştır. Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile ilk faizsiz banka “Özel Finans Kurumu” adıyla kurulmuş olup, sonrasında 5411 sayılı bankacılık kanununda yapılan değişiklikle bu kurumların adı “Katılım Bankaları” olarak değiştirilerek günümüze kadar bu şekliyle, gelişerek gelmiştir.

Ülkemizde katılım bankaları özellikle 2001 yılından sonra büyük bir ivme kazanmış olup, ticari bankalar ile rekabet edebilir hale gelmiştir. Bunda katılım bankalarının, Bankalar Kanununa tabi ve ticari bankalar ile mevzuat bakımından eşit haklara sahip olmasının büyük etkisi vardır.

İşbu çalışmada Türk bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığının yeri, sistemde yer alan diğer bankalarla olan ilişkisi değişik açılardan ele alınarak; tüm dünyadaki finansal entegrasyon ve tasarrufların değerlendirilmesi ihtiyacı sonucu gelişme gösteren katılım bankacılığına ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Faizsiz Bankacılık.

ABSTRACT
TURKEY PARTICIPATION IN THE BANKING SECTOR AND
THE IMPORTANCE OF PLACE

Didar USTAOĞLU

M.s.c. Thesis, at Economics

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Umut EVLİMOĞLU

2014, 104 pages

Interest free banking experiencing a major development process in the world was first practiced in 1970s and first implemented in Egypt in 1976. While participation banks having become widespread under the name of “Interest free banking” were active in Muslim countries at first, it has gained a considerable function all over the world in terms of satisfying various needs today. Interest free banking system was introduced to our economic life through a law enacted in 1983, approximately 30 years before. The first interest free bank was founded under the name of “Private Finance Institution” based on the decree with power of law and the name of these institutions was changed as “Participation Banks” later on due to an amendment in the banking law numbered 5411 and it has reached its current position as a result of its always developing form.

Participation banks gained a great momentum especially after 2001 in our country and are able to compete with commercial banks today. The fact that participation banks abide by Banking Laws and have equal rights with commercial banks in terms of legislation has played a great role in this development. This study focuses on the place of participation banks in the Turkish banking system, their relations with other banks in the system and presents their behavior in the current competitive environment comparatively and it is aimed to enlighten participation banking developed as a result of the need for the evaluation of savings and financial integration throughout the world.

Key words: participation banks, Interest free banking.

ÖNSÖZ

Dünya’ da 1960’lı yılların sonuna doğru “faizsiz bankacılık” adı altında varlığını büyük ölçüde hissettirmeye başlayan Katılım Bankaları, daha çok Körfez bölgesinde Müslüman nüfusun yaşadığı yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Önemli miktarlarda tasarrufların birikmesi ve bu tasarrufların değerlendirilmesi noktasında ortaya çıkan Katılım Bankacılığı bir anlamda toplumsal talebin ihtiyacından meydana gelmiştir. Nitekim yapılan araştırmalar sonucunda ülkemizde atıl miktarda bulunan, üretime aktarılmayan yüksek miktarda fon bulunduğu saptanmış ve bu fonların ülke ekonomisine kazandırılmamasında fon sahiplerinin faiz içeren enstrümanlardan uzak kalmak istemesi gerekçe olarak sunulmuştur. Ülkemizin ekonomik durumu göz önüne alındığında bu atıl fonlardan yararlanma düşüncesi daha fazla önem arz etmektedir. İşte bu noktada katılım bankalarının faizsiz finansal enstrümanları atıl fonları ekonomiye dahil etmede, reel sektörü destekleyici, kayıt dışı ekonomiyi önleyici ve rekabeti artırıcı yönde önemli roller üstlenmektedir.

Katılım bankacılığının son dönemdeki gelişimi ve bankacılık sistemi içerisindeki payının artışı dikkat çekicidir. Bu çalışma kapsamında da bankacılık sistemine geniş bir perspektiften bakılarak, Türkiye’ de bankacılığın özellikle de katılım bankacılığının durumuna değinilmiştir. Tez katılım bankacılığının Türk bankacılık sektörü içerisindeki mevcut konumunu açıklaması bakımından önem taşımakta olup, sektöre farklı bir taraftan ışık tutmaktadır.

Çalışmamı neticelendirmede bana destek olan Yrd. Doç. Dr. Umut Evlimoğlu’na, sevgili babam Zekeriya Ustaoglu’na ve beraberinde tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunar, tezimin tüm ilgilenenlere faydalı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
SİMGELER DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxi
GİRİŞ.....	1
1.BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI	2
1.1. Bankacılık Kavramı	2
1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	2
1.3. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	4
1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık	4
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Bankacılık.....	8
1.4. Katılım Bankacılığı Kavramı (Faizsiz Bankacılık).....	12
1.5. Katılım Bankacılığının Doğuşunun Sebepleri.....	13
1.5.1. Dini Nedenler	13
1.5.1.1. Faiz ve riba kavramı	13
1.5.1.2. Yahudilikte faiz.....	14
1.5.1.3. Hıristiyanlıkta faiz.....	14
1.5.1.4. İslamiyet’te faiz	15
1.5.2. Ekonomik Nedenler	17
1.5.3. Sosyal Nedenler	18
1.6. Dünya’da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	19
2. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI.....	24
2.1. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi.....	24
2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Kuruluş Nedenleri	27

2.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Hukuki Yapısı.....	28
2.3.1. 1983-1999 Döneminde Hukuki Yapı.....	29
2.3.2. 1999-2005 Döneminde Hukuki Yapı.....	30
2.3.3. 2005 ve Sonrasındaki Hukuki Yapı.....	36
2.4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları.....	38
2.4.1. Kuveyt Türk Katılım Bankası.....	38
2.4.2. Asya Katılım Bankası.....	39
2.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası.....	40
2.4.4. Albaraka Türk Katılım Bankası.....	41
2.5. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Amaçları.....	42
2.6. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Çalışma Yöntemleri.....	43
2.6.1. Fon Toplama Yöntemleri.....	44
2.6.1.1. Özel cari hesapları	44
2.6.1.2. Katılma hesapları.....	46
2.6.2. Fon Kullandırma Yöntemleri.....	48
2.6.2.1. Kurumsal finansman desteği (murabaha finansmanı).....	49
2.6.2.2. Bireysel finansman desteği	50
2.6.2.3. Finansal kiralama (icara-leasing)	50
2.6.2.4. Mal karşılığı vesaikin finansmanı.....	51
2.6.2.5. Kar ve zarar ortaklığı katılımı (mudaraba)	51
2.6.2.6. Emek sermaye ortaklığı (muşaraka).....	52
2.6.2.7. Karşılıksız borç verme (karz-ı hasen)	52
2.6.2.8. Gayri nakdi krediler	53
2.6.2.9. Sukuk (İslami senet)	53
2.6.3. Katılım Bankacılığı Tarafından Sunulan Diğer Bankacılık Hizmetleri.....	57
2.7. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklar ..	58
2.7.1. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Benzerlikler.....	58
2.7.2. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Farklar.....	59
2.8. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları	66
2.8.1. Atıl Tasarruflarının Sisteme Dahil Edilmesi	66
2.8.2. Kayıt dışı Ekonominin Önlenmesi	66

2.8.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi	67
2.8.4. İstihdamın Artırılması	67
2.8.5. Rekabetin Geliştirilmesi.....	67
2.8.6. Yabancı Sermaye Transferi Sağlanması	67
2.8.7. Maliyet Düşürücü Katkıları.....	67
2.9. Katılım Bankalarının Problemleri.....	69
3. KATILIM BANKALARI İLE SEÇİLMİŞ DÖRT KLASİK BANKANIN KÜRESEL KRİZ SONRASI GÖSTERMİŞ OLDUĞU PERFORMANSLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	71
3.1. Performans Tanımı.....	71
3.1.1. Performans ile İlgili Kavramlar.....	72
3.1.1.1. Karlılık	72
3.1.1.2. Verimlilik	73
3.1.1.3. Etkinlik.....	73
3.1.1.4. Ekonomiklik.....	74
3.2. Bankaların Performanslarını Karşılaştırmada Kullanılan Ölçütler ve Oranlar	74
3.2.1. Oran Analizi.....	75
3.2.2. Bankaların Performans Ölçütleri.....	76
3.3. Dört Katılım Bankası ve Dört Klasik Bankanın Küresel Kriz Sonrası Göstermiş Oldukları Performansın Karşılaştırılması.....	78
3.3.1. Karlılık Performansı.....	78
3.3.1.1. Net Faiz ve Karpayı Karşılaştırılması	80
3.3.2. Aktif Kalite Performansı	83
3.3.2.1. Aktif Büyüklük Karşılaştırılması	84
3.3.3. Sermaye Yeterliliği Performansı.....	88
3.3.4. Mevduat Hacmi Ve Toplanan Fonların Karşılaştırılması	90
3.3.5. Şube Ve Personel Sayılarının Karşılaştırılması	93
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	96
KAYNAKLAR	99
ÖZGEÇMİŞ.....	103

SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGE	: Adı Geçen Eser
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
FFIEC	: Federal Financial Institutions Examination Council (Federal Mali Kurumlar İnceleme Komitesi)
ISSN	: International Standard Serial Number (Uluslararası standart süreli yayın numarası)
MD	: Madde
MÖ	: Milattan Önce
MUFİTAD	: Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmacıları Derneği
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
SAZ	: Serbest Atılabilir Zarf Yaklaşımı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
VD	: Ve Diğerleri

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Katılım Bankacılığın Toplam Bankacılık İçerisindeki Payı 2001-2013(%).....	22
Şekil 2.1. Katılım Bankaları Şube ve Personel Sayısı Gelişimi.....	26
Şekil 2.2. Sukuk ve Geleneksel Bonolar Arasındaki Farklar.....	55
Şekil 3.1. 2008-2013 Yılları Arası Net Faiz- Karpayı Değişimi (%).....	80
Şekil 3.2. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankaları Net Karpayı ve % Değişim.....	81
Şekil 3.3. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Net Faiz-Kar ve % Değişimi.....	82
Şekil 3.4. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı 2001-2013 (%).....	85
Şekil 3.5. 2008-2013 Yılları Arası Toplam Aktifler Değişimi(%).....	85
Şekil 3.6. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Aktif Toplamları ve % Değişimi.....	86
Şekil 3.7. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Aktif Toplamları ve % Değişimi.....	87
Şekil 3.8. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Toplam Özkaynakları ve % Değişimi.....	89
Şekil 3.9. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Toplam Özkaynakları ve % Değişimi.....	90
Şekil 3.10. 2008-2013 Yılları Arası Mevduat Değişimi (%).....	91
Şekil 3.11. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Topladıkları Fonlar ve % Değişim.....	91
Şekil 3.12. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Topladıkları Fonlar ve % Değişimi.....	92
Şekil 3.13. 2008-2013 Yılları Arası Şube ve Personel Sayılarının Karşılaştırılması.....	93
Şekil 3.14. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayıları.....	94
Şekil 3.15. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Şube ve Personel Sayıları.....	95

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1.1. 1856- 1875 Yılları Arasında Osmanlı Devletinde Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar.....	5
Çizelge 1.2. Osmanlı Döneminde Kurulan Ulusal Bankalar.....	7
Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması.....	61
Çizelge 3.1. Bankaların Performans Ölçütleri	76
Çizelge 3.2. 2008-2013 Yılları Arası Finansal Oranlar (Bin)	77
Çizelge 3.3. Katılım Bankalarının Aktif Büyüklüğü (Mio TL)	84
Çizelge 3.4. Katılım Bankalarının Sektör İçindeki Aktif Büyüklük Payı (%)	85

GİRİŞ

Bundan 60 yıl önce bir düşünce olarak oraya çıkan faizsiz bankacılık, 1960' lı yıllarda düşünce olmaktan çıkarak, dünya ekonomisinde yerini almıştır. Faizsiz bankacılık, faizli işlem yapmak istemeyen kesimi de sisteme dahil etmiş, atıl durumda kalan kaynakların ekonomiye kazandırılmasına katkı sağlamıştır.

Faizsiz bankacılık sistemi ekonomik hayatımıza yaklaşık 30 yıl önce 1983 yılında çıkarılan yasa ile giriş yapmıştır. Çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile ilk faizsiz banka "Özel Finans Kurumu" adıyla kurulmuş olup, sonrasında 5411 sayılı bankacılık kanununda yapılan değişiklikle bu kurumların adı "Katılım Bankaları" olarak değiştirilerek günümüze kadar bu şekliyle, gelişerek gelmiştir.

Son yıllarda bütün sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe performans çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Periyodik aralıkla yapılan performans ölçümleri piyasanın dengesi için önem arz etmektedir. Beklenmeyen risklerin, krizlerin, iflasların önüne geçebilmek adına bankaların performans değerlendirmesinin yapılması oldukça önemlidir.

Bu çalışma da küresel kriz sonrası dönemde katılım bankaları ile seçilmiş orta büyüklükteki dört klasik bankanın performans karşılaştırması yapılarak, sektör ve bankalar bazında sonuçlara ulaşılmıştır.

1.BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIğI

1.1. Bankacılık Kavramı

Banka kelimesi, Türkçe karşılığı tezgah, masa ya da sıra anlamına gelen İtalyanca 'banco' kelimesinden gelmektedir. Asırlardan bu yana birçok değişiklik ve gelişmeler kaydeden bankalar, konuyla ilgili birçok yazar tarafından değişik biçimde tanımlanmıştır (Takan, 2001: 2).

Bankaların kurulmasındaki en önemli amaç olarak çok değişik türden altın ve gümüş paraların Avrupa'da yayılması ve bunların değerlerinin saptanmasındaki güçlüklerin uluslararası ticareti olumsuz etkilemesi ve uluslararası ödemelerin düzene koyulması olarak bilinmektedir (Bilir, 2010: 79).

Günümüzde banka kavramıyla ilgili olarak; kapsam, işlev ve bünyesinde yürüttüğü işlemlere bakılarak çok çeşitli tanımlamalar yapılabilmektedir. Bu işlemlerin çeşitliliği arttıkça da bankacılık için tek bir tanım yapmak oldukça zorlaşmaktadır. Şuan ki tanımlamalara baktığımızda en genel kabul görmüş şekliyle bankayı; mevduat toplayarak kredi veren finansal bir kuruluş olarak tanımlayabiliriz.

Bankalar gördükleri önemli işler sebebiyle her ülkenin ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Genel olarak ekonomik hayatta para-kredi ile ilgili her işlem bankalar aracılığıyla yürütülmektedir. Yaptığı bu aracılık sayesinde ülkelerin ekonomisini canlandırarak, gelişimine önemli katkıda bulunmaktadır.

1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılık hizmetleri ticaret kadar eskidir. Tarihçiler bankanın ilk çıkış noktası olarak zamanımızın altı bin yıl öncesini göstermektedir. Gerçekten Sümerlerin Oruk (Ourouk) sitesi etrafında gelişen ilk uygarlıklardan birinde M.Ö. 3500 yılında kurulan mabet, bilinen ilk banka kuruluşudur.

Hamurabi yasalarında, banka mabetlerde kredi işleminin nasıl yürütüleceği, borcun vadesinde nasıl tahsil olunacağı, borçlunun hangi mallarının ne suretle borcun tasviyesinde kullanacağı yazılı idi. Mabet'in rahipleri de ilk borç verenler olarak bilinmektedir. Din adamları, toplumda saygın ve sözü geçer insanlar olarak halkın manevi problemlerinin yanında maddi problemleri ile de ilgilenmişlerdir.

Mevduat kabulü ve kredi olarak kabul edebileceğimiz ilk bankacılık işlemlerinin MÖ. 2000 yılında Babil’de başladığı, ilk bankaların tapınaklar, ilk bankacıların da rahipler olduğu söylenir. Banka hukuku tarihçileri, tapınaklar en güvenilir yerler olduklarından pek çok kimsenin değerli eşyalarını, para gibi kullanılan nesnelere, tapınaklara bıraktıklarını, bunlara Tanrılara sunulan armağanların da eklenmesiyle, rahiplerin ellerinde büyük birikimlerin oluştuğunu söylerler. Oluşan bu birikimlerin rahipler tarafından ihtiyacı olanlara bazı güvenceler karşılığında ödünç verildiği ve daha sonra hediyesi (faizi) ile birlikte geri alındığı belirtilmektedir (www.isiktac.av.tr). Borçlanmada yıllık faiz % 33, % 20 veya % 12’yi geçemezdi. Bu oranlar tahıl, hurma ve madenler için uygulanmaktaydı. Daha sonraki yüzyılda, bankacılık hizmetlerinin mabetlerin tekeline çıktığını, ticaretle meşgul bazı zengin ailelerin bankacılık hizmetlerinde uzmanlaştıklarını görmekteyiz.

Eski Mısır, eski Yunan ve Roma’da banka işlemleri ile uğraşan kurumların var olduğu bilinmektedir. Belli başlı Yunan mabetleri, devletten veya vatandaşlardan alınan ve faiz verilmeyen emanetlerden (depo), dinsel mülkiyetten gelen gelirlerden ve bağışlardan oluşan bir, sermayeye sahiptiler. Özellikle dünya politikası ve ticaretinin Roma’ya kayması Roma bankerlerinin işlerini genişletmiştir. Bankerlik çeşitli şubelere ayrılmış ve banka işlemlerini ilgilendiren birçok hukuki içtihatlar oluşturulmuştur, taki Roma imparatorluğu yıkılana kadar bu süreç böyle ilerlemiştir. Roma İmparatorluğu’nun yıkılmasıyla beraber batıdaki bankacılık alanında kaydedilen gelişmelerde son bulmuştur. Ortaçağ Avrupa’sındaki politik istikrarsızlık, kilisenin bankalar karşısında tutum alması bankacılık sektörünün gelişerek yayılmasını önlemiştir.

1453’te İstanbul’un fethi ve bunun neden olduğu Rönesans hareketi ve bir süre sonra yeni kıtaların keşfi ticaretin okyanuslara kayması ve genişlemesi bugünkü batı ülkelerinde o zamana kadar geçerli olan kilise hukukunun yerini Roma Hukuku’nun almasına neden oldu. Hatta kilise hukuku değişti. Sonuç itibariyle faize bakış değişti. O zamana kadar yasal sayılmayan faiz kabul edilmeye başladı. Bütün bu gelişmeler bankacılığın gelişmesinde büyük katkı yaptı (tarihnotları,2014).

1.3. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Türk bankacılık sisteminin tarihsel gelişimi Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki alt başlıkta incelenecektir.

1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Bir ülkedeki bankacılık faaliyetlerine baktığımızda; banka ve ekonomik hayat arasındaki yakın ilişki hemen gözümüze çarpmaktadır. Bu bağlamda Osmanlı devletinin ekonomik yapısının bankacılık faaliyetlerini etkilediğini söyleyebiliriz. Osmanlı devleti 18. ve 19. yüzyılda Batı Avrupa’da yaşanan gelişme ve dışa açılma sürecini yaşamadığı için, o dönem ülke içindeki ekonomik faaliyetler verimsiz bir şekilde etkinlik göstermiştir. Ekonomik gelişim süreçlerinin batı Avrupa’nın gerisinde kalması sebebiyle; 19. Yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı devletinde herhangi bir banka oluşumuna rastlanılamamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk kâğıt para 1840 yılında bütçe açıklarını kapatmak için çıkarılmıştır. O dönemde sürekli açık veren Osmanlı Hazinesi’nin kaynak ihtiyacının karşılanması amacıyla, Kaime adı verilen paranın miktarı kısa sürede önemli oranda artırılmıştır. Sürekli dış ticaret açıkları verilmesinin de etkisiyle birkaç yıl içerisinde kaimelerin yabancı paralar karşısındaki değeri önemli ölçüde düşüş göstermiş, bu nedenle ithalatın finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmıştır. Bu durum hükümeti, kaimelerin dış değerinin korunması için çareler aramaya sevk etmiştir (Işıқтаç, 2009: 3). Osmanlı devletinde bankacılığın doğuşu tamamen farklı etmenlerin sonucu oluşmuştur. Sarraflar aracılığıyla yürütülen bankacılık faaliyetleri Hazine’nin borç para bulma ihtiyacını karşılamak amacıyla bankaların varlığına ihtiyaç duymuştur.

Türk Bankacılığı açısından ilk önemli hukuki metin ise, faiz oranlarını sınırlayarak tefeciliği önlemek amacıyla 1852 yılında çıkartılan Murabaha Nizamnamesidir. Birçok değişikliğe uğrayan, Cumhuriyet döneminde de uygulanan nizamname 01/01/1957 tarihinde Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır (Işıқтаç, 2009: 3). Osmanlıdaki ilk banka, sarraflar tarafından 1847 yılında kurulan İstanbul bankasıdır. Ancak banka ödeme yeteneğini tehlikeye düşüren işlemlere girilmesi ve spekülasyon yapması nedeniyle 1852 yılında kapanmıştır (Sağlam, 1976: 247). Osmanlı Devletinde modern anlamda bir ticaret ve kredi bankası olarak kurulan ilk kredi kurumu 1856

yılında İngiliz sermayesi ile Londra’da kurulan ve Fransız sermayesinin de katılımıyla Osmanlı İmperial Bankası adını alarak diğer bankacılık işlemleri yanında banknot çıkarma yetkisiyle donatılan bankadır (Kepenek ve Yentürk, 2005: 21).

Osmanlı İmparatorluğu’nda, özellikle 1839 Tanzimat Fermanı’ndan sonra devlet harcamalarının gelirlerini arttığı bir döneme girilmesi ve devletin kaynak gereksiniminin önce kaimelerin çıkarımı, sonra da toplanacak vergiler karşılık gösterilerek İstanbul’da etkinlikte bulunan sarraf ve bankerlerden borç alınması ile karşılanmaya çalışılmasının ardından, Kırım Savaşı’nın bitiminde yapılan 1856 Paris Barış Antlaşması’nın Osmanlı İmparatorluğu’nun dış borç alma olanaklarını arttırmış olması, Osmanlı Bankası’nın kurulmasındaki en önemli etkidir (Türkiye Bankalar Birliği, 2012: 3). 1856-1875 yılları arasında özellikle yabancı sermayeyi destekleyen bankacılık faaliyetlerinin yoğunlukta olduğunu görmekteyiz.

Çizelge 1.1 de bu dönemde kurulan yabancı sermayeli bankalar ve kuruluş yılları verilmiştir.

Çizelge 1.1. 1856- 1875 Yılları Arasında Osmanlı Devletinde Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar

BANKALAR	YILLAR
BANK-I OSMANİ	1856
İTTİHADİ MALİ BANKASI	1859
TÜRKİYE BANKASI	1860
BANK-I OSMANİ-İ ŞAHANE BANKASI	1863
ŞİRKET-İ UMUMİYE-İ OSMANİYE BANKASI	1864
LŞİRKET-İ MALİYE-İ OSMANİYE BANKASI	1865
İTİBAR-I UMUMİ OSMANLI BANKASI	1869
AVUSTURYA-OSMANLI BANKASI	1871
AVUSTURYA- TÜRK BANKASI	1872
İKİNCİ İSTANBUL BANKASI	1872
KAMBIYO VE ESHAM ŞİRKET-İ OSMANİYESİ	1872

Kaynak: Öztin A, 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1989, s. 10.

1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilanı ve milliyetçilik eğilimlerinin artması ile birlikte ulusal sermaye ile pek çoğu yerel ve tek şubeden oluşan bankaların kurulma süreci başlamıştır. Ulusal bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi yabancı ve azınlık bankalarının elinden almak ve bu sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır. Ulusal sermayeye dayalı ve kalıcı bankacılık girişimi Mithat Paşa'nın 1863 yılında kurduğu tarım kredi kooperatiflerinin 1888 yılında Ziraat Bankasına dönüştürülmesidir. Ayrıca 20. yüzyılın başlarında ulusal bankacılığın geliştirilmesi yönünde çaba gösterilmiş ve bölgesel bankaların geliştirilmesine çalışılmış ancak bu girişimler sınırlı kalmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2005: 21). Ancak ulusal sermayeye dayalı olarak kurulan bu bankaların ömürleri çok uzun süreli olmamış, yabancı sermayeli bankalarla rekabet edemeyerek ekonomi piyasasından çekilmişlerdir.

Osmanlı döneminde ulusal kuruluş olarak faaliyette bulunan bankalar çizelge 1.2.'de gösterilmektedir.

Çizelge 1.2. Osmanlı Döneminde Kurulan Ulusal Bankalar

ULUSAL BANKALAR	YILLAR
İSTANBUL BANKASI	1911
KONYA İKTİSADİ MİLLİ BANKASI	1911
ADAPAZARI İSLAM TİCARET BANKASI	1913
KARAMAN MİLLİ BANKASI	1913
EMVARİ GAYRİMENKULE VE İKRAZAT BANKASI	1914
MİLLİ AYDIN BANKASI	1914
EMLAK VE İKRAZAT BANKASI	1914
ASYA BANKASI	1914
AKŞEHİR BANKASI	1916
KAYSERİ MİLLİ İKTİSAT BANKASI	1916
KÖY İKTİSAT BANKASI	1916
İTİBAR-I MİLLİ BANKASI	1917
İKTİSAT-I MİLLİ BANKASI	1917
MANİSA BAĞCILAR BANKASI	1917
KONYA AHALİ BANKASI	1917
TİCARET VE İTİBAR-I UMUMİ BANKASI	1918
TÜRKİYE UMUMİ BANKASI	1918
ESKİŞEHİR ÇİFTÇİLER BANKASI	1919
ADAPAZARI EMNİYET BANKASI	1919
KONYA TÜRK TİCARET BANKASI	1920
İKTİSAT TÜRK BANKASI	1920
BOR ZÜRRA VE TÜCCAR BANKASI	1922
DERSAADET KÜÇÜK İSTİKRAZ SANDIĞI	1923

Kaynak: Öztin A., 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Genisletilmiş 2. Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1989, s.14.

İkinci Meşrutiyetten Cumhuriyetin kuruluşuna kadar, 1908-1923 yılları arasında, 11’i İstanbul’da, 13’ü Anadolu’da olmak üzere toplam 24 yerli banka kurulmuştur.

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Bankacılık

Osmanlının maddi ve manevi mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti oldukça yıpranmış ve tarıma dayalı bir iktisadi yapıyı üzerine almıştır. Siyasi, sosyal, hukuki alanda köklü değişikliklerin yapıldığı bu yıllarda ülkenin üzerine aldığı sorunlu ekonomiyi düzeltme gerekliliği de ön plana çıkmıştır. İşte, Türk mali sistemi böyle bir sorunlu ortamda şekillenmiştir.

1923 yılına baktığımızda Türkiye birkaç altyapı yatırımlarına yönelik işletme, askeri fabrika ve imtiyazlı yabancı şirket dışında sanayi üretimi olmayan, tarım üretimi ise kısıtlı bir ekonomiye sahipti. Cumhuriyet'in ilk yıllarında genellikle tek şubeli yerel bankalardan oluşan ve ekonomik gücü zayıf olan ulusal bankaların yanında, özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kurulan ve faaliyetlerini Cumhuriyet kurulduktan sonra da sürdüren yabancı bankalar, bankacılık sektöründe daha ağırlıklı bir yer işgal etmiştir ve kredi piyasasının büyük kısmını ellerinde tutmuştur. Bu sebepten dolayı Cumhuriyet bankacılığının ilk dönemi olarak nitelendirilen 1923–1932 döneminde ulusal bankacılığın geliştirilmesine büyük önem verilmiştir.

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bankacılık ile ilgili önemli gelişmelere yol açmıştır. Hükümet ve toplumun tarım, ticaret ve sanayi kesimlerinin önde gelenlerinin katılımıyla yapılan bu kongrede, ekonomik gelişme için ulusal bankacılığın kurulması ve geliştirilmesinin gerekliliği tüm katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Kongre'de ifade edilen görüşlere göre; Özel kesimin olanakları henüz güçlü bankalar kurulması için yeterli değildir. Bankaların kurulmasında devletin katkısı olmalıdır. Kongre'ye katılan tüccarlar bir ana ticaret bankasının kurulmasını önermişler ve Türkiye İş Bankası bu öneriler doğrultusunda 1924 yılında özel sektör bankası olarak kurulmuştur. 1923–1932 yılları arasındaki dönemde İş Bankasını takiben Türkiye Sınai ve Maadin Bankası ile Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş ayrıca tek şubeli yerel banka sayısında artışlar olmuştur. 16 Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında atılan en önemli adımlardan birisi 1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) kurulması olmuştur (Kaya, 2010: 10).

Özel bankacılık sektörünün gözle görülür şekilde ilerlemeye başladığı sıralarda 2. Dünya Savaş'ının başlaması, sektörün ilerlemesi önünde engel teşkil

etmiştir. Türkiye'nin savaşa katılmamasına rağmen savunma giderlerini artırmış olması, bankaların iç ve dış borçlanmasının artmasına sebebiyet vermiştir.

Daha sonra 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ticari faaliyetlerin artması, bankalara olan ihtiyacında artmasına neden olmuş, özel bankacılık sektörü gelişme göstermiştir. Bunun sonucunda 1944 yılında Yapı Kredi Bankası kurulmuştur. 1950'li yıllarda devlet eliyle özel sektörü teşvik politikalarının uygulanmaya başlanmasıyla bankacılık sektöründe ilerlemeler görülmüş ancak dışa kapalı ekonominin varlığı, ekonomide tam bir serbestleşmenin söz konusu olmaması vb. nedenler sebebiyle sektörde istenen gelişim sağlanamamıştır.

Bu dönemde, bankacılık işlemlerinden alınacak komisyon oranlarının hükümetçe belirlenmesi ve dövizle dayalı işlem yapma yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı bir rekabet önem kazanmıştır. Şube bankacılığının yaygınlaşması, yerel bankaların tasfiyesi sürecini hızlandırmıştır. 1958 yılında "bankacılık mesleğinin gelişmesi, bankalar arasında dayanışmanın sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi" amacıyla, tüzel kişi statüsünde olan Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur (Karakoç, 2011: 8).

1960'lı yıllara baktığımızda ise devlet elinin bankacılık sektörü üzerinde fazlaca olduğunu görmekteyiz. Planlı dönem diye adlandırılan bu dönemde, banka komisyon oranları, mevduat –kredilere uygulanacak faiz oranları, kredi limitleri vb. pek çok uygulama ithal ikame politikaları doğrultusunda devlet kontrolünde gerçekleştirilmektedir. Bu sebeptendir ki 1960'lı yılların başları pek çok bankanın faaliyetlerine son verdiği bir dönem olmuştur.

1970'li yıllara baktığımızda ekonomik hayatta yaşanan aşırı durgunluk, ödemeler dengesinde yaşanan dengesizlik yeni bir sanayi stratejisinin belirlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Buradan hareketle 1980 yılından sonra ithal ikameci politikalar terk edilerek dış piyasaya açık, piyasa ekonomisine dayalı bir kalkınma politikası benimsenmiştir.

1980 sonrası dönemde yapılan reformlar Türkiye ekonomisinde ve finans sisteminde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Gerçekleştirilen reformların bankacılık sektörü üzerindeki etkileri ve yarattığı sonuçları genel olarak aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz (Karakoç, 2011: 10);

- Para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler bankaların iyi müşterilerinin bu piyasalara kaymalarına sebebiyet vermiş ve bankaların aktif kalitesinin zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle bankalar riski az olan tüketici kredilerine yönelmişlerdir.
- SPK Kanununun çıkarılması, İMKB'nin canlandırılması, finansman bonusu, mevduat sertifikası, tahvil alım satımı, repo işlemleri, hisse senedi gibi finansal işlemlerin hızla gelişmesi bankaların düşük maliyetli fon imkanlarını ortadan kaldırmıştır.
- Elektronik ve bilgisayar alanındaki gelişmeler, haberleşme ve bilgilendirme maliyetlerini hızla azaltmıştır. Bu gelişme, müşterilerin tercihleri ile beraber uluslararası piyasaların sektörü etkileme sürecini de kısaltmıştır.
- Bankaların kısa vadeli fon fazlalıklarını eritmeleri amacıyla 1986 yılında Merkez Bankası öncülüğünde interbank piyasası (bankalar arası piyasa) kurulmuştur.
- Mevduata pozitif faiz verilmesi nedeniyle mevduat maliyetleri artmış, bu maliyet artışlarının önüne geçmek için bankalar etkin çalışma prensipleri geliştirmişlerdir.
- Bu yıllarda hem dövizde serbestiye gidilmiş hem de yabancı bankaların yurtiçinde şube açmalarına ve piyasadaki rekabete ortak olmalarına izin verilmiştir.
- Bankacılık sisteminde krize gidilmesini engellemek için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankaların tasarruf mevduatlarına devlet garantisi getirilmiştir.

1980 sonrası önemli gelişmelerden biri de yerli ve yabancı bankaların sektöre girişine izin verilmiş olmasıdır. Böylece yabancı bankaların yurtiçinde, Türk Bankaları ise yurtdışında kendisine rekabet ortamı bulmuştur.

Finansal piyasalarda yaşanan değişim ve gelişimler sonucunda bankacılık sektörü de 1990'lı yıllarda farklı bir yapıya bürünmüştür. Artık teknolojik yatırımlar yapılmakta, para ve sermaye kuruluşlarının kurumsallaşması

tamamlanmaktadır. Bu yıllarda Türk bankalarının yurt dışında banka kurması ve bu bankalara iştirak etmesi önemli gelişmeler arasında gösterilmektedir.

Haziran 1999'da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu Bankacılık açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kanun ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenlemesi, gözetimi ve denetimi, idari ve mali özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na devredilmiştir.

27 kurul başkan ve üyelerinin atanması gerek kanunda yapılması gereken değişiklikler ve gerekse bankacılık kesiminde söz konusu Kurum'un oluşumundan önce yapılması gerekli rehabilitasyon nedeniyle yapılamamıştır. Kurum'un faaliyete geçmesi ancak 01.09.2000 tarihinde gerçekleştirilebilmiştir (Kaya, 2010: 15).

Türk bankacılık sektörü, 2000'li yıllara gelindiğinde, tarihinin en büyük finansal kriziyle karşı karşıya kalmış, sektörün yeniden yapılandırılması, bankaların mali yapı sorunlarının çözülmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri göstermiştir ki; Türk bankacılık sektöründe kapsamlı bir yeniden yapılandırma acil olarak tamamlanmalıdır. 2000 yılının Kasım ve 2001 yılının Şubat aylarında yaşanan bu krizler, bankacılık sektöründeki yapısal sorunların çözümüne yönelik kapsamlı bir programın daha fazla ertelenemez olduğunu ortaya koymuştur.

Krizi aşmak amacıyla yeniden yapılandırma ve düzenlemeler çerçevesinde; Bankalar Kanunu'nda radikal değişiklikler yapılmış, bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesine ve denetimine AB'ye uyum çerçevesinde yeni bir yaklaşım getirilmiştir. Yapılan düzenlemelerde ve denetim anlayışında, uluslararası kabul görmüş prensiplere önemli ölçüde yaklaşılmıştır. Bu düzenlemelerde, sermaye yeterliliğini karşılayamayan bankalar TMSF'ye alınmış, bu bankalar ile kamu bankalarının görev zararlarını hazine üstlenmiş, faaliyetteki bankalar yeni bir anlayışla denetime ve yeniden sermayelendirmeye tabi tutulmuş, krediler yeniden sınıflandırılmış ve uzun yıllar yüksek enflasyon ortamında çalışan bankaların bilançoları, enflasyona göre güncellenmiştir. Bu uygulamalar bankaların mali yapılarının daha gerçekçi bir görünüm almasını sağlamıştır (Özdemir, 2002: 59). Bu amaçla yapılacak finansal sistem reformlarının başarılı olmasının önkoşulu,

istikrarlı bir makroekonomik çerçevenin oluşturulması ve uygun bir bankacılık düzenleme ve denetleme sisteminin kurulmasıdır.

1.4. Katılım Bankacılığı Kavramı (Faizsiz Bankacılık)

Katılım Bankaları'nın geçmişi 'Faizsiz Bankacılık' ve İslam Bankacılığı' adı altında, Dünya'da 1960'lı yıllara kadar uzanırken Türkiye'de 1980'li yılların başlarında gündeme gelerek yakın tarihe kadar 'Özel Finans Kurumu'olarak adlandırılmıştır. 'Özel Finans Kurumları'5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda yapılan değişiklikle 2006 yılı başından itibaren 'Katılım Bankaları' (participation banks) ismini almıştır. Katılım Bankaları, kâr ve zarara katılma esasına göre çalışan kuruluşlar olarak İslam dininin faizi kesin olarak yasaklaması prensibinden hareketle hem ekonomik hem de sosyal bir işlevi yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Ancak klasik (faizli) bankacılık sistemine göre ortaya koydukları çalışma prensiplerinden kaynaklanan farklılıkları, tanımlanma açısından çeşitli sıkıntılar doğurmaktadır. Söz konusu kuruluşlar için dünyada İslami temellere dayalı olmaları sebebiyle İslam Bankacılığı' (Islamic Banking), faizsiz olmalarından hareketle 'faizsiz bankacılık' (Interest-Free Banking) kavramları yaygın olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde ise 15.12.1983 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'de belirtildiği üzere kâr ve zarara katılma esasına göre çalışan bu bankacılık türü ilk defa 'özel finans kurumu' kavramı ile Türk Finans sisteminde yer almıştır (Eskici, 2011: 4).

Daha sonra özel finans kurumu kavramının ifade edilmesi noktasında karşılaşılan sorunlar ve muhatapların zihinlerinde oluşan kuşkuları gidermek amacıyla 2005 yılında 5411 sayılı kanun gereğince isim değişikliğine gidilerek "Katılım Bankacılığı" ismi benimsenmiştir.

Katılım bankası ile para sahipleri arasında bir mudarebe yani emek-sermaye ortaklığı kurulur. Buna Türkiye'de kar – zarar ortaklığı denir. Katılım bankası bu şekilde topladığı paraları bir tüccar sıfatıyla işletmeyi ve elde edeceği karı ortaklarıyla paylaşmayı kabul ve taahhüt eder (Bayındır, 2007: 249). İslam dininin prensipleri çerçevesinde katılım bankaları parayı bir değer biriktirme aracı olarak değil, mübadele aracı-değer ölçüsü olarak kabul etmektedirler.

Katılım bankaları Bakanlar Kurulu kararına istinaden Bankalar Kanunu'na bağlı olarak tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları, faizsiz bankacılık

premsipleri çerçevesinde ticaret, üretim ve sanayide değerlendirerek yastık altı paraların ekonomiye kazandırılmasında önemli işlevler üstlenirler. Topladıkları atıl fonları doğrudan Türk sanayisinin ihtiyaçları doğrultusunda kullanıma sunduklarından ötürü de ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlamaktadırlar.

1.5. Katılım Bankacılığının Doğuşunun Sebepleri

Pek çok iktisadi ve sosyal kurum toplum ihtiyaçlarının zorlaması ve yönlendirmesi sonucu ortaya çıkar. İktisadi ve sosyal bir kurum olan Katılım Bankacılığı (Faizsiz/İslami bankacılık) müessesesinin doğmasına etki eden faktörlerin başında da toplum ihtiyaçları gelmektedir. İslami hassasiyetleri olan ve bu doğrultuda hayatını idame ettirmeye çalışan insanların varlığı, bu kesimin faiz vb. ekonomi enstrümanlarından uzak kalmayı tercih etmesi, İslami bankacılığın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu hassasiyete sahip tasarruf sahiplerinin kaynaklarının atıl kalması hem tasarruf sahiplerini hem politik iradeyi hem de ekonomik aktörleri harekete geçirmiştir. Atıl kaldığı düşünülen bu kaynakların sisteme kazandırılması ihtiyacı ve kaygısı aşağıda detaylarını açıklamaya çalışacağım dini, ekonomik, sosyal ve politik sebepler neticesinde Katılım Bankacılığının ortaya çıkış nedenlerini oluşturmaktadır.

1.5.1. Dini Nedenler

Diğer dinlerde olduğu gibi İslam dünyasında da din, davranışları belirleyen önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Katılım bankacılığını doğuran dini nedenlerin en başında, başta İslam dini olmak üzere pek çok dinde “faiz” in yasak olarak kabul görmesi yatmaktadır. Faizin toplum ahlakı üzerinde olumsuz etkisinin yanında, ekonomik haksızlıklar ve beraberinde pek çok problemi getirdiği bilinmektedir. Bu sebeptir ki tarih boyunca pek çok semavi dinler ekonomik ve sosyal dengeyi bozduğu gerekçesiyle faiz kavramına sıcak bakmamışlar, hoş görmemişlerdir.

1.5.1.1. Faiz ve riba kavramı

Türkçedeki karşılığı faiz olan riba Arapça bir kelime olarak lügatta, ziyade (fazlalık) ve nemâ (artma, çoğalma) anlamlarına gelmektedir (Özsoy, 1993: 59). Terim olarak faizin değişik tarifleri yapılmaktadır. Bazıları şöyledir: Faiz; dar anlamda satın alma gücünü kiralamanın fiyatıdır. Faizin temel işlevi, arz ve talep edilen satın alma gücünü dengelemesidir (Paya, 2001: 149). Faiz, konusu bir

miktar paranın ödenmesinden ibaret olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süreye ve belirli bir orana bağlı olarak gerçekleşen bir karşılıktır (Evren, 1987: 27). Diğer bir deyişle bir yere yatırılan veya borç olarak verilen paradan sağlanan emeksiz kazançtır.

1.5.1.2. Yahudilikte faiz

Faiz diğer dinlerde olduğu gibi Yahudilikte de yasaklanmıştır. Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'ta faizsiz borç para vermeleri gerekliliği dile getirilmiştir. Ancak Tevrat'ta Yahudilerin kendi aralarında faizli alışveriş yapmaları yasaklanmıştır, Yahudi olmayanlardan faiz alınmasında herhangi bir zarar görülmemiştir.

Musevilerin kutsal kitabı Tevrat'ın Çıkış 22, Levililer 25, Tesniye 15, Tesniye 23 kısımlarında faiz ile ilgili hususlara değinilmiştir (Yazıcı, 1999: 63-64). Tevrat'ta geçen cümleler şöyledir;

“Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula, ödünç para verirseniz ona tefeci gibi davranmayacaksınız.” (Çıkış, 22/25), “Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse ona yardım etmelisin desteklemelisin. Aranızda yaşayan bir yerli veya konuk gibi yaşayacaktır. Ondandır faiz ve kâr alma. Tanrıdan kork ki, kardeşin yakınında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizli para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyeceklerden kâr almayacaksın.” (Levililer, 25/35, 36, 37)

“Para veya faizli olarak verilen herhangi bir şeyle kardeşine borç vermeyeceksin.” “Yabancılar için faizle borç verebilirsin. Lakin kardeşine faizle borç veremezsin.” (Tensiye, 23/19,20).

Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere faiz, Tevrat'ta açık bir şekilde yasaklanmıştır.

1.5.1.3. Hıristiyanlıkta faiz

Faiz Yahudilere haram kılındığı gibi, Hıristiyanlara da haram kılınmıştır. İncil'de, Tevrat'ta olduğu kadar faizle ilgili açık hükümler bulunmamakla birlikte, hoş karşılanmadığına dair bazı ayet ve cümlelere rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir: “Senden dileyene ver, senden ödünç isteyen yüz çevirme” (İncil, Matta 5/42). “Siz yalnız onlardan bir iyilik beklemek için yardım ederseniz,

bunun için ne teşekkür beklenir? Aynı şeyi günahkârlar da yaparlar. Birilerine ondan karşılık ummak için borç verirseniz, bunun için hangi teşekkür beklenir? Günahkârlar da bir karşılık almak için birbirlerine bir şey verirler. Düşmanlarınızı daha çok seviniz, hiçbir şey karşılık beklemeden onlara ödünç veriniz. Böylece ödülünüz büyük olsun. Yücelerin yücesinin çocukları olursunuz. Çünkü o, nankörlere ve kötülere nimet vericidir.” (Luka 6/33, 34, 35).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Hıristiyanlıkta faizin açık bir dille ifade edilmese de bazı bölümlerinde kınanmıştır. Faizin haram olduğu İncil de açıkça dile getirilmese de başka kurumlarda bu açıkça belirtilmiştir. İznik Konsili 325’te faizi yasaklamıştır. Yine 8. Ve 9. Yüzyıllarda kilisenin faizi yasaklayan çeşitli kanunlar öne sürdüğünü görüyoruz; ancak bunları felsefi alt yapısı oluşturulmadığından etkinlikleri çok uzun süreli olmamıştır. Faiz yasakları etkinliğini coğrafi keşiflere kadar sürdürebilmiştir. Keşfedilen yeni deniz yolları ve yeni kıtalar, teknik gelişmeye yön veren çeşitli buluş ve icatlar, hızla gelişen ve uluslararası bir nitelik kazanan ticari hareketler ve para ticareti yapan kuruluşlar, üretime “kapitalist” bir kimlik kazandırmıştır. Bu durum önce ticari kapitalizmin, sonra da ekonomik kapitalizmin ortaya çıkmasına, bir yandan da iktisadi kurumların ve dolayısıyla faiz müessesesinin, inancın etkisinden kurtulmasına neden olmuşlardır. İncanın etkisinden kurtulan bu düşünce ise, zamanla faizin ekonominin temeline yerleşmesine neden olmuştur.

1.5.1.4. İslamiyet’te faiz

İslamiyet’ten önce Arap Yarımadası’nda ekonomik hayat hemen hemen faiz esası üzerine kurulmuştur. Ödeme günü gelen borç ödenmediğinde, faiz anaparaya eklenmekte yeni bir vade ile yeni bir faiz uygulanmaktaydı. Mürekkep faiz olarak adlandırılan bu uygulama borçlunun sırtındaki yükünü arttırırken, zengin de zenginliğini arttırmaktadır. Zengin daha zengin, fakir ise daha fakir olmaktadır.

İslamiyet’in gelmesiyle faiz haram kılınmış ve yasaklanmıştır. İslam’a göre faizin yasaklanmasının temelinde faizin Allah tarafından yasaklanması vardır. Faizin neden haram kılındığı konusunda Kuran-ı Kerim’de bu işlemin haksızlık olduğuna dair pek çok yerde bilgiler mevcuttur. Kuran- Kerim’in pek çok yerinde faizin yasaklanması, haram kılınmasıyla ilgili ayetler mevcuttur.

Kuran-ı Kerim’ de faiz il ilgili bazı ayetler şunlardır:

İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah’ın rızasını kazanmak için verdiğiniz zekâta gelince, işte zekatını veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır (Rum, 30/39).

Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz (Âl-i İmran 3/130).

Menedildikleri halde faizi almalarından ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemelerinden dolayı içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık (Nisa 4/161).

Faiz yiyenler ancak şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi kalkerler. Bu onların: “Alım satım da ancak faiz gibidir.” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alış verişi helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faize bir son verirse, artık geçmişi kendisine, işi de Allah'a aittir. Kim faize geri dönerse artık onlar ateşin halkıdır, orada sürekli kalacaklardır. Allah, faizi yok eder de, sadakaları artırır (Bakara 2/275-276).

Ey iman edenler, Allah'tan sakının ve eğer inanmışsanız faizden arta kalanı bırakın. Şayet böyle yapmazsanız, Allah'a ve Resul'üne karşı savaş açtığınızı bilin. Eğer tövbe ederseniz artık sermayeleriniz sizindir. Böylece ne zulmetmiş olursunuz, ne zulme uğratılmış olursunuz (Bakara 2/278-279).

Ayetlerden anladığımız kadarıyla insanlar, Hz. Peygamber döneminde faizi kâr gibi görmekte, tür ve ölçü açısından eşitliğin olup olmamasını önemsememekte ve bu tür bir muameleyi alış veriş olarak değerlendirmekteydiler. Ama bu ayetler, faiz ile kâr işlemleri arasındaki farka dikkat çekmektedir. Çünkü değişik türden olan iki mal üzerinde yapılan alış veriş esnasında bir miktar artışın ortaya çıkması, emeğin, vaktin, malın ve meşguliyetin karşılığıdır. Oysa denk türlerin, malların ve miktarların el değiştirmesinde fazladan bir miktar almak, karşılığı bulunmayan bir artırmadır. “Oysa Allah alış verişi helal, faizi haram kılmıştır.” (Bakara 2/275) ifadesi, faiz ve alış-veriş arasındaki farkı ortaya koyarken, onların bu anlayışlarına da işaret etmektedir (Karakuş, 2006: 29).

Kuran-ı Kerim'in yanında hadislerde de faizi yasaklayan ifadeler bulunmaktadır. Peygamber efendimiz (s.a.v) veda hutbesinde "Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa, onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat aldığınız borcun aslını ödemek gerekir. Ne zulmediniz, ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle bundan böyle faizcilik yasaktır. Cahiliyeden kalma bu çirkin âdetin her türlü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmuttalib'in oğlu amcam Abbas'ın faiz alacağıdır", başka hadisi şerifte ise " Allah faizi yiyene ve yedirene lânet etsin" (Buhari ve Müslim) buyurmuşlardır.

Görüldüğü gibi İslam ülkelerindeki ve yabancı ülkelerde ki kimi insanlar, faizin İslam'da yasak oluşundan dolayı, klasik bankalara yatırmadıkları paraları, altın, gayrimenkul v.b. gibi yatırımlara dönüştürmüşlerdir. İnançları dolayısıyla klasik bankalarla ilişki içine girmeyen kesimin tasarrufları, finansal sistemin dışında kalmaktadır. İşte bu ihtiyacı karşılamak, muhafazakar kesimin yurt içi ve yurt dışındaki tasarruflarını ekonomiye kazandırmak için yeni bir bankacılık anlayışına gereksinim duyulmuştur. Ve ihtiyaçlar neticesinde "Katılım Bankacılığı" ortaya çıkmıştır.

1.5.2. Ekonomik Nedenler

İslam bankacılığının doğuşunu hazırlayan ekonomik nedenlere baktığımızda özellikle 1970'li yıllarda Arap ülkelerinin petrolden elde ettikleri gelirlerin ekonomiye yeniden kazandırılması, bu gelirlerle kalkınmaya katkı sağlanması isteğinin ön plana çıktığı görülmektedir.

1974 yılından bu yana petrol fiyatlarında meydana gelen devamlı ve hızlı artışlar petrol üreticisi ülkelerde ve Orta Doğu ülkelerinde önemli tutarlarda döviz rezervlerinin birikmesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarındaki artış, aynı zamanda petrol ithalatçısı ülkelerin, petrol giderlerini hızla arttırarak, bu ülkelerin diğer alanlara tahsis edebileceği kaynaklarını ve kalkınma hızlarını azaltıcı etki yapmaktadır. Bu durum, petrol ithalatçısı ülkeleri, petrol üreticisi ülkelerde biriken bu kaynakları ülkelerine çekmek için yoğun çaba harcamaya yöneltmektedir. Hızla artan petro-dolarlarını faiz sistemi içerisinde kullanmak isteyenler olduğu gibi, sadece kar ve zarar sistemi içerisinde kullanmak isteyenler de vardır. İşte bu sistemle, kendilerine batı dünyası finans sistemi içinde yer bulamayan çevreler,

ellerindeki fonları, faizsiz bir sistemle sadece “kar ve zarar” kavramlarına dayanarak yatırım yapmak istemişlerdir (Bilir, 2010: 24).

Tüm bu sebeplerden dolayı İslam ülkeleri arasında bir arayış baş göstermiş ve bunun sonucu olarak 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankası’nı takiben İslam ülkeleri faizsiz esaslara göre çalışan finansal kurumlar oluşturmaya başlamışlardır. Böylelikle, hem faize karşı duyarlı olan İslam ülkeleri arasında ticaret ve mali piyasaların gelişmesi sağlanarak gelişmekte olan İslam ülkelerinden az gelişmiş İslam ülkelerine sermaye hareketinin sağlanması amaçlanmıştır hem de ekonominin dışında kalmış ya da verimsiz alanlara yönelmiş sisteme tasarrufların faizsiz bankacılık kurumları sayesinde ekonomik sisteme dâhil edilmesi gibi sebepler İslam bankacılığının doğuşunu hazırlamıştır (Eskici, 2007: 27).

1.5.3. Sosyal Nedenler

İslam bankacılığının doğuşuna ve gelişimine dini ve ekonomik nedenler kadar sosyal nedenler de zemin hazırlamıştır. Toplumu meydana getiren öge Bireyler’dir. Bireyler toplum içerisinde farklı sınıflara mensup olarak karşımıza çıkmaktadır. Zengin, fakir, köylü, çiftçi, esnaf vb. pek çok sınıf olmakla birlikte, bu sınıflar arasında iyi bir iletişimin olması da çok önemlidir.

Çünkü toplumsal huzurun sağlanabilmesi bir toplumu oluşturan sınıfların iyi anlaşılmasından geçmektedir. Tabii sosyal bir barış ortamının oluşturulması da ekonomik adaletin sağlanmasıyla mümkün olabilir. İşte bu noktada zengin ve fakir arasındaki ekonomik adaletsizliğin ortadan kaldırılmasında faizsiz sistemle çalışan bankalar önem kazanmaktadır. Faizsiz bankacılık ya da faizsiz sistem servet sahiplerinin faiz vasıtasıyla servetlerine servet katması yolunu kapatmakta faydalı olacak bir kurum olarak ortaya çıkmıştır.

Faizsiz bankacılık, sermayenin reel ekonomi çerçevesinde değerlendirilmesi neticesinde istihdam alanları açmakta üretim faktörlerini harekete geçirmektedir. Böylelikle toplum hayatı içerisinde zengin ve fakir arasındaki adaletsizliği gidermede rol oynamaktadır. Buradan da anlıyoruz ki sosyal barış, toplumsal bütünlük, güçlü bir ekonomi kazanma noktasında Katılım Bankaları’nın varlığı güçlü bir alternatiftir.

1.6. Dünya’da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Faizsiz kredileşmenin tarihi insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Bu ödüncüler daha önceleri aynı iken daha sonraları nakdi olmuştur. Bankacılığın tarihi gelişimine bakıldığında zaman görülecektir ki; hemen hemen bütün kredi müesseseleri ilk kuruluşlarında faizsiz olarak çalışmışlar ya da çalışma amacıyla kurulmuşlardır.

Dünyada bilinen ilk faizsiz banka uygulaması milattan önceki döneme kadar gitmekte iken İslami banka uygulamaları ise İslamiyet’in doğuşundan sonra gündeme gelmiştir. Dünyada bilinen ilk faizsiz banka uygulaması M.Ö. 2123-2081 yılları arasında Babil’de hüküm süren Hammurabi’ye kadar uzanmakta olup, hammurabi kanunlarının 100-107’inci bölümü ikraz işlemlerinin nasıl düzenleneceğini göstermektedir (Tabakoğlu, 2006: 249).

100–107 bölümleri arasındaki Hammurabi Kanunları şöyledir;

100- ...aldığı paraya göre faiz verir ve bunu yazılı olarak bildirir ve de uzaklaştıkları gün tacire ödeme yapar.

101- Gittiği ülkelerde ticaret anlaşması yoksa, kazandığı bütün parayı tüccara vermek amacıyla simsara bırakacaktır.

102- Bir tüccar yatırım için bir miktar parayı simsara emanet ederse ve simsar gittiği yerde bir miktar zarar ederse, anaparayı tüccara vermek zorundadır.

103- Seyahatte iken düşmanlar sahip olduğu her şeyi ondan alırlarsa, simsar Tanrı adına yemin eder ve yükümlülükten kurtulur.

104- Bir tüccar nakletmesi için simsara mısır, yün, yağ veya başka bir mal verirse, aracı aldığı miktarı belirten bir makbuzu tüccara vermelidir. Bundan sonra tüccara verdiği para için de ondan bir makbuz alır.

105- Simsar dikkatsiz ise ve tüccara verdiği para için bir makbuz almamışsa, faturalanmamış parayı kendi parası olarak sayamaz.

106- Simsar tüccardan parayı teslim alırsa; ancak, tüccarla arasında bir anlaşmazlık varsa (makbuzu reddediyorsa) o zaman tüccar Tanrı ve parayı simsara

verdiğine tanıklık eden şahitlerin huzurunda yemin eder ve simsar toplam meblağın 3 katını ona öder.

107- Eğer tüccar simsarı aldatırsa, yani simsar kendisine verilen her şeyi geri getirdiği halde, tüccar kendisine geri verilen şeylere ilişkin makbuzu inkar ediyorsa, o zaman simsar tüccarı yargıçlar ve tanrı önünde suçlar ve simsarın kendisine verdiği şeyleri aldığını hala inkar ederse, simsara toplam meblağın 6 katını öder (wikipedia,2014).

Görüldüğü üzere M.Ö. yazılmış olan Hammurabi kanunları bugünkü faizsiz bankacılığın temel taşlarını oluşturmaktadır.

Eski Babil'deki banka mabetlerinde, faizsiz yatırımın ilk örneklerine geniş ölçüde yer verildiği görülmektedir. Daha sonraki yüzyıllarda bankacılık hizmetleri, mabetlerin tekeline çıkmış, ticaretle meşgul olan bazı zengin Yahudi ailelerinin eline geçmiştir. Bunların en meşhurları M.Ö. 500- 465 yıllarında Fırat kıyılarında yaşayan Egibi ve Murahsu aileleridir. Yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür ki bu Yahudi aileler çevredeki halka faizsiz kredi vererek dönemin banka ihtiyacını gidermişlerdir. M.S. 1118 yılında Hristiyan hacıların mal ve canlarını korumak için tesis edilmiş olan Temple mezhebi mensubu olan "Templier"ler, yapılan bağışlarla büyük ölçüde servet ve nüfuz sahibi olmuşlardır. Avrupa'da 1000'den fazla şubeleri olan bu gizli kuruluş ticari ve askeri maksatlar için faizsiz kredi vermiştir. 1462 yılında P. Michelve Milan tarafından kurulan Perouse'deki ünlü kredi kuruluşu Mondöpiyete'lerin ilk zamanlarda faizsiz ikrazatta buldukları (borç verdikleri) ve daha sonraları kötü idare ve masraflarının ağırlığından dolayı faizli şekle döndükleri kayıtlar arasındadır (Karakoç, 2011: 19) .

İslam ekonomisi tabirinin ilk çıkışı 1945 sonrasıdır. Bu tarihlerde bağımsızlık hareketleri sonucu bağımsızlığını kazanan Hindistan'da, Müslüman Hint aydınlar yeni bir sistem oluştururken İslam'dan nasıl faydalanacaklarını düşünmeye başlamışlar ve bu alanda çalışmalar yapmışlardır (Polat, 2009: 83).

Faizsiz finansal aracılık süreci ya da işlemlerinin gelişimi dikkate alındığında iki önemli husus ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, düşünce ya da teorik çerçeve itibarıyla söz konusu sürecin ya da işlemlerin oluşum ve gelişimidir. İkincisi ise bazı ülkelerde bu düşüncelerin ortaya koyulmasıdır. Düşünce ya da

teorik bazda faizsiz finansal aracılık ya da işlemlerine ilişkin ilk referanslar ya da çalışmaların, kara katılma esasına dayalı olarak gündeme geldiği bilinmektedir.

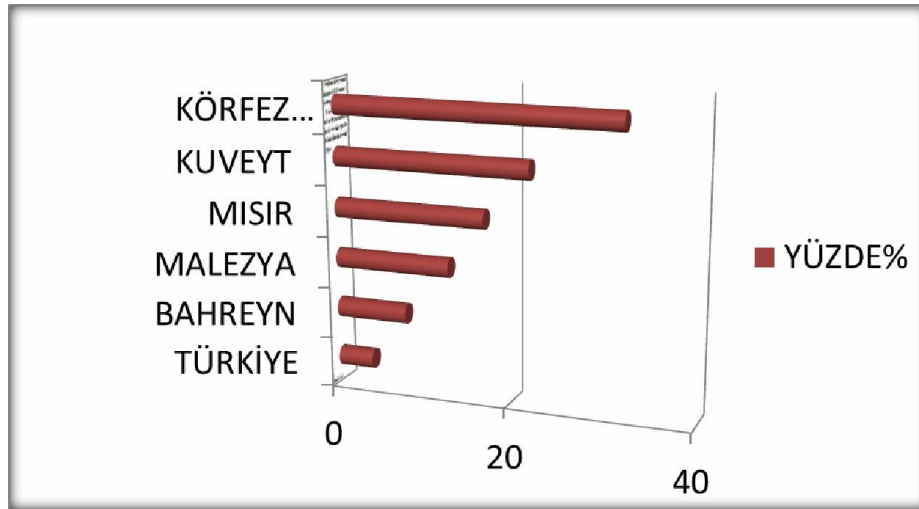
Bu çerçevede Anvar Qureshi (1946), Naime Siddiqi (1948), Mahmud Ahmad (1952), ve Mawdudi'nin (1950-1961) önemli katkı sağlayan çalışmalar gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca Muhammad Hamidullah'ın 1944 ve 1962 yılları arasında yazdığı bir dizi çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar da; faize dayalı mevcut ticari bankacılık sistemine alternatif olarak kar-zarar ortaklığına dayalı bir kavramla çalışması planlanan farklı bir bankacılık türü önermektedir. Bu düşünceler İslam iktisatçılarının alt yapısını hazırlamasıyla birlikte ilk olarak 1963 yılında Mısır'da kurulan Nasser'Social Bank adlı bir İslam bankası ile hayata geçmiştir. Bunu Suudi Arabistan'da, Pakistan'da ve Kuveyt'te kurulan bankalar izlemiştir.

Bunların içinde sesini duyuran en önemli kuruluş 1975 yılında Cidde'de kurulan ve halen 43 Müslüman ülkenin üye olduğu İslam Kalkınma Bankasıdır (Doğan, 2013: 6). Klasik batı bankalarını model alan ve Türkiye'nin de kurucu üye olarak yer aldığı İslam Kalkınma Bankası, İslam Konferansı Teşkilatı'na üye ülkelerin kalkınma programlarını destekleyen bir kuruluş niteliğindedir. Bu banka Müslüman ülkeler için bir katalizör görevi sağlamış ve özel sektör projelerine finansman veremeyen İslam Kalkınma Bankası'nın bıraktığı boşluğu doldurmak için 1975 yılında Dubai İslam Bankası'nın kurulması ile islami/faizsiz bankacılık dünya çapında hızla yayılmaya başlamıştır. Dubai İslam Bankası'nı, 1977 yılında Mısır'da kurulan Faysal İslam Bankası, Sudan'da kurulan Faysal İslam Bankası ve Kuveyt'te kurulan Kuveyt Finans Kurumları izlemiştir. İslam Kalkınma Bankası ve özel sektör İslam bankalarının kazandırdığı ivme ve bilgi birikimi üzerine Ortadoğu'da faizsiz finansman sistemi hızla yaygınlaşmış ve Uzakdoğu'daki (Malezya gibi) ülkelerin yönetiminde söz sahibi zengin Müslümanların kurduğu banka ve finansman kurumları, Japon teknolojisinin imkanları ile birleşince bölgenin büyük bir ekonomik kalkınma sağlamasında lokomotif rol üstlenmişlerdir. Günümüzde İslam Bankalarının ve faizsiz finansmanın gelişmesi sadece islam ülkeleri ile sınırlı kalmamaktadır. Japonya, İngiltere, ABD, Danimarka, Hollanda ve Almanya gibi ülkeler basta olmak üzere Dünya'nın birçok ülkesinde bu tür kurumlar faaliyet göstermektedir.

Faizsiz bankacılığın yaygınlaşması pek çok faizsiz finansal aracın ortaya çıkmasını sağlamış olup dünyadaki mevcut araç ve ürün çeşidini artıran ek bir

finansman modelini ortaya çıkarmıştır. Faizsiz finansman, küresel finansman piyasasının önemli bir segmenti haline gelmiştir. 2006 yılı itibariyle 18 milyar dolarlık bir kapitalizasyon ile 300'ü aşkın faizsiz banka mevcuttur. 600 milyar doları aşkın finansal yatırımlar yanında, 350 milyar doların üstünde toplam varlıklara sahiptirler. Faizsiz Bankacılığın büyüme hızı son 10 yılda dünya genelinde ortalama %10'u bulmuştur (Eskici, 2007: 16).

Birçok ülkede katılım bankacılığı ile klasik bankacılık yan yana bulunmaktadır. Faizsiz finansal kurumların varlıkları 1970 ve 1980'li yıllarda hızla büyümüş olup, hâlâ büyümeye devam etmektedir. 1990'lı yıllarda dünyada 1 milyar civarında Müslüman yaşadığı tahmin edilmektedir ve bu her geçen gün daha da artmaktadır. Buna bakarak faizsiz bankaların aktifleri de yılda 65 milyar ABD doları artış göstermiştir. Geçen on yıl içerisinde faizsiz bankalar ABD'de buna dahil olmak üzere birçok ülkede artış ve gelişim göstermiştir. Dünya genelinde faizsiz bankacılık sistemine göre çalışan bankaların aktif büyüklükleri 1990'lı yıllarda 10 milyar dolar iken, 2000'li yıllara gelindiğinde ise bu rakam 100 milyar dolara ulaşmıştır. Günümüze geldiğimizde de dünya çapında faizsiz sisteme göre yönetilen varlıkların 700 milyar doları aştığı düşünülmektedir.

Şekil 1.1. Katılım Bankacılığın Toplam Bankacılık İçerisindeki Payı 2001-2013(%)

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki Şekil 1.1.'de görüldüğü gibi, katılım bankacılığının toplam bankacılık sektörü içindeki payı bakımından en büyük pay %32 ile Körfez İşbirliği

Ülkelerine aittir. Bunu , %22 ile Kuveyt, %17 ile Mısır, %13 ile Malezya, %8 ile Bahreyn ve %4 ile Türkiye izlemektedir.

Günümüzde beş kıtada 60'dan fazla ülkede faaliyet gösteren İslami finans kuruluşları ve bankaların sayısı dünya genelinde 300'e ulaşmaktadır. Bunun %40'a yakını Körfez devletleri olmak üzere Arap devletlerinde toplanmaktadır. Bunların aktifleri günümüzde 500 milyar doları aşan bir rakama ulaşmıştır. 2007 yılında Arap devletlerindeki İslam bankalarının toplam aktiflerinin %90,8'ini Körfez devletlerinin payı teşkil etmektedir. Körfez devletlerinin toplam payının %49,5 kısmını sadece Suudi Arabistan'a aittir. Emirlikler %20 ve Kuveyt %17,4 paya sahiptir. Suudi Arabistan'da merkezi bulunan Dünya İslam Bankaları Birliği faizsiz banka ve kuruluşları için tek çatı oluşturmuştur (Ece, 2011: 2).

2. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Faizin İslam dinince yasak oluşu, bir kesimin bu olgudan uzak durmalarına neden olmuş, klasik bankalara alternatif kuruluşların mevcut olmayışı da bu kesimin tasarruflarının altın, döviz ve gayrimenkul gibi banka dışı yollara kaymasına yani üretime katkı sağlamayan alanlara yönelerek bir anlamda atıl kalmasına yol açmıştır. Bu durumu gidermek amacıyla faizsizlik esasına dayalı olarak işleyen, halkın elindeki tasarrufları ekonomi içerisine çekerek ülkenin kalkınması için ihtiyaç duyulan sermayeyi sağlayan finansal kurumlar Türkiye’de kurulmaya başlamıştır (Bulut, 2009: 18).

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye Hükümeti 1984'te sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve İKB Yönetim Kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisadi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, dış ticaretin artışında, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan, dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini arttırma imkan edinmiştir. Bunun yanı sıra, tasarruflarını faizsiz sisteme uygun olarak değerlendirmek isteyen vatandaşlara, küçük ve orta boy işletmelere hizmet vermek amacıyla 1975'te kurulan ve bu yöndeki çalışmalarını 1978'e kadar sürdüren Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası'nın (DESİYAB) Türkiye’ye önemli tecrübeler kazandırdığı ifade edilmektedir. DESİYAB, bankacılık alanında kâr/zarar ortaklığı esasına dayanan ve faizsiz kredi ve finansman sağlamak amacı ile kurulmuştur.

Bankanın yönetim kurulu, bankanın faizli veya faizsiz olarak çalışmasını tercih konusunda yetkili kılınmıştır. Ancak bankaya gerekde mevduat toplama yetkisinin, yurt içinde ve dışında şube açma yetkisinin verilmemesi sebebiyle banka proje değerlendiren ofis şekline bürünmüş, yönetim kurulunun 1978 yılında aldığı kararla DESİYAB faizli olarak çalışmaya başlamıştır. DESİYAB’ın adı 1988 yılında Türkiye Kalkınma Bankası olarak değiştirilmiştir. Türkiye’de faizsiz finansmana ilişkin diğer önemli gelişme ise, DESİYAB’ın kuruluş kararname ile aynı kararnamede yer alan “Kâr/Zarar Ortaklığı Belgesi” (KZOB) olmuştur.

13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Banka'nın kâr/zarar ortaklığı esaslarında işlem yapabileceği belirtilmiştir. 1974 yılında düzenlenen KZOB'nin ardından 1981 yılında yayınlanan Maliye Bakanlığı'nın 1 nolu tebliğiyle adı "Kâra İştirakli Tahvil" olarak değiştirilmiştir. Ancak kâr/zarar ortaklığı son olarak Sermaye Piyasası Kurulu'nun seri: III, 27 sayılı tebliğindeki şekli ile düzenlenmiş olup özellikle kobilerin finansman sağlama araçlarından biri olarak mali piyasa da yer almaktadır. Ancak pek tercih edilen, işlerliği olan bir araç değildir (Eskici, 2007: 26)

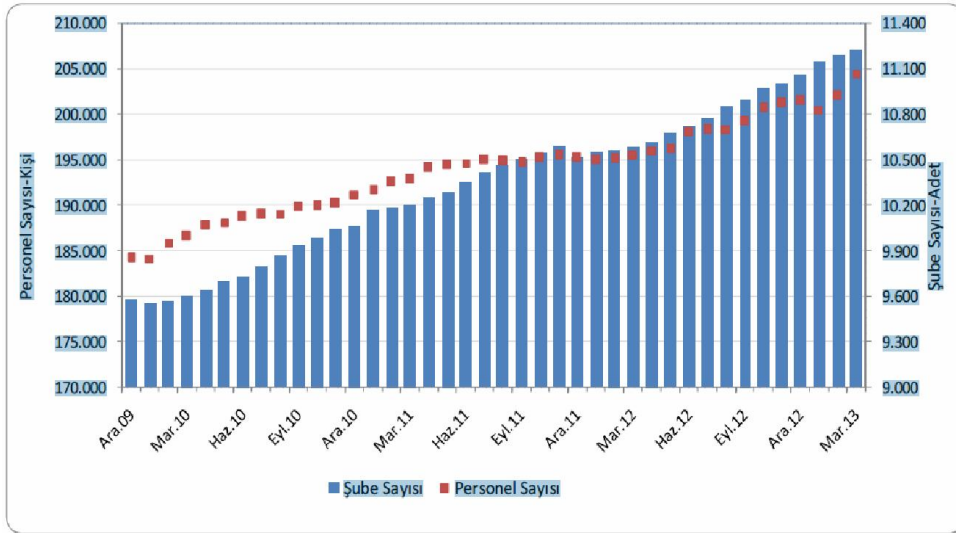
1980'li yıllara kadar ithal ikameci büyüme politikaları izleyen Türkiye, bu tarihten sonra dünyaya açılmayı hedef alan ihracatla büyüme stratejisi izlemeye başlamıştır. Bu dışa açılma stratejisi dünyada var olan yeniliklerin finans alanında da ülkemize kazandırılmasını sağlamıştır. 28.07.1981 tarihinde, Türkiye'de 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kabul edilmiş, 1983 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kurulmuş ve borsanın kurulmasıyla birlikte, sermaye piyasası araçlarının her biri birer birer uygulamaya konulmuştur. Aynı şekilde T.C. Merkez Bankası bünyesinde para piyasası kurulmuş, interbank piyasası (bankalar arası piyasa), dövizdeki liberalizasyonla birlikte döviz büfeleri, leasing, factoring şirketleri sermaye piyasası aracı kurumları gibi birçok yeni kurum, mali sisteme dahil edilmiştir (kuveyttürk,2013). İşte bu 1980 ihtilalinin sonrası hissedilen ciddi ekonomik yapılanma ihtiyaçlarının sonucu ve 24 Ocak Kararlarının ardından oluşturulması hedeflenen dışa açık büyüme modelinin etkisiyle 16.12.1983 tarihli 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye istinaden "Özel Finans Kurumları" adı altında ilk faizsiz bankaların kurulmasının temelleri atılmıştır.

Bu yeni bankacılık/finansman anlayışının esas amacı ise, ekonomiye katılmayan atıl konumda bulunan mali değerleri yastık altından çıkararak İslami hassasiyetler çerçevesinde ekonomiye kazandırmaktır. Ayrıca Türkiye'nin de üyesi olduğu İslam Kalkınma Bankası'nın amaçları arasında yer alan hem İslam ülkeleri ile olan ilişkileri geliştirme hem de bu ülkelerin petrol zengini olanlarını Türkiye'ye kaynak aktarımının sağlanması hedeflenmiştir.

Türkiye'de ilk Özel Finans Kurumu 1985 yılında kurulan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.S.'dir. Bunları 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.S., 1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.S. ve 1996 yılında kurulan Asya Finans Kurumu A.S. takip etmiştir. 2001 yılında uluslararası piyasalarda ve Türkiye'de

yaşanan ekonomik çalkantıda İhlas Finans Kurumu A.S. iflas etmiş ve faaliyetlerine son verilmiştir.

Faisal Finans Kurumu A.S. 2001 yılında Ülkemizin büyük gruplarından olan Ülker Grubunca devralınmış ve adı Family Finans Kurumu A.S. olmuştur. 2005 yılında da Anadolu Finans Kurumu A.S. ve Family Finans Kurumu A.S. birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını almıştır. 2004 yılında yapılan yasal düzenleme ile Özel Finans Kurumları “Katılım Bankası” ünvanını almışlardır. 2005 senesine kadar olan süreç, faizsiz katılım bankacılığının Türkiye'deki kuruluş dönemi olarak kabul edilebilir. 2005'ten sonrası ise ülke geneline yayılma, müessesleşme ve büyüme sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Çünkü 2005 yılından bu yana bankacılık sektöründeki şubeleşme politikasına katılım bankaları da katılmışlar ve gelişen istikrarlı ekonomi içerisinde paylarını önemli ölçüde arttırmışlardır (Karakoç, 2011: 28-29).

Şekil 2.1. Katılım Bankaları Şube ve Personel Sayısı Gelişimi

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 2.1.'den de anlaşılacağı üzere, katılım bankaları 2009 yılından itibaren şube-personel gelişiminde kayda değer bir ivme yakalamıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) verilerinden derlediği bilgilere göre, katılım bankaları 2013 yılında da büyümesini sürdürmüştür. Katılım bankalarının aktif hacmi bir önceki yıla göre yüzde 36,7 oranında artarak 70 milyar 279 milyon

liradan 96 milyar 86 milyon liraya çıkmış ve bankacılık sektörünün üzerinde büyüme göstermiştir. Bankacılık sektörünün aktif hacminde ise 2013 yılında yüzde 26,4 düzeyinde büyüme gerçekleşti.

Katılım bankalarının 2013 yılında sektör içindeki payı 2012 yılına göre 0,4 puan artarak yüzde 5,1'den yüzde 5,5'e yükselmiştir. Katılım bankalarının şube sayısı 2012 yılında 829 adet düzeyindeyken 2013 yılında bir önceki yıla göre 136 adet artarak 965'e yükselmiştir. Söz konusu bankalarda çalışan personel sayısı 2013 yılında bir önceki yıla göre bin 444 kişi artarak 15 bin 356 kişiden 16 bin 800 kişiye ulaşmıştır.

2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Kuruluş Nedenleri

Katılım Bankacılığı’nın Türkiye’ye gelmesinin dünyadaki örnekler incelendiğinde biraz geç olduğu görülmektedir. Ancak süre bazlı karşımıza çıkan bu farklılığın yanında, faizsiz bankacılığın ortaya çıkış sebeplerine baktığımızda diğer ülkelerle çokta farklılık gözükmemektedir. Faizsiz bankacılığın doğuşunu hazırlayan dini sebepler açısından Müslüman bir ülke olan Türkiye’de de aynı sebeplerin geçerli olduğu söylenebilir.

Ekonomik ve sosyal nedenler açısından incelediğimizde ise gelişmekte olan bazı Ortadoğu ve Arap ülkelerinden kaynak temininin yanı sıra faize karşı duyarlı olan kesimin elinde bulundurduğu tasarrufların ekonomiye dahil edilmesi amaçlanmıştır. Bahsi geçen sebeplerle Faizsiz Bankaların kuruluşunun önünün açılmasını takiben çok geçmeden beklendiği üzere Arap ve Körfez ülkelerinden ülkemize sermaye hareketleri gözlenerek ilk olarak ‘Özel Finans Kurumu’adı altında faizsiz bankacılık prensipleri doğrultusunda çalışan Al Bakara Türk ve Faisal Finans Kurumları kurulmuşlardır.

Esas itibarıyla 1983 Yılında Katılım Bankalarının kurulmasına izin verilmesinin ana hedef ve beklentileri şu şekilde ifade edilebiliriz;

- Petrol İhracatçısı İslam ülkelerinde 1974 yılından beri biriken fonların sermaye ve Yurtdışı Cari Hesaplar yoluyla ülkemize çekilmesi,
- 50 milyar dolar olarak tahmin edilen, ülkemiz atıl tasarrufunun harekete geçirilmesi,

- 1980 yılında başlatılan dışa açılma politikalarına uyum sağlayarak tarihi ve manevi bağlarımız bulunan İslam ülkeleri ile finansal ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Bu ülkelerdeki yoğun kalkınma çabaları ve yatırımlar ile büyük ölçüde artan ithalatlardan daha büyük paylar almak ve ortak girişimleri bu yollarla finanse etmek,
- Arap Finans Dünyasındaki Dış Fonlar'ın bu kurumlar yoluyla kullanılması ve Ekonomik sorunlarının çözümünü kendi aralarındaki işbirliğinde gören İslam Ülkelerinin İslam Bankası - İslam Konferansı Teşkilatı - OPEC - Arap Birliği -Kalkınma Fonları - İslam Finans Kurumları gibi kurdukları teşkilatların bir kısmına üye olan Türkiye'nin bunlara uyan mali teşkilatlarını oluşturmasıdır.

2.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Hukuki Yapısı

Katılım Bankaları'nın kuruluş ve faaliyetleri 19 Aralık 1999'a kadar 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 1999'dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile de Katılım Bankaları (o günkü adıyla Özel Finans Kurumları) 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmuşlardır.

Bu yasaya tabii olunmasının ardından Bankalar Kanunu'nda değişiklik yapan 12 Mayıs 2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunla Katılım Bankaları da cari ve katılma hesaplarında toplanan tasarrufların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Kurumları Birliği ve bünyesinde, bu birlik tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan Yönetmelik dahilinde idare olunmak üzere “Güvence Fonu” oluşturulmuştur. Ancak tüm bu hukuki yapı ve gelişmelere Temmuz 2005 döneminde hazırlanan yasa tasarısının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak 19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilmesi suretiyle 1 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı resmi gazete yayınlanması hukuki düzenlemelere ilişkin son noktayı koymuştur.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Ocak 2006 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. 5411 sayılı kanuna göre; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerinin “KATILIM BANKASI” ibaresi ile kapsam altına aldığı ifade edilerek ‘Özel

Finans Kurumu'tabiri kaldırılmış dolayısıyla 'Katılım Bankası'tanımı uygulamaya konmuştur (5411 sayılı Bankacılık Kanun, Tanımlar ve Kısaltmalar, 3. Madde).

Söz konusu kanunun geçici 3. Maddesinin öngördüğü şekilde Özel Finans Kurumları ticaret unvanlarını "Katılım Bankası" ibaresini de kapsayacak şekilde değiştirmişlerdir. Aynı kanunun 169. Maddesinde; diğer kanunlarda ve mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumlarına yapılan atıflar, Katılım Bankaları'na yapılmış sayılır, denilmiştir (5411 sayılı Bankacılık Kanun, Mülga Kanunlara Yapılan Atıflar, 169. Madde).

4672 sayılı kanun ile Özel Finans Kurumları Birliği bünyesinde oluşturulan "Güvence Fonu" da 5411 sayılı Kanun ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir. Geçtiğimiz 25 yıllık süreç içerisinde hukuki ve yapısal açıdan ciddi aşamalar kat eden Katılım Bankaları'nın ulaştığı son noktayı anlatmak için 1983-1999 arası hukuki durumu, 1999-2005 arasındaki değişiklikleri ve 2005 sonrasında 5411 sayılı kanun ile yapılan düzenlenmelerin ne tür değişiklikler gerçekleştirdiğinin irdelenmesi açısından konuyu ayrı ayrı 3 bölüm halinde ele almanın olumlu olacağı düşünülmüştür.

2.3.1. 1983-1999 Döneminde Hukuki Yapı

Türkiye'de faizsiz esasa göre çalışan Özel Finans Kurumları'nın (ÖFK) yasal çerçevesi, 15 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile çizildi. Resmi Gazete'nin 19 Aralık 1983 tarih ve 18256 sayılı mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe giren bu kararname, Türkiye'de faizsiz esasa göre çalışan özel finans kurumlarının yasal dayanağını oluşturmaktadır (Coşkun, 2008:43). Söz konusu kararname uyarınca, özel finans kurumlarına ilişkin düzenleme ve denetleme yetkisi, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (o dönemdeki adıyla Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı) ile T.C. Merkez Bankası'na verildi ve her iki yasal otorite de bu süreçte düzenleme ve denetim yetkilerini kullanmışlardır.

Bu mali kuruluşların; kuruluş, faaliyete geçme, denetim ve tasfiyeleri hususunda 19 Aralık 1999 tarihine kadar uygulanmakta olan Yasa ve Tebliğleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Resmi Gazete, 1985: 18742) :

1. 3182 sayılı Bankalar Kanunu
2. 1567 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Kanun (TPKKHK) ve bu kanuna ilişkin karar, Tebliğ ve Genelgeler
3. Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu
4. T.C. Merkez Bankası Kanunu
5. Türk Ticaret Kanunu
6. 3167 Sayılı Çek Kanunu
7. Finansal Kiralama Kanunu
8. Türk Vergi Kanunları
9. Sermaye Piyasası Kanunu
10. Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun

Mali piyasalarda faaliyet gösteren ve çalışmalarında güven unsuru ön planda olan, ulaştıkları büyüklükler açısından hiç de küçümsenemeyecek boyutlara ulaşan ÖFK'ların Kanun ile değil de bir Kararname ile faaliyetlerini sürdürmeleri her zaman tartışma konusu olmuştur. 1983 – 1999 arasını tedirginlikle geçiren özel finans kurumları, 1999'dan sonra çıkarılan bankacılık sistemi içinde daha etkin sonuçlara ulaşabilmişlerdir

2.3.2. 1999-2005 Döneminde Hukuki Yapı

Katılım Bankaları'nın (o dönemdeki adıyla Özel Finans Kurumları) yasal statüsünü belirleyen ikinci dönem ise, 18.06.1999 tarihli ve 4389 Sayılı Yeni Bankalar Kanunu'nun kabul edilmesiyle başlamıştır. Bu kanun hem klasik (faizli) bankaları hem de Katılım Bankaları'nı etkileyen yenilikler taşımaktadır.

Katılım bankalarının kurulmasından 1999 yılı sonunda Bankalar Kanunu kapsamına alınmalarına kadar geçen dönemde oluşturulan yasal mevzuatın, sistemin büyük problemler ve sorunlarla karşılaşmadan gelişmesinde önemli bir payı olmuştur (Büyükdeniz, 2000:24).

Katılım bankalarının hukuki alt yapılarını güçlendirmek amacıyla Bankalar Kanunu Kapsamına alan 4491 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 19 Aralık 1999 tarih ve 23911 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunun 20. Maddesine ilave edilen 6 no.lu fıkra ile katılım bankaları tüm özelliklerini ve prensiplerini koruyarak, kanun kapsamına alınmıştır. 18.06.1999 tarihli ve 4389 sayılı Yeni Bankalar Kanunda 4491 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle, ilgili kanunun 20. Maddesine eklenen 6 no.lu fıkraya göre (Erdoğan: 2011: 13):

“Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman veya emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden özel finans kurumları bu Kanunun 10. Maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları, 12. Maddesinin (2) numaralı fıkrası, 14. Maddesinin (5), (6) ve (7) numaralı fıkraları, 15 (2/c, d ve e bentleri hariç), 16, 17 ve 19. Maddeleri ile 20. Maddesinin (2) numaralı fıkrası hükümleri dışındaki diğer maddelerine tabi olup, Kurum bu Kanun hükümleri çerçevesinde bu kurumlara ilişkin kâr ve zarara katılma hakkı veren hesapların özelliklerini dikkate alarak her türlü düzenleme yapmaya yetkilidir. Ancak, Kurum bu Kanunun 14. Maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında belirtilen durumları tespit ettiği takdirde, özel finans kurumunun faaliyet izni kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınmış kararıyla kaldırılır. Özel Finans Kurumları açısından emtia veya gayrimenkullerin finansal kiralanması veya kâr ve zarara katılma ve benzeri yöntemlerle yapılan her türlü finansman faaliyetleri de bu kanuna göre kredi olarak addolunur. Bu Kanun hükümlerine göre, bu kurumların özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla topladıkları fonlar ve diğer taahhütleri de 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 40. Maddesinin (1) numaralı paragrafının (a) bendi hükümlerine tabidir. Bu Kanunun 21, 22 ve 23. Maddelerinde yer alan ceza hükümleri Özel Finans Kurumları ve görevlileri için de uygulanır.”

Söz konusu kanun maddesinin 6. Fıkrası Özel Finans Kurumları'nın zikredildiği ilk kanun olmasıyla bu yöndeki hukuki süreç açısından önemlidir. Yeni düzenlemeyle katılım bankalarında, fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri ve diğer bankacılık hizmetleri hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Katılım bankaları, özel cari ve katılma hesaplarında fon toplayabilecek ve topladığı bu fonları, fon kullandırma yöntemleriyle kullanılabilecektir. Ayrıca; çek, kambiyo

hizmetleri, teminat mektubu gibi diğer bankacılık hizmetlerini de yerine getireceklerdir.

Yeni Bankalar Kanunu'nda da belirtildiği üzere, normal bankalar gibi özel finans kurumlarının katılma hesaplarını da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 20. Maddenin 6. Fıkrasında belirtildiği gibi, Kurum bu Kanun hükümleri çerçevesinde bu kurumlara ilişkin kâr ve zarara katılma hakkı veren hesapların özelliklerini dikkate alarak her türlü düzenleme yapmaya yetkilidir. Özel Finans Kurumları 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile aşağıdaki hususlara da tabii olmuşlardır.

Bankalar Kanunu'nun 1. Maddesindeki, "Bu Kanun'un açık olmayan durumlarında genel hükümler uygulanır." Kuralı bu kurumları da kapsamaktadır. Bankalar Kanunu'nun 2. Maddesinde yer alan öz kaynak vb. temel bankacılık kavramlarının tanımları aynen özel finans kurumları için de geçerlidir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nu ve Kurumu'nu düzenleyen 3. 4. Ve 6. Maddeleri ile Bankalar Yeminli Murakıplığını düzenleyen 5. Maddeler özel finans kurumlarına uygulanacak olup, bu hükümler yönünden özel finans kurumlarına özgü bir husus bulunmamaktadır. Ancak daha önce tartışmalı olan bankalar yeminli murakıplarının olağan dönemde de özel finans kurumlarını denetlemelerine açıklık getirmiş ve bu kurumları denetleme yetkisi tanınmıştır (Eskici, 2007: 33).

- Bankaların kuruluşlarını ve faaliyete geçme esaslarını düzenleyen Bankalar Kanunu'nun 7. Maddesi özel finans kurumlarına da aynen uygulanacaktır. Bu, banka kurucularından aranan şartların özel finans kurumu kurucularında da aynen aranması sonucunu doğurmaktadır.

- Bankaların ana sözleşme ve ortak değişikliklerini Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun iznine bağlayan 8. Maddeye özel finans kurumları da tabidir.

- Bankaların teşkilat ve organlarını düzenleyen 9. Madde özel finans kurumları için de geçerlidir.

-Genel kredi sınırları hakkındaki 11. Maddedeki iştiraklere, ortaklara ve mensuplara verilecek kredi sınırlamalarına özel finans kurumları da aynen uyacaklardır. Özel finans kurumlarının emtia ve gayrimenkullerin finansal

kiralanması ya da kâr ve zarara katılma vb. yöntemlerle yapılan her türlü finansman faaliyetleri nakit kredi niteliğinde olmasa da kredi olarak dikkate alınmaktadır.

- Kanun'un 12. Maddesinin 2. Fıkrasındaki banka iştiraklerinin sınırları ile ilgili düzenleme ve kurallar aynen özel finans kurumları için de geçerlidir.

- Bankalar Kanunu'nun 13. Maddesinde bankalar için öngörülen hesap ve kayıt düzenine özel finans kurumları da aynen uymak zorundadır.

-Bankalar Kanunu'ndaki 14. Maddede düzenlenen, yapılacak denetlemeler sonucunda kanuna ve idari mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemleri tespit olunan bankalar hakkında uygulanacak olan kurallar ve tedbirler, özel finans kurumları için de geçerlidir. Böylece mali durumu bozulan ve yükümlülüklerini yerine getiremeyecek olan özel finans kurumlarının BDDK kararı ile Fon'a devredilmesi veya faaliyet izinlerinin kaldırılması mümkün olmaktadır.

-Bankalar Kanunu'ndaki, bankaların devir, birleşme ve tasfiyelerini düzenleyen, 18. Madde özel finans kurumları için de geçerlidir. Bu Kanun maddesiyle özel finans kurumlarının başka bir özel finans kurumu ile birleşmesi ya da özel finans kurumu tarafından devralınması BDDK'nın iznine bağlanmıştır. Birleşme ve devirlerde Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri uygulanmayacak, onun yerine BDDK tarafından çıkarılacak yönetmelik hükümleri geçerli olacaktır. Bununla birlikte faaliyetine son vermek isteyen bir ÖFK da bunu BDDK'nın gözetim ve denetimi altında gerçekleştirecektir.

-Bankalar Kanunu'ndaki 21. Maddede düzenlenmiş olan idari suç ve cezalar ile 22 ve 23. Maddelerde düzenlenen adli suç ve cezalara uygun düştüğü oranda özel finans kurumları hakkında da uygulanacaktır.

- Kanun'un 24. Maddesinde düzenlenen kovuşturma usulü özel finans kurumları için de geçerlidir.

- Faaliyetlerini güvenli bir şekilde yürütmeleri amacıyla, bankaların topladıkları mevduat üzerinden umumi dispoñibilite ve diğere munzamı karşılıklar ayırmalarını öngören ve bununla ilgili düzenlemeleri yapmaya ve oranları belirleme yetkisini TCMB'ne veren 1211 sayılı Kanun'un 40/2-a maddesi

Bankalar Kanunu'nun 20. Maddesi 6. Fıkrası gereğince Özel Finans Kurumları hakkında da uygulanacaktır.

- 1211 Sayılı TCMB Kanunu'nun Bankalar Kanunu 25. Madde 3. Fıkrası ile değiştirilen 44. Maddesine göre Merkez Bankası; bankalar, özel finans kurumları, factoring ve finansman şirketleri ve benzeri mali kuruluşların müşterilerinin risk durumlarını bünyesinde toplamak amacıyla bir Risk Santrali kurmakla yükümlüdür. Bu değişiklikten sonra artık Merkez Bankası Risk Santralizasyonu Teşkilatı'na özel finans kurumlar da üye haline getirilmişlerdir.

- Bankalar Kanunu'nda Özel Finans Kurumları ile ilgili değişiklik yapan 4491 sayılı Kanun'un geçici 3/a maddesi uyarınca, bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihte faaliyette bulunan Özel Finans Kurumları, mevcut durumlarını, Bankalar Kanunu'nun kendilerine uygulanacak olan hükümlerine 2 yıl içinde intibak etmek zorundadırlar. Bankalar Kanunu'nun Özel Finans Kurumlarına uygulanacak yukarıda sayılan hükümlerinin dışında, bu Kanun'un Özel Finans Kurumları tarafından uygulanmayacak hükümleri de bulunmaktadır. Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir (Yılmaz: 2005: 131).

- Bankalar Kanunu'nun 10/1. Maddesi “mevduatı” bankalara has bir kavram olarak kabul ettiğinden dolayı, mevduata ilişkin hükümlerin yer aldığı 10. Maddesi 2. Fıkrası ve 10. Maddesi 3. Fıkrası, Özel Finans Kurumlarına uygulanmayacaktır. Özel Finans Kurumları “mevduat” adı altında fon toplamadıkları için bu Kanun maddelerinin kapsamı dışında bırakılmıştır.

- Kanun'un 12. Maddesinde yer alan bankaların, ticaret amacıyla –altın ve benzeri kıymetli madenlerin alım-satım hariç emtia alımı satımı ile uğraşamayacakları, ticaret amacıyla gayrimenkul alım ve satımında bulunamayacakları vb. gibi faaliyetleri yasaklanmıştır. Bu madde, topladığı fonları, nakit olarak kredi vermeyip bizzat ticarete bulunan Özel Finans Kurumları için uygun olmadığından, Özel Finans Kurumları bu maddenin uygulama alanı dışında tutulmuştur.

- Bankalar Kanunu'nun 20. Maddesi 6. Fıkrasında Özel Finans Kurumları'nın bu kanunun 16. Maddesinde belirtilen, bir bankanın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasının sonuçlarının düzenlenmesi hükümlerine tabi olmadığı belirtilmektedir.

-Kanun'un 17. Maddesinde düzenlenen, bankaların iflası doğrultusunda üst düzey yöneticilerin sorumluluğu Özel Finans Kurumları için uygulanmayacaktır.

- Bankalar Kanunu'nun tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşu olan Bankalar Birliği'ni düzenleyen 19. Maddesi Özel Finans Kurumları'nı ilgilendirmemektedir.

1999 yılında yürürlüğe giren Yeni Bankalar Kanunu'nun Özel Finans Kurumlarını ilgilendiren hükümleri dışında 12.05.2001 tarihli ve 4672 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına ilişkin Kanun, 2001/3138 Sayılı Özel Finans Kurumları Statüsü ve BDDK'nın Özel Finans Kurumları'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik ile de Özel Finans Kurumlarını çeşitli yönlerden düzenlenmesine ilişkin kararlar alınmıştır.

Bilindiği gibi Kasım 2000'in ikinci yarısında uygulanmakta olan ekonomik program ciddi bir yara almış ve bu dönemde bir özel banka TMSF'ye devredilmiştir. Bankacılık sektöründe yaşanan kriz, özel finans kurumlarını da etkilemiş ve Kasım 2000'in ikinci yarısından itibaren, İhlas Finans Kurumu A.Ş. ödeme gücünü içerisine girmeye başlamıştır. Yoğun bir mevduat çekme talebiyle karşılaşan söz konusu kurum, bir müddet sonra likidite dar boğazına sürüklenmiş ve bu durum salgın (contagion) etkisiyle, diğer Özel Finans Kurumlarından da mevduat çekme taleplerinin yoğunlaşmasına yol açmıştır. İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet izninin 9 şubat 2001 tarihinde BDDK tarafından kaldırılması ve o yıllarda hesap sahiplerinin fonlarının güvence kapsamı altında olmayışı, yukarıda da belirtildiği gibi, özel finans kurumlarından yoğun bir fon çekimine neden olmuştur. Bazı katılım bankalarında bu çekiliş %50'lere kadar yükselmiştir. Bu çekilişin başlıca nedenleri şunlardır (Öztürk, 2012:10) ;

- O yıllarda klasik bankalarda sınırsız devlet garantisi olduğu halde, katılım bankalarında hiçbir garanti yoktu.

- Tamamen yanlış yönetim sonucunda bir katılım bankasının batması büyük bir güven problemi yarattı.

-Yaşanan krizin etkileri.

2001 yılında yaşanan kriz ile birçok klasik bankanın batmasına rağmen, tek bir katılım bankasının yanlış yönetim sonucunda BDDK tarafından faaliyeti

durdurulmuş ve tasfiye sürecine sokulmuştur. Yaşanan bu durumlar, katılım bankalarının yasal statülerini tekrar mercek altına alınmasını sağlamış ve BDDK, katılım bankalarını yeni baştan düzenleyerek, 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete ile “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”i yayımlamıştır.

4672 sayılı kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 20. Maddesinin 6. Fıkrası yeniden değiştirilmiş ve eklenen hükümlerle; katılım bankalarında, özel cari ve katılma hesaplarında toplanan fonların güvence altına alınması amacıyla, Özel Finans Birliği bünyesinde, “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu” benzeri “Güvence Fonu” oluşturulmuştur. Söz konusu Güvence Fonu kapsamında; katılım bankalarının yurt dışı şubelerinde açılan hesaplar hariç olmak koşuluyla, yurt içinde açılan hesapların 50.000 TL’ye kadar olan kısmı güvence altına alınmıştır.

4672 sayılı yasa ile getirilen önemli değişiklikler şunlardır (Resmi gazete, 2001: 4672) ;

- Özel Finans Kurumları kuruldu.
- Güvence Fonu oluşturuldu.
- Güvence Fonunun yönetimi birliğe bırakıldı.
- Faaliyet izni kaldırılan özel finans kurumlarının tasfiyesine ilişkin özel hükümler getirildi.
- Şahsi sorumluluk müessesesi getirildi.

2001 yılında kabul edilen 4672 sayılı kanun ile getirilen yenilikler, tasarruf sahiplerinin ve fon kullanacak kişi ya da kuruluşların katılım bankalarına karşı olan güvensizliğinin önüne geçmiştir.

2.3.3. 2005 ve Sonrasındaki Hukuki Yapı

19.10.2005 tarihinde 5411 sayılı kanun kabul edilmiş olup, 25983 mükerrer sayılı 1 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu kanunun amaçları (Bürümcekçi, 2007:31);

-Tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak,

-Finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak,

-Kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak şeklinde özetlenmiştir.

Kanun kapsamı ise; Türkiye’de kurulu; Mevduat bankaları, Katılım Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Finansal Holding Şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, BDDK, TMSF ve Yurtdışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubeleri şeklinde belirtilmiştir.

5411 sayılı Kanunu’nun 3. maddesinde; Katılım Bankası: Bu kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade eder, şeklinde tanımlanmıştır.

5411 sayılı Kanun’un getirdiği en önemli değişiklik ise, yurt içinde kurulu olan ve özel cari hesap ve katılma hesaplarıyla fon toplamak ve fon kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren “Özel Finans Kurumlarının”, Katılım Bankaları olarak değiştirilmesi olmuştur.

Diğer değişiklikler ise, şu şekilde sıralanabilir (Eskici, 2007: 45);

-Geçici madde 3: Bankalar ve Finansal Holding şirketleri durumlarını, bu kanun hükümlerine bir yıl içinde intibak ettirmek zorundadır. Halen faaliyette bulunan özel finans kurumları, bir yıl içerisinde ticaret unvanlarını katılım bankası ibaresini de kapsayacak şekilde değiştirmek ve mevcut durumlarını kanunun finansal raporlamayla ilgili hükümlerine intibak ettirmek zorundadır. Özel Finans Kurumları Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak addolunur ve bu kanun hükümlerine tabi olup, üç ay içinde durumunu bu kanun hükümlerine uygun hale getirir.

-Katılım bankaları 01/11/2005 tarihinden itibaren, tamamen diğer bankaların tabi oldukları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılmış alt düzenlemelere tabi olmuşlardır. Bu alt düzenlemelerin sadece katılım bankalarına özel olanı “Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzah namesi Hakkında Tebliğ”dir.

-5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankaları için çok önemli bir değişiklikte, 4672 sayılı Bankacılık Kanunu ile oluşturulan ve 50.000 TL'ye kadar olan hesapları güvence altına alan "Güvence Fonu'nun kaldırılarak TMSF'ye devredilmesi olmuştur. Bu kanun ile birlikte bu kurumlarda hesapları bulunan hesap sahiplerinin 50.000 TL'ye kadar olan kısmı, TMSF güvencesi altına alınmıştır.

2.4. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye'de halen aktif olarak 4 Katılım Bankası faaliyet göstermektedir. 15.12.1983 tarih, 7506 sayılı kararnamenin yürürlüğe girmesinin hemen ardından Albaraka Türk ve Family Finans Kurumu A.Ş. 1984 yılında kuruluş aşamalarını tamamlayarak 1985 yılında faaliyete geçmişlerdir. Daha sonra 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Kurumu A.Ş., 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş.,1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.Ş. ve son olarak 1996 yılında da Asya Finans Kurumu A.Ş. kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Ancak İhlas Finans Kurumu'nun 9 Şubat 2001 tarihinde faaliyetlerinin durdurulmasına karar verilerek tavsiye kapsamına alınmıştır. 16 Mayıs 2005 tarihinde birleşme kararı alarak 01.01.2006 tarihinden itibaren fiilen birleşen Family Finans Kurumu A.Ş. ve Anadolu Finans Kurumu A.Ş.'nin %50'şer iştirakle oluşturdukları Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. bu sektördeki son yapılanmadır. 5411 sayılı yasada yapılan değişiklikle bu kurumların ünvanları 'Katılım Bankası' ibaresi yer alacak şekilde değiştirilmiştir. Sermaye yapıları bakımından Albaraka Türk ve Kuveyt Türk yabancı kaynaklı iken, Bank Asya tamamen yerli sermayeli, Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş ise yerli sermaye yabancı sermaye ortaklığıdır. Katılım Bankaları bankacılık sektörünün ve Türkiye ekonomisinin konjoktürel şartları sebebiyle son birkaç yıl içerisinde ciddi vizyon değişimlerine uğramıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren Katılım Bankaları'nın son şekliyle ortaklık paylarını, fon yapılarını, mali gelişimlerini, Pazar paylarını, Türk ekonomisine katkılarını ve genel özellikleri ile ilgili bazı bilgileri şu şekilde sıralayabiliriz:

2.4.1. Kuveyt Türk Katılım Bankası

KuveytTürk,16.12.1983gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuştur. Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir

yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğ er yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteş arlığı'nın tebliğ leri ile yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğ er Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi hale gelmiştir.Mayıs 2006'da ünvanı, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değ işmiştir (Kuveyttürk,2013).

Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'si de diğ er ortaklara aittir. Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı olan Kuveyt Finans Kurumu, Türkiye'deki faaliyetlerinin yanı sıra Dünya'da faizsiz finans kurumları üzerine çeşitli iştirakleri bulunmaktadır. 31 Mart 1989'daki kuruluş sermayesi 15 milyar TL olan Kuveyt Türk, 2004'te sermayesini 95 milyon YTL'den 199 milyon YTL'ye çıkarmıştır.

2006-2012 yılları arasında aktif büyüklükte, %20 olan bankacılık sektörü ortalamasının çok üzerinde bir büyüme oranı yakalayan ve yıllık ortalama %36 ile sektörün en hızlı büyüyen bankaları arasında yer alan Kuveyt Türk, 2013 yılında da %37 büyüyerek 26 milyar TL aktif büyüklüğe ulaşmıştır. Toplanan fon büyüklüğümüz 17 milyar TL'nin, kredilerimiz de 16 milyar TL'nin üzerine çıkmıştır. Bu büyüme çerçevesinde 2013 sonunda şube sayımız 268'e ve çalışan sayısı da 4.642'ye yükselmiştir (Kuveyttürk,2013).

2.4.2. Asya Katılım Bankası

Asya Katılım Bankası tamamı yerli sermayeden oluşan 254 ortak ile kurulmuştur. 24.10.1996 tarihinde faaliyete geçmiştir. Asya Katılım Bankası, 01.01.2006 tarihinde yürürlüğe giren yasa ile birlikte gerçekleşen 20.12.2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu A.Ş." olan ünvanını "Asya Katılım Bankası A.Ş." olarak değ iştirerek tabelasında "Bank Asya" ismini kullanmayı tercih etmiştir. Bank Asya'nın bir özelliğ i de ortak sayısının diğ er Katılım Bankaları'na göre daha fazla olmasıdır. Kuruluş sermayesi 2 milyon YTL olan Bank Asya 2006 yılı itibariyle mevcut ödenmiş sermayesi 300 milyon YTL'ye çıkarmıştır.

Ana Ortaklık Banka'nın 31 Mart 2013 tarihi itibarıyla % 53,40'ı halka açık olup, hisseleri İMKB'de işlem görmektedir. Ana Ortaklık Banka'nın sermayesinin

% 10 ve daha fazlasına sahip olan, yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına elinde bulunduran bir ortağı bulunmamaktadır (Asyabank,2014).

2013 yılının ilk altı ayında büyüme dinamiğini korumuş, geçen yılın aynı dönemine göre aktiflerini %36, nakdi kredilerini %30 ve topladığı fonları %32 oranında artırmayı başarmıştır. 30 Haziran 2013 dönemi itibarıyla konsolide aktif toplamı 25.862 milyon TL'ye, cari ve katılma hesapları yoluyla toplanan fonlar 18.074 milyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Grup'un Aralık2012'de 16.307 milyon TL olan nakdi kredilerin toplamı, 2013 Haziran döneminde %21 oranında artarak 19.674 Milyon TL'ye ulaşmıştır (Leasing kredileri dahildir). Grup'un 2013 Haziran döneminde 96.285 Bin TL konsolide net kâr elde ederken, konsolide özkaynakları 2.529 milyon TL olarak gerçekleşmiştir (Bankaasya 2013 Faaliyet Raporu, s. 58).

2.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Katılım Bankası, 16 Aralık 1983 tarihinde yürürlüğe konulan 83/7506 Sayılı Kararnameye göre 4 Kasım 1991 tarihinde faaliyete geçmiştir. Anadolu Finans Kurumu AŞ ("Kurum") Yönetim Kurulu'nun 31 Mayıs 2005 tarih ve 1047 sayılı toplantısında alınan karar gereği, Kurum'un Family Finans Kurumu AŞ ile birleşmesine karar verilmiştir. Birleşme, Family Finans Kurumu AŞ'nin tüm aktif ve pasifleri ve bilanço dışı yükümlülükleriyle birlikte Anadolu Finans Kurumu AŞ'ye devredilmesi yöntemiyle gerçekleşmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu "BDDK", 20 Ekim 2005 tarih ve 1726 sayılı Kararı ile Anadolu Finans Kurumu AŞ ve Family Finans Kurumu AŞ Yönetim Kurulları'nca imzalanan devir sözleşmesi ve Anadolu Finans Kurumu AŞ'e sözleşme değişiklik taslağını onaylamıştır. Her iki katılım bankasınının 23Aralık 2005 tarihinde yapılan genel kurullarının devre dair kararlarının tescil edilmesine BDDK'nın 28Aralık 2005 tarih ve 1764 sayılı Kararı ile onay verilmiştir (Türkiyefinans,2014). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Banka ünvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verildi. Devir yolu ile birleşme çalışmaları 30.12.2005 tarihinde tamamlanmış, T.C. İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu tarafından 6762 sayılı (Türkiyefinans,2013).

Banka 30 Aralık 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası adı altında birleştirmiştir. Sonrasında Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile Boydak ve Ülker Grupları'nın yanına eklenerek çok ortaklı bir yapıya bürünmüştür. 31 Mart 2014 tarihi itibarıyla, NCB %66.27, Boydak Grubu %22.09, Ülker Grubu %11.57 oranındaki payları ile Katılım Bankası'nın yönetiminde stratejik ortaklık misyonlarını sürdürmektedir.

Türkiye Finans, 2013 yılı 3. Çeyreği sonunda katılım bankaları arasında aktiflerde ve kullanılan fonlarda %26, toplanan fonlarda ise %23 Pazar payına sahiptir. Türkiye Finans'ın finansal kiralama dahil kullanılan nakdi fonları 2012 yılsonuna göre %30,6 artışla 17,1 milyar TL'ye ulaşırken katılım bankaları artışı %28,1 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılsonunda %1,6 olarak gerçekleşen kullanılan fonlar Pazar payı 2013 Eylül itibarıyla %1,7'ye yükselmiştir. Bankanın vergi öncesi kârı 2013 Eylül itibarıyla 302,2 milyon TL'ye, Net Dönem Kârı ise 2012 Eylül dönemine göre %8,4 artış göstererek 236,8 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2013 Eylül ayında Bankanın Ortalama Aktif Getirisi %1,54, Ortalama Öz kaynak Getirisi %13,78 olarak gerçekleşmiştir.

2.4.4. Albaraka Türk Katılım Bankası

Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 senesinde kuruluşunu tamamlayarak 1985 yılının başından itibaren faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi olarak sürdürmektedir. Ortadoğu'nun ileri gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan Albaraka Türk'ün ortaklık yapısının içinde yabancı ortakların payı %66,13 yerli ortakların payı %10,83 halka açık kısım ise %23,04'dir (Albarakatürk,2014).

Albaraka Türk, 2013 yılının ilk yarısında, toplam aktiflerini %15, toplanan fon miktarını %10 ve kredi portföyünü %14 oranında arttırmıştır. 2013 yılının ilk yarısında, Bankanın aktif büyüklüğü 2012 yılsonuna göre %15 artarak 14 milyar 177 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam kredi hacmi ise yüzde %14 artarak 10

milyar 389 milyon TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde kâr ve zarara katılım hesapları ile özel cari hesaplar aracılığıyla toplanan fonlar %10 artarak 10 milyar 147 milyon TL'ye yükselmiştir.

2.5. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Amaçları

Katılım bankacılığının esas amacı, ekonomiye çeşitli nedenlerle katılmayan finansal değerleri yastık altından çıkararak, yabancı sermaye ile birlikte, faizsiz finansman esasları çerçevesinde milli ekonomiye kazandırmaktır (Rodoplu, 1997: 9). Yastık altında duran bu kaynakların geleneksel bankalar aracılığı ile reel ekonomiye kazandırılmamasının başlıca nedeni, fon sahiplerinin dini inanışlarıdır. Söz konusu bu kaynakların klasik bankacılık anlayışı içinde ekonomiye kazandırılmamasının nedenleri arasında; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nca kimi bankalara el konması ile geleneksel bankacılığa olan güvenin sarsılması, rant ekonomisinden sağlanan kazançların yükselmiş olması, katılım bankacılığı faaliyetlerinin geleneksel bankacılığa göre pek fazla bilinmemesi gibi unsurları saymak mümkündür. Faizsiz bankacılığın genel amacı, İslam'ın kabul ettiği ekonomik prensiplere göre ekonomiyi geliştirmektir (Omar ve Haq, 1996: 26). Özellikle faizi benimsemeyen kitlelerin sermaye oluşumuna etkin bir şekilde katılmaları sağlanırken, bu oluşumun elde edilebilmesi için de gerekli ortamın hazırlanması gerekmektedir (Hayreddin, 2000: 128). Bu nedenle, mümkün olduğunca mevcut hukuk sistemi içinde faizsiz bankacılık anlayışını kendilerine prensip edinen katılım bankalarının temel amacı, yer almadığı, riskin paylaşıldığı, İslami kurallara aykırı olmayan ticaret türlerinin egemen olduğu bir piyasanın oluşturulması olarak ifade edilebilir. Katılım bankaları bu hedeflere ulaşmada, modern bankacılık anlayışı için de kendi prensiplerine uygun her türlü bankacılık faaliyetlerinde de bulunmaktadırlar. Katılım bankaları, bankaların ekonomiye kazandıramadıkları tasarruf tutarlarını, direkt olarak para ve sermaye piyasasına kazandırarak, hem tasarruf miktarının artmasına hem de artan bu fonların ekonomide daha verimli bir şekilde kullanılmasına (yaptıkları her türlü bankacılık hizmetleri ile birlikte), önemli ölçüde katkıda bulunmaktadırlar. Katılım bankaları, mevcut ekonomik sistem içinde İslam'ın kabul etmediği faiz sistemini tamamen göz ardı ederek, tasarruf sahipleri ile birlikte "faizsiz bankacılığı" işler hale getirmişlerdir.

Katılım bankacılığında faiz yerine, ortaklık prensibinin benimsenmesi; reel ekonominin dışında kalan fonların sanayi ve ticaretin finansmanı için

kullanılabilmesine olanak tanınmasının yanında, faizsiz bankacılık esasına dayalı finansman yöntemlerinin kullanılmasına yol açmıştır. Örneğin, katılım bankaları girişimci zihniyete sahip fakat sermayeye ihtiyacı içinde olan kişilerin, bu özelliklerini de reel ekonomiye kazandıracak bir işlevi de yerine getirmektedirler. Günümüzde, katılım bankaları Türk finans piyasasında bütün gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarında geçerli olan finansal enstrüman çeşitliliğini ve tek boyutlu geleneksel bankacılık sistemine alternatif kurum ve araçlar sağlamayı ve çeşitli bankacılık hizmetlerini İslami ilkeler doğrultusunda yapmayı hedeflemiş ve bu hedeflerini kısmen de olsa yerine getirebilmişlerdir (Öner, 1995: 44).

Ana hatlarıyla Katılım Bankalarının kurulmasındaki temel amaçlar kısaca şöyle sıralanabilir:

- Ülkede faiz endişesi nedeniyle konvansiyonel bankalarla ilişki kurmayan tasarruf sahiplerinin atıl fonlarını ekonominin reel kesimine kazandırabilmek,
- Türkiye'nin ülkenin İslâm ülkeleri ile olan ilişkilerini geliştirmek ve
- İslam ülkelerinden petrol zengini olanlardan ülkeye fon girişini sağlamak.

2.6. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Çalışma Yöntemleri

Katılım bankalarını diğer tüm finans kurumlarından ayıran en temel nokta faizsiz çalışma prensiplerini benimsemiş olmalarıdır. Bu önemli nokta da ticari bankaların yaptığı bazı işlemlerin yapılmamasına ya da bazı işlemlerin daha önem teşkil etmesine neden olmuştur.

Katılım bankalarının genel ahlak kurallarına aykırı, topluma zarar verici faaliyette bulunan işletmelerle iş yapmaları, bu işletmelerin işlemlerini finanse etmeleri mümkün değildir. Bu faaliyetlere örnek verecek olursak; içki ve sigara satan, kumar ve şans oyunları oynatan işletmelerin işlemleri finanse edilemez (Doğan, 2013:13).

Katılım bankaları diğer bütün faiz içermeyen bankacılık hizmetlerini de sunmaktadır. Teminat mektubu verme, akreditif açılması, çek karnesi verilmesi, çek ve senetlerin tahsile alınması, ihracat akreditiflerinin ihbar ve teyit edilmesi, seyahat çeki verilmesi, döviz alım satım işlemleri, yurtiçi ve yurtdışı havale ve transfer işlemleri, kredi kartları, telefon, elektrik doğalgaz ve su faturası

tahsilâtları, sosyal güvenlik ve vergi ödemelerine aracılık edilmesi bu işlemlerden bazılarıdır (TKBB, 2012:8).

2.6.1. Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının kendine özgü fon toplama yöntemleri bulunmaktadır. Katılım bankaları finansal aracılık süreci içerisinde TL, döviz, kıymetli madenlerle ilgili olarak cari ve katılım hesapları altında fon toplamakta ve bu fonlar değişik şekillerde kullanılmaktadır. Katılım bankalarının kaynaklarını öz kaynaklar ve yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Özkaynaklar işletme sahiplerince verilen sermaye ya da bu işletmelerle yapılan faaliyetler sonucunda toplanan fonlardan oluşur.

Faizsiz bankalar bu fonksiyonları yerine getirirken faiz esas alınmaz. Prensipieri ortaklık olduğu için de önceden miktarı belirli olan sabit bir faiz yerine, ancak faaliyet sonucu miktarı kesin olarak belli olabilen kâr ve zarardan pay alırlar ve ortaklarına dağıtırlar. Bu sistem, kazanç sağlayanların zararları da gerektiğinde yüklenmesi gerekir ilkesinden hareketle, işletmenin mali risklerine katılma kavramından yararlanmaktadır (Şit, 2012: 25).

2.6.1.1. Özel cari hesapları

5411 Sayılı Bankacılık Kanununa göre özel cari hesabı; katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder. Bu tanıma göre Özel Cari Hesaplar, mevduat bankalarındaki “vadesiz mevduata” benzemektedirler. Özel cari hesaplar, kar ödemesi olmayan bir tür vadesiz mevduat olarak tavsif edilebilir (Tosun, 2000: 180).

Bu tür mevduatlarda amaç paranın güvenliğidir. Faizsiz bankalar bu tür mevduatı, müşterilerin kendisine verdikleri bir borç olarak kabul etmekte, ayrıca müşterilere bunlar karşılığında herhangi bir fayda sağlamamaktadır. Bu hesap bir taraftan müşterinin yatırdığı mevduatı, diğer taraftan da çektiği miktarı kapsamaktadır. Özel cari hesaplar, ticari bankalardaki vadesiz mevduat hesabına denk gelmektedir. Ancak Katılım Bankalarında bu hesaplara hiçbir bedel ödenmez. Ticari bankalarda ise vadesiz mevduata çok düşük de olsa bir faiz ödemesi yapılmaktadır.

Cari hesaplar hakkında iki ana görüş vardır; emanet ve karşılıksız borç vermek. Cari hesapları bir nevi emanet gibi ele alan görüşe göre banka, müşterinin izni olmadan bu mevduatı kullanamaz. Bu hesaplarını bankanın diğer faaliyetlerinde kullanılması istenildiğinde hesap sahibinden yetki almak gerekmektedir. Borç verme görüşünü savunanlar ise; cari hesapları, mudilerin bankaya verdiği bir nevi faizsiz borç ol arak görürler. Böylece banka, mudilerden izin almadan hesap bakiyelerini istediği gibi kullanır. Ancak mudilere anaparayı ödemekle yükümlüdür. Paranın kullanılması esnasında zararlar karşılıklırsa, hesap sahipleri zarardan etkilenmezler. Cari hesap sahiplerine çek karnesi verebildiği gibi, hesabın durumuna göre gerekirse ücret almadan çeşitli hizmetlerde sunulmaktadır (Şahin, 2007: 52).

Cari hesaplar, TL, döviz veya kıymetli maden cinsinden açılabilir. Cari hesap açılması için herhangi bir alt sınır söz konusu değildir. Katılım Bankaları cari hesaplarında biriken fonların tümünü kullanamazlar, toplanan fonların üzerinden Merkez Bankası'nın belirlediği oranda zorunlu karşılık ayırmaları gerekmektedir. Merkez Bankası nezdinde açılan cari hesaplarda olması gereken zorunlu karşılık yükümlülükleri TL bazında % 6, döviz bazında ise % 11'dir. Bankalar bu oran karşılığında fonların bu kısmını bloke etmelidirler.

Cari hesabın ürün özellikleri şunlardır;

- Hesap gerçek ve tüzel kişilere açılabilir.
- TL veya yabancı para cinslerinde cari hesap açılabilir.
- Hesapta bulunan tutar (hesap üzerinde müşterinin tasarrufunu kısıtlayan herhangi bir takyidat yoksa) istenildiği an kısmen ya da tamamen geri ödenir.
- Cari hesaplar için müşteriye hiç bir şekilde kar payı ya da herhangi bir bedel ödenemez.
- Hesaptan havale, EFT, döviz ve kıymetli maden alım-satım işlemleri yapılabilir.
- Çek karnesi düzenlenebilir, ATM kartı bağlanabilir.

- Bu hesaplardan otomatik fatura ödeme talimatı verilebilir.
- Müşteri diğer düzenli ödemelerini, motorlu taşıtlar vergisini, diğer vergilerini ve SSK prim tahsilâtlarını bu hesap aracılığı ile yapabilir.
- Kredi kartı ve kredi ödemeleri gerçekleştirilebilir.
- Hesap açmak için belirlenmiş bir alt limit yoktur.
- Cari hesaplara şubelerimiz, internet ve telefon bankacılığı, ATM ve mobil bankacılık ile ulaşılabilir ve işlem yapılabilir.

2.6.1.2. Katılma hesapları

Katılım Bankalarına Türk Lirası veya yabancı para cinsinden “kar ve zarara katılma hesabı cüzdanı” karşılığında yatırılan fonların kurumlarca kullandırılmasından doğacak kar veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş faiz, kar ve sair nam altında bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır. Fon kullandırım sonucu elde edilen kar, müşteri ile önceden belirlenen kar paylaşım oranına göre müşteri hesaplarına aktarılır. Katılma hesabı açtıran kişi ne kadar getiri alacağını önceden bilemez. Müşteri zarara da aynı oranda katıldığı için anaparasını da kaybetme riski vardır.

Katılım hesaplarının özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- Müşteri vade sonundaki bakiye üzerinden kar payı alır.
- TL, USD, EUR cinsinden açılır.
- Aylık (31 gün), 3 aylık (91 gün), 6 aylık (180 gün) ve yıllık (364 gün) olarak veya kırık vadeli olarak açılabilmektedir. (Kırık vade için ilgili esabın bakınız)
- Vade grubu uzadıkça müşterinin kar paylaşım oranı artış göstermektedir.
- Brüt kar payından 15% vergi kesilir.

- Müşteri toplam Katılma hesap bakiyeleri üzerinden değerlendirilir ve yatıracağı hesabının türü buna göre belli olur.
- Bir müşteri hesabına para yatırdığı veya hesaptan para çektiği zaman; yatırdığı veya çektiği paranın döviz cinsi ve katılma hesapları toplamının bu döviz cinsindeki toplam değerine bakılır.
- Herhangi bir hesabın vade tarihinde, toplam Katılma Hesap bakiyelerine bakılır ve hesabın türü vadede değişebilir. Hesap türü değiştiği zaman ek numarası değişmez, segmenti ve vade tarihi güncellenir.
- Tüm vade grupları için vadeyi bozmadan hesaba para yatırabileceğiniz süre temdit tarihinden sonra 1 iş günüdür.
- Aynı hane halkına mensup olan gerçek kişi hesapları birbirleriyle ilişkilendirilebilir. Yani ilgili kişilerin tüm katılma hesapları toplanır ve hesapların türü bu toplama göre belirlenir.
- Katılım bankaları nezdinde gerçek kişiler tarafından açılan cari hesap ve katılma fonları anapara ve karpayı tutarları toplamının 100,000 TL'ye kadar olan kısmı Tasarruf Mevduatı Sigorta fonu tarafından garanti altındadır.

Katılma hesaplarının kuruma faydaları;

- Müşterinin tasarrufu katılım havuzuna aktarılmakta ve buradan fon kullanılmaktadır. Kullanılan fon neticesinde banka kendi kar paylaşım oranında kar etmektedir. Kurum ayrıca kullanılan fon karşılığında komisyon geliri de elde etmektedir.

Katılma hesaplarının müşteriye faydaları;

- Müşteri yatırdığı paraya göre kar payı alabilmektedir. Müşteri daha fazla para getirirse, kar payı oranı yükselebilmektedir. Ayrıca diğer aile mensuplarının katılma hesaplarını da getirmesiyle, hesap türü değişebilecek yani müşteri yine daha fazla kar payı alabilecektir.

Katılma hesaplarının işleyişi

- Hesap Değeri; bu değer katılma hesabı fonlarına para yatıran gerçek veya tüzel kişilerin, bu fonda mevcut aktiflere katılma oranıdır ve kâr zarara katılma sözleşmesi formunun özel bölümünde belirtilir. Hesaba para yatırıldığı veya hesaptan para çekildiği zamanlarda bu oran değişeceğinden, sözleşme üzerindeki eski oran yerine, bulunan yeni oran yazılır. Hesap değeri, kurumun katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün; hesap sahibince yatırılan meblağın 100 olarak kabul edilen “Birim Değer” e bölünmesiyle bulunur. Para yatıran veya çeken kişiye ait hesap değerine, hesap sahibince yatırılan veya çekilen miktarın birim değere bölünmesi ile bulunacak oranın, para yatırılmışsa eklenmesi, para çekilmişse çıkarılması suretiyle bulunur.

- Birim Değer; katılma hesapları fonlarının kâr veya zarar değişimini yansıtan vekâr elde edildiğinde artan, zarar edildiğinde ise azalan bir birimdir.

İlk gün için 100 olarak kabul edilen birim değeri; kar veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadelerine göre ayrılmış fonda mevcut aktifler değeri toplamının bir önceki gün mevcut hesap değeri toplamına bölünmesiyle bulunan ve günlük veya haftalık olarak hesaplanıp, ilan edilen bir ağırlık birimidir. Birim değer fonun kar elde etmesi durumunda yükselmekte, zarar etmesi durumunda düşmektedir (Yankı, 2011: 16).

Kurumun katılım hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için birim değer 100 olarak kabul edilir. Daha sonraki günlerde havuzun işletilmesi sonucunda kâr elde edilmesi halinde havuzda mevcut aktif değer toplamı artmaktadır. Aktifler toplamının mevcut hesaplara dağıtılabilmesi için karla paralel olarak birim değerinde artırılması gerekmektedir. Yaniesas itibariyle havuzun toplam aktif değerinin haftalık (günlük) esasta mukayesesidir.

2.6.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım Bankaları'nın temel ayırıcı özellikleri fon kullandırma yöntemleridir. Katılım bankaları fon sahiplerinden topladıkları fonları üçüncü kişilere kullandırır. Katılım bankaları kullandırdığı fonlardan gelir sağlayabiliyorsa bu kredilere, üretim kredileri denir. Fonların üretim amaçlı kullandırılmasında katılım bankası kullandırdığı kişi veya kurumlara karşı alacaklı-borçlu durumunda değil; ya onların ortağı, ya satıcı veya alıcı yahut

kiraya veren durumundadır (Özsoy, 2009: 47). Katılım Bankaları tasarruf sahibi ve yatırımcıyı bir araya getirmekte ve yatırımcının riskleri tasarruf sahibi ve kurum tarafından paylaşılmaktadır. Hiçbir zaman önceden getiri garantisi bulunmamaktadır. Katılım bankalarında, yatırımların finansmanında kullanılan fonların geri dönmeme riski banka ve fon sahipleri tarafından ortaklaşa üstlenilmektedir. Bu bankalara katılım bankası denilmesinin sebebi de kâra veya zarara katılımı esas alan bir bankacılık örneği olmasıdır.

2.6.2.1. Kurumsal finansman desteği (murabaha finansmanı)

Murabaha Türkçe karşılığı olarak karlı satış anlamına gelmektedir. Bu yöntemde, banka müşterisinin ihtiyaç duyduğu hammadde, makine veya mal yurtiçi veya yurt dışı piyasalardan katılım bankası tarafından peşin olarak satın alınmakta, fon kullanmak isteyen müşteriye peşin ya da vadeli olarak satılmaktadır. Ülkemizde daha çok vadeli satış usulü uygulanmakta olan bu yöntemde, peşin olarak alınan ürüne belli bir kar payı eklendikten sonra taksitler halinde müşteriye satılmaktadır. Uygulama ve müşteriye anlatılma noktasındaki kolaylığı sebebiyle katılım bankaları tarafından en çok tercih edilen uygulamadır.

Sistem basit olarak şu şekilde işlemektedir: Gayrimenkul, makine teçhizat, ham veya yarı mamul maddeye ihtiyaç duyan işletme, bunları tedarik edeceği satıcı firma ile ön anlaşma yapar. Daha sonra Katılım Bankasına başvuruda bulunur ve istenilen teminatları da sağlar. Gerekli incelemeleri yapan kurum, satıcı firmadan bedelini peşin ödeyerek malı satın alır ve üzerinde anlaşma yapılmış fiyattan işletmeye satar. Satıcı peşin esastaki faturayı kuruma keser. İrsaliye ise kurum adına ve alıcının sevkinin istediği adrese kesilir. Böylece mal doğrudan nihai alıcıya gitmiş olur. Daha sonra Katılım Bankası, alıcı firma tarafından da bilinen alış fiyatı üzerine kâr marjı ekleyerek bu malı alıcı firmaya fatura eder. Sözleşmede belirlenen vade bitiminde faturadaki tutar alıcı firma tarafından Katılım Bankası'na ödenir. Bu uygulamanın çeşitli avantajları vardır; Öncelikle bütün mal alım satım faturalı, belgeli olduğu için kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasında yararlı bir sistemdir. İkinci olarak finansman maliyetlerinin hesaplanmasında firmalara kolaylık sağlamaktadır. Çünkü finansman maliyeti, satın alınan malın fiyatının içersindedir. Üçüncü olarak da kredi riski açısından uygun bir sistemdir. Katılım Bankası fonun nerede kullanıldığını bildiği için kurum açısından risk kontrolü kolaylaşmaktadır. Yönteme yönelik eleştirilere

baktığımız zaman genelde bu finansman metodunun faizle olan ilişkisinde yoğunlaşmaktadır.

2.6.2.2. Bireysel finansman desteği

Alıcıların konut, araç vb. gibi bireysel ihtiyaçları için doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin Katılım bankası tarafından müşteri adına satıcıya ödenmesi, karşılığında alıcının borçlandırılması işlemidir.

2.6.2.3. Finansal kiralama (icara-leasing)

Leasing işleminde, katılım bankaları, mülkiyeti kendisinde kalması koşulu ile müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcı firmadan satın alarak, söz konusu malı belirli bir süre için ve belirli bir kira bedeli ile müşteriye kiralamaktadır. Bu sistemde kira miktarı ve taksitler kiracı ve kiralayanın karşılıklı görüş alış-verişi sonucu belirlenir.

BDDK, Katılım Bankalarının yapacağı leasing işlemlerini “taşınır ve taşınmaz malların 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri çerçevesinde, Katılım Bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesi” olarak tanımlamakta ve bu işlemin çerçevesini çizmektedir. Finansal kiralama, kiraya verenin kiralanan mala ait bütün risk ve menfaatlerini aynen malikmişçesine kiralayana devrettiği bir finansman şeklidir. Finansal kiralama, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu’na göre bilgisayar ve “Rent A Car” firmaları için araba kiralaması hariç, diğer sabit kıymetler için ekonomik ömrüne göre 4 yıl veya daha az bir süre için yapılabilen olup, orta ve uzun vadeli bir finansman tekniğidir (Karabulut, Sorularla Katılım Bankaları, Malatya, 2010). Katılım Bankalarında murabahadan sonra en fazla kullanılan fon kullandırma yöntemi 2007 yılına kadar finansal kiralama olmuştur. Taksitli satış her ne kadar ticari hayatta birtakım kolaylıklar sağlamışsa da özellikle satıcının haklarının güvenceye alınması noktasında eksiklikleri bulunmaktadır. Çünkü alıcı bazen kasten bazen de iflas vb... gibi nedenlerle taksitleri ödemeyebilir. Bu meselenin çözümü için mülkiyetin taksitlerinin ödenmesi şartına bağlandığı satış yöntemleri araştırılmıştır. İşte bu noktada finansal kiralama (leasing) önemli bir ihtiyacı karşılayarak ortaya çıkmıştır.

2.6.2.4. Mal karşılığı vesaikin finansmanı

Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankaları ile fon kullananlar arasında düzenlenecek yazılı bir akde istinaden, mal karşılığı vesaikin, katılım bankalarınınca peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılması işlemidir. Bu sistemde banka, müşterilerin talep ettikleri malların bedelini peşin ödeyerek, üzerinde anlaşılan fiyat üzerinden ithalatçıya satmakta ve ihracatçıdan söz konusu malları satın alarak bedelini peşin olarak ödemektedir.

2.6.2.5. Kar ve zarar ortaklığı katılımı (mudaraba)

Mudaraba; sermaye ve emek sahibinin bir işi gerçekleştirmek üzere birlikte emek ve sermayelerini koymalarıyla oluşturdukları ortaklık şeklidir. Bir diğer kâr ve zarar ortaklığı yöntemi olan mudaraka; bankanın herhangi bir firma ile birlikte belirli bir sermaye koyarak kâr ve zararı önceden anlaşılan oranda paylaşmaları ve emeğe tayin edilmiş bir bedelin ödenmesi suretiyle yapılan ortaklıktır. Bu faaliyet türünde esas olarak hem sermaye hem de ortaklık öngörülmektedir. Sermayedar bir işletmeye sermaye koymakta, ortak olmakta, kârı ve zararı paylaşmaktadır

Sistem şöyle işlemektedir;

Katılım bankasına başvuran girişimcinin projesi katılım bankası tarafından incelenir. Gerekli incelemenin sonucunda banka projeyi onaylayıp, taraflar paylaşımlar konusunda mutabık kalırlarsa ortaklık ilişkisine girilir. Ortaklık ilişkisi sonlandığı takdirde süreç içerisinde kazanılan kar, taraflar arasında belirtilen oranlarda dağıtılır. Kârlar sabit bir miktar olarak değil yüzde olarak belirlenir. Zarar ortaya çıkması halinde ise taraflar sermayeye katkıları oranında zarar yüklenirler.

Mudaraba işlemleri faizsiz bankalarda daha az kullanılmaktadır. Bunun sebepleri için şöyle söylenebilir: Mudaraba işlemleri faizsiz bankanın karşılaşılabileceği iş riskinin büyüklüğünden dolayı uygulamada nispi olarak bir azalma olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir sebebi ise müşteri tanımı için yapılması gereken araştırma-geliştirme giderlerinin çok yüksek olması denebilir. Katılım Bankaları müşaraka sistemine göre oluşturulan işletmelerin hisselerine şu şekilde katılırlar (Şit, 2012: 38):

- Daimi Ortaklıkta, banka işletmeye belli bir hisse ile ortak olur ve karını belli bir oran olarak yıllık pay alır.

- Azalan Ortaklıkta, projeden gelir elde edilmesinden sonra bu yöntem uygulanır. Emegini ortaya koyan kişi elde ettiği kâr ile bankaya olan borcunu öder. Ardından bankanın ortaklık hisselerini satın alarak kendi payını artırır.

2.6.2.6. Emek sermaye ortaklığı (muşaraka)

Muşaraka, bir işletmenin sermayesine katılarak ona ortak olma anlamına gelmektedir. Esas itibariyle hem sermaye hem de ortaklık üzerine kurulmaktadır. Muşarakanın mudarabadan farkı, mudarabada etkin olmayan bir sermaye sahibi emeğini, tecrübesini ortaya koyan bir girişimci varken muşarakada hem sermaye sahibi hem de etkin bir girişimci vardır. Bunun yanında, mudarabada mali zararın sermayedara ait olmasına karşılık muşarakada zarar paylaşılmaktadır. Muşarakada faaliyet alanı ile ilgili bir kısıtlama yoktur (Kaçmaz, 2009:5).

Bu ortaklık güç ve karşılıklı güvenin birleştirilmesi temellerine dayanır. Her ortak anlaşmada belirtilen ölçüler içinde sermayeyi kullanma yetkisini elinde tutar. Ortaklar sermayede eşit veya eşit olmayan paylara sahip olabilirler (Uçar: 1993:129).

2.6.2.7. Karşılıksız borç verme (karz-ı hasen)

Faizsiz bankalar belirtilen yöntemlerin dışında kar amacı gütmeksizin üretim dışı krediler de vermektedirler. Sosyal kredi olarak da nitelenen bu krediye karz-ı hasen denilmektedir. Bu yöntemde insani yardım ve refah gibi gayelere matuf olarak bir mukavele altında ihtiyaç sahibine faizsiz olarak borç vermek şeklindedir. Geri ödemeler iki tarafın anlaştığı bir dönem boyunca yapılmaktadır. Faizsiz banka bu işlem sonunda herhangi bir getiri elde etmemektedir. Bu tür fonlar evlenme, hastalık, çocukların eğitim ve öğretimi ve olağanüstü bazı hallerde verildiği gibi küçük sanayi erbabının projelerini başlatmak için de verilmektedir. Eğer ihtiyaç sahipleri meşru sebeplerden dolayı borcunu ödeyemeyecek duruma düşerlerse, borç bankanın sosyal fonundan karşılanır.

2.6.2.8. Gayri nakdi krediler

Gayri nakdi krediler ticari ve sınai faaliyetlerinde müteşebbislerin ihtiyaç duydukları nakit dışı kredi işlemleridir. Burada genellikle müşteri lehine banka kefil olmaktadır. Yurt içi işlemlerde teminat mektupları, yurt dışı işlemlerde ise akreditifler en yaygın kullanılan gayri nakdi kredi türleridir. Gayri nakdi kredi kullandırımı bankadan nakit çıktı gerektirmez. Katılım bankası belli bir komisyon karşılığında müşterisinin ihtiyaç duyduğu kefaleti, teminat mektubunu, çek karnesini veya diğer türden bir gayri nakdi krediyi kullandırır. Müşteriye gayri nakdi kredi kullandırması içinde limit tahsis süreci uygulanır. Limit tahsis süreci kredinin tutarına ve türüne göre kapsam ve süre olarak genişleyip daralabilir (Karakoç; 2010:48).

Başlıca gayri nakdi kredi türleri şunlardır :

- Teminat mektupları
- Kabul kredileri
- Akreditifler
- Yurt dışı harici garantiler
- Her türden ticari belgeye (konşimento, vesaik, bono, poliçe vb) verilen ciro, kabul, teyit, kefalet ve avaller,
- Çek karneleri,
- Bloke çekler

2.6.2.9. Sukuk (İslami senet)

Sukuk Arapça bir kelimedir. Türkçe’de “**Finansal sertifika**” anlamına gelmektedir **Sukuk ya da Finansal Sertifika**; Şeriat kurallarına göre kredi ve finansman piyasalarında kullanılan, özel Amaçlı Şirketler aracılığı ile ihraç edilen bono benzeri menkul kıymetlerin genel olarak adına sukuk denilmektedir.

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI) Sukuk'u, "dayanak teşkil eden bir varlık sepetinde yer alan varlıklar üzerindeki ortak mülkiyeti temsil eden eşit değerdeki sertifikalar" olarak tanımlamıştır (TKBB,2014).

Sabit getiri, faiz taşıyan bonolara İslamiyet'te izin verilmemiştir. Bu nedenle sukuk faiz ödemeyi veya faiz masrafı yüklemeyi yasaklayan İslam hukuku prensiplerine uyan menkul kıymetlerdir. İkincil piyasada işlem görüp görmemelerine göre sınıflandırılan finansal varlıklardır. Sukuk genel olarak İslami prensiplere uygun (faizsiz) tahvil olarak tanımlanmaktadır. En basit şekliyle sukuk bir varlığa sahip olmayı veya ondan yararlanma hakkını göstermektedir. Sukukta yer alan hak-iddia sadece nakit akışı hakkı değil aynı zamanda mülkiyet hakkıdır. Bu, sukuku geleneksel bonolardan farklılaştırmaktadır. Geleneksel bonolar faiz taşıyan menkul kıymetlerden oluşurken, sukuklar temel olarak varlık sepetinde sahiplik hakkından oluşan yatırım sertifikalarıdır.

Sukuk ihracının amacı, toplanan fonlar ile sahip olunan paya göre yeni bir projeye başlamak, mevcut bir projeyi geliştirmek veya toplanan fonları ticari bir faaliyetin finansmanı için kullanmaktır. Sukuk sisteminde yatırımcının veya Sukuk sahibinin elde edeceği getiri; bir ticari faaliyetten, belirli bir varlığın mülkiyetinden ya da bir iş ortaklığından elde edilecek gelir üzerindeki hak sahipliğinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel bonolar ise ihraç edenin anapara ve faizi bono alıcısına ödemesini yükümlülük haline getiren borç senetleridir. Sukuk yatırımcılarına faiz ödemesi yapılmamakta; varlıkların paylaşılmasına veya kiralanmasına dayalı gerçek ekonomik işlemlerin getirisi dağıtılmaktadır (TKBB,2013).

Faktörler	Sukuk	Geleneksel Bonolar
İhraççı	Sukuk ihraç eden İslami hükümlere uygun olan ticari faaliyetler yürütebilir.	Geleneksel bono ihraç edenlerin ticari faaliyetlerine ilişkin bir sınırlama yoktur.
Sahiplik (mülkiyet)	Yatırımcı dayanak teşkil eden asli bir varlıkta ya da varlık sepetinde doğrudan mülkiyet hakkına sahiptir.	Geleneksel bono yalnızca ihraç edenin finansal borcunu temsil eder.
Yönetim giderleri	İslami hükümlere uygunluğun tespitinde danışmanlık giderleri ve ek yasal ücretler söz konusudur.	Geleneksel bono ihracıyla bağlantılı olarak ilave yönetim gideri yoktur.

Şekil 2.2. Sukuk ve Geleneksel Bonolar Arasındaki Farklar

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Yatırım sertifikaları kapsamında yer alan sukuk çeşitleri ise şunlardır:

- Kiradaki varlıkların aslına malik olmayı sağlayan sukuk,
- Varlıkların menfaatlerine malik olmayı sağlayan sukuk,
- Hizmet paketine malik olmayı sağlayan sukuk,
- Murâbaha akdine dayalı sukuk,
- Selem akdine dayalı sukuk,
- İstisna akdine dayalı sukuk,
- Emek-sermaye/mudârabe ortaklığına dayalı sukuk,
- Sermaye/müşâreke ortaklığına dayalı sukuk,
- Yatırım vekâletine dayalı sukuk,
- Müzâraa ortaklığına (zirâat ortaklığı) dayalı sukuk,
- Müsâkât ortaklığına (bağ-bahçe ortaklığı) dayalı sukuk,
- Muğârâse ortaklığına (ağaç dikip yetiştirme ortaklığı) dayalı sukuk

Kısaca söylemek gerekirse kira sertifikası işleminde kaynak kuruluşun varlıklarını belirli bir süre sonra geri alma vaadiyle satıp ilgili süre boyunca kiralaması söz konusu olmaktadır. İşlem süreçleri ise aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

1. Kaynak kuruluş bazı varlıklarını (mevcut mal, leasing varlıkları, kullanım hakkı, hizmet) kurulan bir şirkete (SPV, VKŞ) satıyor.

2. Varlıkları alan şirket (SPV) bunları, değeri eşit parçalara bölüyor ve her parça için üzerinde değeri yazılı bir sertifika çıkarıyor.

3. Bu şirket daha sonra ilgili sertifikaları yatırımcılara satıyor.

4. Elde edilen satış bedeli kaynak kuruluşu veriliyor.

5. SPV bu varlıkları yatırımcılar adına kaynak kuruluşu kiraya veriyor ve kaynak kuruluşun ödemiş olduğu kira ücretlerini hisselerine göre sertifika sahiplerine ulaştırıyor.

6. Kaynak kuruluş kiracı olarak belli bir süre sonunda ilgili varlıkları geri alma vaadinde bulunuyor.

7. Süre sonunda kaynak kuruluş sattığı varlıkları geri alarak süreci sona erdiriyor (Tasfiye/itfa aşaması).

Sukukun faydaları ise şu şekilde sıralanabilir;

- Sukuk, orta-uzun vadeli sabit veya değişken getiri sağlayan faizsiz sermaye piyasası ürünüdür.
- Uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirme ve derecelendirmelerinin yapılması yatırımcılar tarafından sukukun risk/getiri analizinin yapılmasında rehber olarak kullanılmaktadır.
- Kolay ve etkin ödemesinin yapılmasıyla yatırım süresince düzenli gelir akışı sağlamaktadır.
- Likit bir enstrümandır ve ikincil piyasada işlem görmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse sukukta; Kaynak kuruluş nakit ihtiyacını karşılayarak likit hale geliyor. Yatırımcılar bu yöntemle faiz geliri yerine kira geliri sağlamış oluyor. Süre sonunda kaynak kuruluş varlıklarını geri alıyor. Yatırımcılar süre sonunda ayrıca sermayelerini kurtarmış oluyor (www.kuveytturk.com.tr).

2.6.3. Katılım Bankacılığı Tarafından Sunulan Diğer Bankacılık Hizmetleri

Topladığı fonları değerlendirme ve nemayı paylaşma işlemlerinde bankalardan esaslı olarak ayrılan katılım bankaları, kalan bütün faizsiz bankacılık hizmetlerini sunmaktadırlar.

Katılım bankaları fon toplama ve fon kullandırma esasları bakımından kendine özgü model ve prensiplere sahiptirler. Ancak faizle ilişkisi olmayan diğer bütün bankacılık hizmetlerini diğer klasik bankalarla en az aynı süreç ve kalitede çoğu zaman da daha başarılı şekilde sunabilmektedir. Fon toplama ve kullandırma alanı dışındaki başlıca bankacılık hizmet ürünleri şunlardır;

- Kambiyo işlemleri, ithalat ve ihracat ödemeleri ve bütün dış işlemler,
- P.O.S.,
- ATM,
- Telefon Bankacılığı,
- İnternet Bankacılığı,
- EFT,
- Uluslar arası para transferleri,
- İthalat işlemleri,
- Sigorta işlemleri,
- IMKB işlemlerine ve altın borsası işlemlerine aracılık,
- Altın depo hesapları

- Kiralık kasalar
- Kredi kartı, debit kart, pas kart, business card, ve diğerkart işlemleri
- Bireysel emeklilik,
- Altın yatırım fonu.

2.7. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Benzerlikler ve Farklar

Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar her ne kadar dışarıdan bakıldığında birbirinden çok farklı gibi gözükse de birbirine benzer tarafları da söz konusudur.

2.7.1. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Benzerlikler

Her iki kurum da devlet karşısında aynı ölçüde sorumlu ve bağımlı pozisyonda bulunmaktadır. Bunun sebebi; kuruluş ve faaliyetler için özel izin, faaliyetlerin ve mali durumun denetlenmesi, mali duruma ve yönetime müdahale yetkisi gibi konularda benzer kurallar konulmasıdır. Her iki tür kurumun mali ve idari yapısı ile teşkilatlanma ve müşterilerle muhatap olma tarzları birbirine benzemektedir. Bu kurumlara, banka ve katılım bankacılığı ayırımıından haberdar olmayan bir kişinin bakış açısı ile dışarıdan bakılacak olursa, gerek bilanço ve mali tabloların içeriği yönünden gerekse müşterilerle muhatap olan birimlerin düzeni ve çalışma tarzında büyük benzerlikler olduğu görülecektir. Hatta bu yönden bakıldığında bankalara benzeyen tek mali kuruluş türü katılım bankaları denilebilir. Nakit akışına aracılık (çek muhatabı olma, havale, elektronik ödeme, akreditif), emanet hizmetleri (kiralık kasa, vadesiz cari hesap), bilgi satma (fizibilite raporları hazırlama, danışmanlık, istihbarat yapma) gibi hizmetlerin tamamını hem bankalar hem de katılım bankaları verebilmektedir. Karşıladıkları ekonomik ihtiyaçlar açısından da her iki kurum arasında önemli benzerlikler vardır. Tasarruflarını değerlendirmek isteyenlere yardımcı olmak, finansman ihtiyacı olanların bu ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çalışmak, kişisel ve ticari ihtiyaçları kolaylaştırmaya yönelik olarak bulunan çözümleri uygulamak bunların başlıca fonksiyonları olarak sıralanabilir.

2.7.2. Katılım Bankaları ve Klasik Bankalar Arasındaki Farklar

Katılım bankalarını klasik bankalardan ayıran en önemli husus, fon toplama ve kullandırma yöntemlerindeki farklılıklardır. Katılım Bankaları hem fon toplarken hem de fon kullandırırken faiz yerine kâr ve zarar ortaklığı esasına göre faaliyet göstermektedir. Katılım bankacılığında fonların nereye kullanılacağı hususu önem taşımaktadır. Yapılan işlemlerde İslam'ın helal-haram ölçütlerine riayet edilmesi şarttır. Bu kurumlarda işlemlerin İslam'a uygunluğunu denetleyecek heyetler bulunmakta ve faaliyetlerin Kur'an ve sünnete uygunluğunu sağlamaktadır. Ancak klasik bankalarda İslam hükümlerine uyumluluğa dikkat edilmemektedir.

Klasik bankalarda paradan para kazanılması düşüncesi hakimdir. Dolayısı ile ticareti yapılan unsur "para"dır. Bankalar, para piyasasına girerek para dolaşımını sağlamakta ve arkasında mal ve hizmetleri sürüklediği takdirde de ekonomiye herhangi bir katkısı olmamaktadır. Katılım bankalarında ise ticareti yapılan şey "mal"dır. Bu bankaların mal ve hizmetleri aracı kılması ve "emek" faktörü üzerine inşa edilmesi üretimi desteklemekte ve ekonomiye fayda sağlamaktadır.

Katılım bankalarının hesaplarında faiz riski taşımaması ve faize duyarlı enstrümanların kullanılmıyor olması, bu bankaların nispeten kriz dönemlerinde faiz oranlarında yaşanan dalgalanmalardan da daha az etkilenmesini sağlamaktadır. 2008 yılında yaşanan mali krizde bazı klasik bankaların faaliyetini sonlandırması bu etkiyi açıkça göstermiştir.

Katılım bankalarının mevduat bankalarına göre en önemli farklarından biri müşteri portföyü olarak değerlendirilebilir. Mevduat bankalarının dini hassasiyeti yüksek kitleye hitap etmemesi, daha doğrusu bu kitle tarafından benimsenmemesine karşılık, katılım bankaları herkesle çalışabilmektedir. Dolayısıyla katılım bankacılığı her kesime hitap eden bir bankacılık modelidir.

Diğer farklılıkları şu şekilde sıralayabiliriz; (Kaya, 2010: 55)

- Katılım bankaları, kaynak olarak, döviz ve TL üzerinden açılan maliyetsiz cari hesaplar ve kar payı esasına göre çalışan katılım hesaplarından yararlanırlar. Kar payı; sağlanan kara göre orantılı olarak dağıtılırken, geleneksel bankacılıkta mevduat sahibine söz verilen faiz mutlaka ödenmelidir. Katılım

bankalarının kaynak maliyeti daha düşük ve en az ticaret bankalarının mevduatı kadar istikrarlıdır. Katılım bankaları daha ziyade öz sermayeyle, geleneksel bankalar ise yabancı kaynakla çalışma eğilimi gösterir. Geleneksel bankacılıkta iflaslar, el değiştirmeler oldukça sık yaşanır, faizsiz bankacılıkta böyle olaylar nadirdir.

- Katılım bankalarının finansman hizmetinde, müşteriye kesinlikle para verilmez. Müşterinin ihtiyacı olan bir malın ücreti, katılım bankası tarafından satıcıya yapılır. Yani katılım bankalarının finansman hizmetinde, ortada kesinlikle belgelenen bir mal/hizmet olmalıdır. Geleneksel bankalarda ise böyle bir zorunluluk yoktur.

- Katılım bankaları finansal kiralama yapabilmektedirler. Geleneksel bankalar ise finansal kiralama yapamazlar fakat finansal kiralama şirketi kurabilirler.

- Katılım bankaları kaynak bulma ve elindeki kaynakları değerlendirme imkanları açısından, geleneksel bankalar kadar esnek değildir. Örneğin; katılım bankaları çalışma prensipleri gereği geleneksel mevduat bankaları gibi interbank piyasasında işlem yapamamaktadırlar.

- Katılım bankaları topladıkları fonları, faizsiz finans sisteminde kullanılan teknikler ile reel ekonomiye kazandırmaktadırlar. Fakat geleneksel bankalar topladıkları fonları reel ekonomi dışında da değerlendirebilmektedirler. Özellikle 2001 krizi öncesinde geleneksel bankalar, topladıkları fonların büyük bir kısmını bu şekilde değerlendirmekteydi.

Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	TİCARİ BANKALAR
<i>Çalışma Yöntemleri</i>	Kar – zarar ortaklığı esastır. Katılım bankalarında ana ilke faizin söz konusu olmamasıdır. Para ticari bir ürün olarak alım – satıma tabi değildir. Katılım bankaları mevduat kabulü ve kredi kullandırmanın dışında, her türlü bankacılık hizmetleri vermektedirler. Fakat katılım bankalarında esas olarak fon toplama ve fon kullandırma şeklinde faaliyetler geçerlidir.	Gerek fon toplamada gerekse fon kullanmada faiz esası vardır. Dolayısıyla, klasik bankacılıkta para ticareti söz konusudur. Yaptıkları hizmet yönünden katılım bankaları ile farklılıkları yoktur.
<i>Paranın Fonksiyonları</i>	Bu sistemde para ticari bir ürün gibi alım – satıma tabi değildir. Bu nedenle katılım bankaları kaynak toplarken hesap sahipleri ile K/Z ortaklığı; kaynak kullandırırken ise; vadeli satış, kiralama, K/Z ortaklığına dayanan işlemler yapmaktadırlar. Katılım bankaları çeşitli bankacılık hizmetleri ile birlikte mal ticareti yapmaktadırlar.	Bu sistemde para, belirli bir bedel karşılığında alınıp satıldığı için, ticari bir ürün gibi kullanılmaktadır. Bu nedenle paranın üstlendiği fonksiyon, bu sistemde katılım bankalarından farklıdır. Bankalar bankacılık hizmetlerinin yanı sıra para ticareti de yapmaktadırlar
<i>Fon Toplama</i>	- Özel cari hesap ve katılma hesabı adı altında fon sahiplerinden kaynak sağlanmaktadır. Katılım bankalarını ticari bankadan ayıran hesap türü, kar zarara katılım hesabıdır. Burada kurum ile müşteri arasında bir ortaklık söz konusudur - Katılım bankaları libor sistemi ile borçlanmazlar Ancak, yurt dışından katılma hesabı adı altında fon sağlayabilirler.	-Ticari hesap ve mevduat hesabı adı altında önceden belirlenen faiz oranında mudilerden fon sağlanmaktadır. Dolayısıyla, banka ile mudi arasında herhangi bir ortaklık ilişkisi yoktur. Borçlu- alacaklı ilişkisi söz konusudur. - Bankalar ihtiyaç duydukları sıcak para ihtiyacını libor + 2 – 3 ile giderebilirler.

Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması (devamı)

<p>Fon Kullanırma</p>	<p>- Nakit kredi kullanılmamaktadır. Fon; mudaraba, murabaha, icara, musaraka, karz-ı hasen, mal karşılığı vesaikin alım satımı aracılığı ile nakit değer kullanılmaktadır. Katılım bankaları topladıkları fonları reel sektöre plase etmek zorundadırlar. Dolayısıyla, bu sistemde katılım bankaları fonu kullananlar arasında ticari bir bağ vardır. Yani, katılım bankaları mal ve ticari amaçla gayrimenkul alım- satımı yapabilmektedirler. - Fonun kullanılmasında projenin karlılığı önemlidir. -Fon kullanımında vade (genellikle) uzundur.</p>	<p>- Basılı ve külçe altın dışında herhangi bir emtia ve gayrimenkul alım satımında bulunamazlar. Faiz karşılığında nakit kredi kullanılmaktadırlar. Bankaların topladıkları mevduatların nerede kullanıldığı banka için önemli değildir. Yani, para üretim dışında da kullanılabilir. Örneğin; sabit getirisi olan devlet tahvilinin ya da hazine bonosunun satın alınması, repo gibi. - Kredinin kullanılmasında müşterinin göstereceği teminat önemlidir. - Kısa vadeli fon kullanılmaları mümkündür. - Kredi sınırlaması vardır.</p>
<p>Finansal Kiralama</p>	<p>Finansal kiralama yöntemiyle müşterilerine doğrudan kaynak aktarabilirler. Yani, finansal kiralama yapma yetkileri vardır.</p>	<p>Finansal kiralama yapamazlar. Fakat, finansal kiralama şirketi kurabilirler.</p>
<p>Müşterinin Üstlendiği Risk ve Sisteme Duyulan Güven</p>	<p>Bu sistemde müşteriler kar ve zarara ortak oldukları için riski önceden kabul etmektedirler. Dolayısıyla bu sistemde "güven" esastır. Yani, bu sistemde teminat ve ipotek kadar "ortak olunan projenin sağlamlığı" da önemlidir.</p>	<p>Kar – zarar ortaklığı olmadığı ya da faiz esasına dayandığı için, risk yoktur. Dolayısıyla, bankacılık sisteminde güven konusu "teminat ve ipotek"le çözümlenmiştir.</p>

Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması (devamı)

<p><i>Kullandırılan Fonun Müşteriler Açısından Maliyeti</i></p>	<p>Fonu kullanan müşterinin belirli bir vade sonunda ödeyeceği tutar bellidir ve sonradan ekonomik konjoktüre göre değişmez.</p>	<p>Bankalar zaman zaman kredi maliyetlerini değişik finansman enstrümanlarına (devlet tahvili, hazine bonosu vb.) endeksleyebilmektedirler. Bu durum kredi maliyetlerinin sonradan değişebilme olasılığını ortaya çıkarmaktadır.</p>
<p><i>Kullandırılan Fonun Süresi</i></p>	<p>Daha çok uzun süreli yatırım amaçlı projeleri finanse etmektedirler.</p>	<p>Daha çok ticari amaçlı kısa süreli kredi kullandırmaktadırlar.</p>
<p><i>Fon Maliyeti</i></p>	<p>Özel cari hesaplarda toplanan fonların herhangi bir maliyeti yoktur. Yani, özel cari hesaplara karşılık herhangi bir ödeme yapılamamaktadır. Katılma hesaplarında ise sistem gereği fon sahibine herhangi bir getiri garantisi verilmemektedir.</p>	<p>Fon kaynaklarının tamamının(vadeli, vadesiz ve ihbarlı mevduatta farklı olmak üzere) bankaya maliyeti vardır.</p>
<p><i>Denetim</i></p>	<p>Bankalar Kanunu madde 65'e göre, bu Kanun kapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla katılım bankaları dâhil) ve bunların faaliyetleri, Kurumun denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.</p>	<p>Bankalar Kanunu madde 65'e göre, bu Kanunkapsamındaki kuruluşlar (dolayısıyla yatırım ve kalkınma bankaları ile mevduat bankaları dâhil) bunların faaliyetleri, Kurumun denetim ve gözetimine tabidir. Kurum, bankaların genel kurul toplantılarına gözlemci sıfatıyla temsilci gönderebilir.</p>
<p><i>İktisadi Sistem</i></p>	<p>İslam iktisadi sistemini (genel hatlarıyla) esas alarak faaliyet gösterirler. Fakat, katılım bankalarının tam anlamıyla İslami prensiplere göre faaliyette buldukları söylenemez. Bugüne kadar, faizsiz bankacılık "tek yasal bankacılık sistemi" olarak sadece İran ve Sudan'da uygulanabilmiştir.</p>	<p>Kapitalist iktisat sistemini esas alarak faaliyet gösterirler.</p>
<p><i>Kredi ve Diğer Yatırımlar</i></p>	<p>Katılım bankalarının kredi kullandırmada dikkat ettikleri en önemli faktör; finansmanın şirkete değil, değerlendirilen projeye yapılmasıdır.</p>	<p>Kredinin açılmasında bankaya karşı verilen teminat ön planda tutulur.</p>

Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması (devamı)

<p>Müşteri Getirisi</p>	<p>Katılım hesaplarında biriken fonların kullanılmasından doğan karın genel olarak % 80'i hesap sahiplerine oransal olarak önceden belirlenmiştir. Tabii ki zarar var ise, fon sahiplerinin katılımları oranında zararı karşılayacakları sistemin esasında mevcuttur.</p>	<p>Mudinin kazancı sistem gereği, oransal olarak önceden belirlenmiştir.</p>
<p>İşlemlerinde Kullandıkları Finansal Enstrüman</p>	<p>Katılım bankaları klasik bankalar ile karşılaştırıldığında kullanılan finansal enstrüman açısından dezavantajlıdır. Çünkü, bu kuruluşların çalışma sistemleri bazı enstrümanların kullanımına uygun olmayabilir. Örneğin; tahvil ihracı gibi.</p>	<p>Bankalar, yeni geliştirilen enstrüman eğer karlı ise, bu enstrümanı herhangi bir kısıtlamaya gidilmeksizin kullanabilirler. Örneğin; repo, bankalar arası piyasa, hazine bonusu gibi kısa vadeli enstrümanlara bankaların yatırım yapmaları mümkündür.</p>
<p>Makro Ekonomiye Etkisi</p>	<p>-Kayıt dışı ekonominin mutlak önlenmesi nedeniyle, yapılan her işlem devletin vergi gelirlerini artırmaktadır. -Kullandırılan fon, direkt olarak reel ekonomiye gittiği için, yatırım tutarının artması, istihdam kapasitesinin artması ve bu etkenlere bağlı olarak birçok ekonomik hareketliliğin ortaya çıkması söz konusudur.</p>	<p>Kredi teminat esasına göre verildiği için, işlemlerin ne kadarının kayıt altında olduğu kontrol edilemez. Kullandırılan kredinin ne kadarının yatırım amaçlı ne kadarının tüketim amaçlı kullanıldığı kesin olarak kontrol edilemez.</p>
<p>Kültürel Açıdan</p>	<p>Bugün için gerek dünyada ve gerekse Türkiye'de hakim olan sistem, faiz temeline oturtulmuş olan kapitalist sistemdir. Dolayısıyla, katılım bankaları içinde doğdukları sisteme, kültürel yönden yabancıdırlar ve bu durum katılım bankaları için dezavantajdır. Yani, katılım bankaları, doğu dünyasına daha yakın olan Türk milletinin sahip olduğu kültür değerlerinin bir ürünüdür. Sonuçta katılım bankaları, İslam iktisadının ürünüdür.</p>	<p>Kapitalist sistem, faiz temeline oturtulan banka sistemini doğurmuştur. Dolayısıyla, bankalar bu sistemin öz evlatları durumundadır. Sonuçta, bankalar kapitalist iktisat sisteminin ürünüdür.</p>

Çizelge 2.1. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Karşılaştırılması (devamı)

<p>Reel Ekonomiye Katkı</p>	<p>Katılım bankalarının dayandığı temel ilke ve klasik bankalardan ayrılan temel fark, kar ve zarara katılma esasına göre toplanan fonları, faizsiz yöntemlerle ticari ve sınai faaliyetlerde değerlendirme şeklindedir.</p>	<p>Bankalar topladıkları fonların bir kısmını reel ve üretken ekonomiye kazandırırken, bir kısmını da reel ekonomi dışında örneğin rant ekonomisinde değerlendirebilmektedirler. Hazine bonusu, devlet tahvili, repo da olduğu gibi.</p>
<p>Toplanan Fonların Güvencesi</p>	<p>Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarında, gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarruflar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun güvencesi altındadır. (Gerçek kişiler adına özel cari ve kar ve zarara katılma hesaplarında toplanan tasarrufların kişi başına, anapara ve kar payı tutarının 50.000 TL'lik bölümü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun güvencesi altındadır.</p>	<p>Toplanan fonlar "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu" kapsamındadır. Tutar (50.000 TL) katılım bankalarından farklı değildir. (Bankalar Kanunu'na göre tüm kredi kuruluşları gibi bankalar da, nezdlerindeki tasarruf mevduatını sigortaya tabi kısım üzerinden sigorta ettirmek ve bunun üzerinden prim ödemek zorundadırlar.)</p>
<p>Üstlenilen Risk</p>	<p>Katılım bankalarında toplanan fonların reel ekonomide kullanımı esas olduğu ve katılım bankaları ile fon sahipleri arasında yatırım ortaklığı söz konusu olduğundan hem katılım bankaları hem de fon sahibi için risk olasılığı her zaman mevcuttur.</p>	<p>Klasik bankacılıkta önceden belli olan faiz oranı ile para toplanmakta ve kredi şeklinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla, klasik bankacılıkta mudi açısından herhangi bir risk yoktur. Burada riski üstlenen sadece bankadır.</p>
<p>Dağıtılan Nemaların GVK'ya Karşı Durumları</p>	<p>Katılım bankalarında dağıtılan kar payları 193 sayılı GVK'ya (md. 75/12) göre, menkul sermaye iradi satılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.</p>	<p>Mevduat faizleri de 193 sayılı GVK'ya göre, menkul sermaye iradi sayılmakta ve gelir vergisine tabi tutulmaktadır.</p>
<p>Getiri Dağılımı</p>	<p>Herhangi bir yasal sınırlama yoktur.</p>	<p>Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar vardır.</p>
<p>Tabi Oldukları Meslek Kuruluşu</p>	<p>Sektörde faaliyet gösteren katılım bankalarının sorunlarını ortaya koyma, çözüm yolları üretme, daha etkin ve verimli hizmet vermesini sağlama gibi görevleri üstlenen "Türkiye Katılım Bankaları Birliği"ne üye olma zorunlulukları vardır.</p>	<p>"Türkiye Bankalar Birliğine" üye olma zorunlulukları vardır.</p>

Kaynak: Kamu aydınlatma platformu verilerinden yararlanılmıştır.

2.8. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları

1985 yılından bu yana 20 yılı aşkın süredir Türk finans sektöründe faaliyet gösteren Katılım Bankaları, hem sektörün gelişimine paralel olarak Türk ekonomisi içerisinde büyümüş hem de kendine has özellikleri ile Türk ekonomisine çeşitli katkılar sağlamışlardır. Mali sektör içerisinde kendine yer bulan bu bankacılık türü tasarruf sahiplerinin tasarruflarını kullanabilmesi için alternatif bir yol olmuş ve bu sayede atıl kalan fonların sanayi ve ticaret sektörlerinde kullanılmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca bu bankaların uygulamış oldukları fon kullandırma yöntemleri Türk bankacılık sektöründe yer alan diğer banka türleri için örnek teşkil etmiştir. Katılım Bankacılığının ortaya çıkışının ekonomik nedenlerinden biri olan Arap dünyasının petrolden almış olduğu kazancın değerlendirilebilmesi fikri ile birlikte Türk ekonomisi ve diğer Arap ülkelerinin ekonomik ilişkileri yakınlaşma göstermiş Türkiye'nin bu ülkelerle yapmış olduğu ticaret hacminde artış gerçekleşmiştir. Özellikle son 20 yılda serbest piyasa ekonomisi içerisinde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Şimdi Katılım Bankaları'nın Türkiye ekonomisine sağladıkları katkıları detaylıca inceleyelim;

2.8.1. Atıl Tasarruflarının Sisteme Dahil Edilmesi

Katılım Bankaları çeşitli sebeplerle ekonomik sistem dışında kalmış atıl tasarruf ya da yastık altı diye adlandırabileceğimiz kaynakların ekonomiye kazandırılmasına aracılık etmektedirler. Katılım Bankaları, öncelikle ve özellikle dini inanışlardan dolayı sistem dışında kalmış tasarrufların faizsiz bankacılık prensiplerine göre faaliyet göstermelerinin sonucu olarak sisteme dahil olur hale getirmişlerdir. Tasarrufların yatırıma dönüşmesi ülke ekonomilerinin gelişmesini doğrudan etkilemektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerin tasarruf oranlarının düşüklüğü önemli bir sorundur. Türkiye'de dini inançlarından dolayı klasik bankalara mevduat yatırmayan ciddi bir potansiyelin olduğu tahmin edilmektedir. Katılım Bankaları'nın bu tasarrufların bir kısmını ekonomiye kazandırmaları büyük başarı olacaktır.

2.8.2. Kayıtdışı Ekonominin Önlenmesi

Katılım Bankaları çalışma yöntemleri gereği fon kullandırırken gerçek ekonomik faaliyetleri finanse etmektedirler. Kredinin, kredi kullanan firmaya yerine

mal tedarik edilen satıcılara ödenmesi nedeniyle verilmiş amacı dışında, riskli, spekülâtif, verimsiz ve kayıt dışı işlerde kullanımı önlenmektedir.

Türkiye ekonomisinin baş etmeye çalıştığı en önemli sorunlarından birisi olan kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı ekonomiden kaynaklanan vergi kaybıdır. Katılım Bankaları, kayıtlı ekonomiyi destekleyen önemli bir işleve sahiptir. Bütün işlemler, gerçek alım-satımlardan ibaret olduğu için kayıtlı ekonomiye dahildir.

Katılım bankalarının işlemleri gerçek ticarete dayandığından ve faturasız işlem yapmadığından Türkiye'nin kayıt dışı ekonomi ile mücadele noktasında önemli görevler üstlenmektedirler. Katılım Bankaları'nın yaygınlaşması ve sağladıkları finansman tutarının artması kayıt dışı ekonominin küçülmesini sağlayacaktır. Katılım Bankaları'ndan kullanılan fon oranı arttığı takdirde kredi talep edenler bu kurumların prensiplerine uygun hareket etmek zorunda kalacaklarından, faturasız veya kayıt dışı işlem yapamayacak, devlet Katılım Bankaları'nın işlemleri sonucu daha fazla vergi geliri elde edebilecektir.

2.8.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi

İstikrarlı bir büyümenin altında finans sektöründeki dengeli yapının yanı sıra reel sektörün üretim ve hizmet alanında göstereceği performans da önemlidir. Reel sektörün üretim ve hizmet alanındaki başarısı ülke ekonomisinin büyümesi üzerinde lokomotif rol oynamaktadır. Ülke ekonomilerinin sağlıklı bir şekilde büyüebilmeleri için eldeki kaynaklarını en uygun ve en verimli şekilde kullanılabilmeleri için ise reel sektörün desteklenmesi gerekliliği ekonomi açısından oldukça önemlidir.

Katılım Bankaları'nın uygulamaları tamamen reel sektörün ihtiyaçlarına yönelik olmuştur. Katılım Bankaları, çalışma prensipleri gereği Devlet iç Borçlanma Senetleri gibi sabit getirili, faizli plasmanlarla işlem yapmamaktadırlar. Dolayısıyla topladıkları fonların büyük bir kısmı reel sektöre plase edilmektedir.

İslami hükümlere göre faizin yasak kılınmasından dolayı Katılım Bankaları işleyiş prensipleri olarak sadece ticari alım-satım işleri ile ilgilenmektedirler. Kaynaklarını reel sektöre yönelik proje bazında değerlendiren Katılım Bankaları kaynakların verimli alanlarda değerlendirilmesinde etkili olmaktadır. Katılım Bankaları doğrudan reel sektörü finanse ederek kaynakların tarım, sanayi, ticaret ve hizmet gibi alanlarda değerlendirilmesini sağlayarak topladıkları kaynakların

doğrudan ekonomiye kazandırılması ile yatırıma veya direkt üretime dönüşmesini temin eden bir özelliğe sahiptirler (Karakoç, 2011: 50).

2.8.4. İstihdamın Artırılması

Katılım bankalarının reel sektöre sağladıkları katkılar sayesinde yeni yatırımları desteklemekte, bu durum istihdamı artırıcı faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır. İstihdam alanlarının genişlemesi ve sağlıklı bir şekilde ayakta durabilmesi için kullandıkları fonlar ile direkt ya da dolaylı imkanlar sağlamak suretiyle Katılım Bankaları istihdamı artırıcı katkılar gerçekleştirmektedirler.

2.8.5. Rekabetin Geliştirilmesi

Katılım bankalarının kendine has metodları farklı yapıları ile Türk bankacılık sistemi içerisinde önemli bir rekabet unsuru oluşturmaktadırlar. Hem fonun toplanması hem toplanan fonların kullanılması aşamasında alternatif sundukları için rekabet ortamını canlandırmaktadırlar. Kâr/zarar ortaklığı içeren katılım havuzları yatırımcı ve tasarruf sahipleri için alternatif oluşturmaktadır. Sundukları hizmetlerin toplum kesiminde de ilgi toplayarak, yaygınlaşması sistem içerisinde rekabetin gelişmesini, genişlemesini sağlamıştır.

2.8.6. Yabancı Sermaye Transferi Sağlanması

Türkiye’de faaliyete geçen ilk faizsiz finans kuruluşları özellikle körfez ülkelerinden gelen yabancı yatırımcılar tarafından kurulmuştur.

Faisal Finans, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk kuruluşlarının hakim ortakları ve sermaye kaynakları körfez ile Ortadoğu ülkelerinden olup söz konusu kuruluşlar Türkiye’ye faizsiz bankacılık alanında ilk defa yatırım yapan bankalardır. Katılım bankaları yabancı sermayenin ülkemize gelmesinde önemli bir köprü vazifesi üstlenmişlerdir. Sağlanan kaynak, sermaye hareketi ve sıcak ilişkiler ile Katılım Bankaları sayesinde Türkiye’nin dış ticaret hacmi büyümekte ve ekonomik şartlar daha iyi hale gelmektedir.

2.8.7. Maliyet Düşürücü Katkıları

Katılım Bankaları sabit getiri vaadi ile fon toplamadıkları için ellerindeki kaynakları çok daha esnek şekillerde piyasaya kaynak olarak sunma imkânına

sahiptirler. Ekonomilerdeki geçiş ve sıkıntılı dönemlerde bu özelliklerini kullanarak daha ucuza finansman sağlayabilirler.

Ekonomilerde özellikle finansman maliyetlerinin ucuz olması büyüme ve gelişmenin daha hızlı olmasını sağlamaktadır. Katılım Bankaları'nın sabit getiri vaadi bulunmaksızın gerçekleştirdikleri fon toplama yöntemleri ve gerçek ticari işlemlere kaynak sağlayan fon kullandırma imkânları faizli (klasik) bankacılara göre cari faiz oranlarından bağımsız hareket etmelerini sağlayarak bu oranları aşağı çeken bir etkiye sahiptirler (Karakoç, 2011: 52).

2.9. Katılım Bankalarının Problemleri

Ülkemizde katılım bankacılığının geldiği nokta önemli olmakla birlikte hala daha gelişimini sürdürmektedir. Hergün değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlamak bunu yaparkende kendi prensiplerin doğrusunda yapmak oldukça zordur. Eğer farklı bir yaklaşımla sistem içerisinde kendinize yer bulmaya çalışıyorsanız bu farklılığınızı sağlam temeller altına oturtmanız gerekmektedir.

Bu nedenle katılım bankaları bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Katılım bankalarının karşı karşıya kaldığı sorunlardan biri, bilinirlik sorunudur. Bırakın sistemin felsefesini, bu bankaların ne yaptığını ve nasıl çalıştığını bilmeyen geniş bir kitle mevcuttur. Katılım bankaları ne yapıp ne yapmadıklarını, toplumsal yapıya ve ekonomiye ne tür katkılar sağladıkları konusunda daha bilgilendirici olabilirler. Katılım bankalarının karşılaştıkları bir diğer problem mevzuat ile ilgili problemlerdir. Katılım bankaları 4491 sayılı Bankalar Kanunu'ndaki 4389 sayılı yasayla değişikliğe kadar uzun bir mevzuat serüveni yaşamıştır. Haliyle bu, katılım bankalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Katılım bankalarının uygulanan finansman yöntemlerine uygun tarzda çalışan müteşebbislerin az olması, yeterli reklam yapılamayışı, bu kurumların sundukları enstrüman azlığı, alternatiflerin azlığı gibi sorunlarda katılım bankalarının diğer sorunlarıdır.

Personel kalitesi de Katılım bankacılığının problemleri arasındadır. İstihdam edilen personel sayısında çok hızlı bir artış yaşanmaktadır. Bu bankaların son yıllarda hızlı bir şekilde şube sayılarını artırmış olmaları nedeniyle, her seviyeden, çok sayıda personel ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç giderek artmaya devam edecektir. Katılım bankalarının hızlı büyüdükleri dönemlerde istihdam ettikleri

personelin bilgi ve tecrübe noksanlığı operasyonel risklere ve itibar riskine yol açabilir.

Katılım bankalarının bir diğer problemi de, hem katılım bankaları ve hem de katılım bankaları ile yerli ve yabancı klasik bankalar arasında önemli bir rekabete neden olmaktadır. Katılım bankalarının klasik bankalardan farklılıklarını pekiştirecek yöntemler bulmamaları en azından mevcut farklılıklarını belirgin şekilde korumamaları halinde, kendilerine çok daha acımasız bir rekabetin içinde bulacakları kesindir. Bu nedenle en azından kendi aralarında sistemi yıpratacak keskinlikte rekabetten kesin olarak kaçınmaları faydalı olacaktır.

3. KATILIM BANKALARI İLE SEÇİLMİŞ DÖRT KLASİK BANKANIN KÜRESEL KRİZ SONRASI GÖSTERMİŞ OLDUĞU PERFORMANSLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Performans Tanımı

Performans kolay tanımlanabilen, sınırları belirli olan bir kavram değildir. Ancak örgütlerin devamlılığı noktasında oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bir örgütün başarılı olup olmadığı gösterdiği performansa bağlıdır. Nitekim başarı durumundan habersiz, hedeflerinin ne aşamada olduğunu bilmeyen bir yönetimin başarılı olması beklenemez. Bu bakımdan performans bilgisi öğrenilmesi ve uygulanması bakımından önceliklidir.

“Bir işin, işle ilgili süreçlerin ve işi yapan kişilerin amaçlar, sonuçlar ve

kullanılan kaynaklar ile ilgili nicel ve nitel açıdan ulaştığı sonuçlar“ şeklinde tanımlanan performans kavramı, örgüt bazında incelendiğinde “örgütün önceden belirlenmiş olan amaçlarına, kaynaklarını en etkili şekilde kullanarak ulaşabilme kabiliyetini” ifade etmektedir (Doğan, 2013 :29).

Performans , bir anlamda belirli bir hedefe veya hedeflere ulaşmak için önceden belirlenmiş hedeflerin sonucu ortaya çıkan sonuçların sayısal olarak kalite açısından betimlenmesidir. Bu kavram herhangi bir işte gösterilen başarının derecesi olduğundan “iş başarımı” kavramı olarak tanımlanabilir.

Performans; söz konusu örgütün, bir işin yapılmasında amaçlanan hedefleri gerçekleştirme düzeylerinin sayısal yönden göstergesidir. Performans amaçlı ve planlı faaliyetler sonucunda elde edilen bulguları göstermektedir.

Performans hedeflerini belirlemek, performans ölçmek, belirlenen hedefler ile ulaşılan performansı karşılaştırmak, ulaşılan performans ile belirlenen hedefler arasındaki farkları hesaplamak ve bu farkların ortadan kaldırılması için harekete geçmek yönetimin kontrol işlevini yerine getirmesinin gereğidir. Ulaşılan performans ile hedeflerin karşılaştırılması sonucunda, eğer performans yeterli görünürse bir sonraki dönemde de aynı performansın devamı için çalışılır. Eğer performans yeterli görülmez ise, sorunun kaynağı araştırılır ve sorun çözülerek performansın arttırılmasına çalışılır (Coşkun, 2006: 28).

Her örgütün performans ölçümü yapmak için kendine özgü nedenleri vardır. Bu nedenler üzerinde bir genelleme yapacak olursak;

- Başarılı olup, olmadığını gözlemlemek
- Müşteri isteklerinin ne ölçüde karşılandığını belirlemek
- Bildiklerinin doğruluğunu ortaya koymak
- Sorunlu alanları ortaya çıkartarak, gelişime açık alanları belirlemek
- Hedeflerin gidişatıyla ilgili fikir edinmek

Yönetimler genel olarak yüksek performansa odaklanırlar. Rekabet ortamı içerisinde mevcut konumlarını muhafaza ederek, iyileştirmeye açık alanlarını geliştirmeye çalışırlar.

3.1.1. Performans İle İlgili Kavramlar

Performansın birbirinden farklı tanımları göz önüne alındığında, konu ile ilgili pekçok kavramın karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu kavramlardan performansı ayrı tutarak bir analiz yapmak yetersiz olacaktır.

Bir firmanın faaliyetlerinde ekonomiklik, verimlilik gibi ilkelere ne düzeyde ulaşabildiğinin ölçülmesi, sorunların tespiti ve iyileştirme çalışmalarının yapılması, firmanın performans düzeyinin belirlenmesi, performans analizi sonucu olur. Firmalardaki performansın sistematik olarak ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Bunun için öncelikli olarak hedef kalemleri belirlenmeli, bunlarla ilgili verilerin toplanması ve bu verilerle analiz işlemlerinin yapılması gerekmektedir.

3.1.1.1. Karlılık

Kar, gelirlerin giderlerden fazla olması durumudur. Karlılık ise, kar amacı güden firmaların karlarının herhangi bir bilançoya oranlanması sonucu ortaya çıkan miktardır.

Kar bir işletmenin temel amacı olmamakla birlikte, işletmelerin çabalarının sonucunu göstermektedir. Kar yatırımcının üstlendiği risk karşılığında bir ödül niteliğinde geri döner.

Bankalar, karlarını etkileyen faktörlerin bazılarını kontrol edebilirken bazılarını da kontrol edemez. Kontrol alanları içerisinde; net faiz-kar marjı, ücret ve komisyonlar, maliyetler yer almaktadır.

3.1.1.2. Verimlilik

Geniş anlamda verimlilik, ekonomik amaçlara ulaşmada araçların duyarlılık ve etkinliğini ölçen soyut bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Dar anlamda verimlilik ise, teknik açıdan verimlilik ile aynı anlama gelmekte ve üretim miktarı (çıkıtı) ile üretim faktörleri miktarı (girdi) arasındaki fiziksel ilişkiyi belirtmektedir (Ekodialog, 2013). Verimlilik çıktılar ile girdiler arasındaki oran olduğundan girdi miktarı aynıyken çıktıların artırılması veya çıktı aynıyken girdilerin azaltılması yoluyla bir verimlilik artışı sağlanabilir.

Verimlilik, bankaların birim maliyetlerini düşürdüğü ve karlılıklarını artırdığı için sektör açısından önemli bir kavramdır.ancak para piyasalarının esnek ve değişken yapısı ve hizmet kavramının çeşitliliği bu ölçümün yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Bankacılık sektöründe verimliliğin ölçülmesinde en çok sorun girdi ve çıktıların ne olduğu konusudur. Bankalar fiziki bir mal ürtemez, esas olarak müşteriye hizmet sunarlar bunun yanında çok sayıda girdi ve çıktı söz konusudur. İşte bu nedenle bankaların verimliliğinin ölçülmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

3.1.1.3. Etkinlik

Etkinlik, belli bir miktar girdi ile elde edilecek maksimum çıktı miktarının, gerçekte elde edilen çıktı miktarına oranlanması ya da belli bir miktarda çıktıyı elde etmek için kullanılacak minimum girdi miktarının, o çıktıyı elde etmek için gerçekte kullanılan girdi miktarına oranlanması olarak tanımlanmaktadır (Ulu, 2009:7).

Etkinlik, şirketin amaca ulaşmadaki başarı derecesini gösterir. Etkinlik, teknik etkinlik, fiyat etkinliği (kaynak kullanım etkinliği) ve ölçek etkinliği olmak üzere üçe ayrılır. Bir işletmenin mevcut girdi bileşimini en etkin bir biçimde kullanarak maksimum çıktıyı üretmedeki başarısı teknik etkinlik; girdi ve çıktı fiyatlarını dikkate alarak en optimal girdi bileşimini seçmedeki başarısı fiyat etkinliği (kaynak kullanım etkinliği) ve uygun ölçekte üretim yapma başarısı ise ölçek etkinliği olarak ifade edilmektedir (Doğan, 2013:34).

Finansal sistem içerisinde etkinliğin çok farklı kavramları bulunmaktadır. Bunlar; tahsis etkinliği, fonksiyonel etkinlik, maliyet etkinliği şeklinde sıralanabilir. Bu üç kavramın herhangi birinin tek başına sağlanması tam anlamıyla etkinliği sağlamayacaktır. Çünkü bu üç unsurun her biri bankalar için ayrı önem taşımaktadır. Bankaların etkinliği çeşitli karar değişkenlerinin gözlemlenen değeri ile üreticinin davranışsal amacını sağlayan değer, karşılaştırılarak ölçülebilir. Karşılaştırmalar miktarlar cinsinden olabileceği gibi değerler cinsinden de olabilir.

3.1.1.4. Ekonomiklik

Eldeki kaynaklarla ulaşılmak istenen hedefe, performans düzeyine en az kaynakla erişilmesini amaçlayan bir performans boyutudur. Tanımlaması güçtür. Verimlilik arttığı takdirde ekonomiklikte artacaktır. Üretimin performansını göstermede önemli bir ölçüttür.

3.2. Bankaların Performanslarını Karşılaştırmada Kullanılan Ölçütler ve Oranlar

Bankacılık sektörü Türkiye’de oldukça yüksek bir rekabetin yaşandığı ve birçok farklı bankanın faaliyet gösterdiği bir sektördür. Bu sektör içerisinde katılım bankalarının finansal etkinlikleri olumlu yönde gelişmektedir. Uluslararası faaliyet gösteren büyük ölçekli bankalarla rekabet edilmesi katılım bankalarını daha da güçlendirmektedir.

Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların performanslarını karşılaştıran çalışmaları incelediğimizde farklı sonuçların elde edildiğini görüyoruz. Bazı çalışmalarda Katılım Bankalarının Klasik Bankalara göre daha yüksek performansa sahip olduğu savunulurken, kimi çalışmalarda da tam tersi savunmalar olmuştur. Tüm bu farklı sonuçlar tartışmaları da beraberinde getirmiş, konuya ilişkin çalışmaların artmasına neden olmuştur.

Bankaların performans analizini ölçmede kullanılan başlıca yöntemler vardır. Oran analizi, parametrik yöntemler ve parametrik olmayan yöntemler olmakla beraber bu çalışma da oran analizi yöntemine başvurulmuştur.

3.2.1. Oran analizi

Oran analizi performans ölçmede en yoğun olarak kullanılan analiz yöntemidir. Bu yöntem tek bir girdinin tek bir çıktıya oranının zaman içerisinde izlenmesi sonucunda bulunur.

Yöneticiler genel olarak firmanın performansının iyi olup olmadığını, mevcut konumunu , iyi ve kötü yanlarını anlayabilmek ve gelecekte iyi bir performans yakalayabilmek için finansal tablolardan yararlanır. Bu tablolar aracılığıyla firma geçmişten veriler çekerekbugünkü finansal durumu hakkında bilgi edinmekte, geleceğe yönelik tahminler yürütebilmektedir.

Oran analizinde , genellikle finansal tablolarda ye alan hesap ve hesap grupları arasındaki ilişkiler, oranlar şeklinde hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalar sonucunda firmanın karlılığı, likitide durumu, verimliliği gibi konularda bilgi edinilebilir.

Bu yaklaşımda elde edilen oransal değerler tek başına anlam ifade etmez. Elde edilen oransal değerlerin bilimsel veriler, sektör verileri ve geçmiş yıl verileriyle desteklenmesi gerekmektedir.

Bankacılık sektörü Türkiye’de oldukça yüksek bir rekabetin yaşandığı ve birçok farklı bankanın faaliyet gösterdiği bir sektör haline gelmiştir. Çalışmanın bu bölümünde 2008-2013 yılları arasında Türk Bankacılık Sektöründe faaliyette bulunan Katılım Bankaları (Bank Asya, Kuveyttürk, Albaraka, Türkiye Finans) ile Klasik Bankaların (Finansbank, Şekerbank, Denizbank, TEB) performansları ölçülmektedir. Özellikle 2008 yılında ABD de ortaya çıkan ve dünyadaki farklı ölçekteki tüm bankaları etkileyen finansal krizin Türkiye’ de ki bu sekiz banka üzerindeki etkisine oran analizi kullanılarak bakılmaktadır.

3.2.2. Bankaların Performans Ölçütleri

Bir bankanın performansını ölçmek için kullanılan geleneksel ölçütler genellikle finansal konulardır ve daha çok kârlılık, satışlar, piyasa değeri gibi konular üzerinde durulur. Mevduat hacmi, toplam aktiflikler, net dönem karı, kullandırılan krediler gibi alanlarda performans ölçümleri yapılabilmektedir.

Çizelge 3.1. Bankaların Performans Ölçütleri

Performans Türü	Finansal Oranlar	
Kârlılık Performansı	FO1	Net dönem karı(zararı)/Toplam aktifler
	FO2	Net dönem kârı(zararı)/Özkaynaklar
	FO3	Vergi öncesi kâr/Toplam aktifler
	FO4	Net dönem kârı(zararı)/Ödenmiş sermaye
Likidite Performansı	FO5	Likit aktifler/Toplam aktifler
	FO6	Likit aktifler/Kısa vadeli yükümlülükler
Aktif Kalitesi Performansı	FO7	Finansal varlıklar (net)/Toplam aktifler
	FO8	Toplam krediler/Toplam aktifler
	FO9	Toplam krediler/Toplam mevduat
	FO10	Takipteki krediler (brut)/Toplam krediler
Sermaye Yeterliliği Performansı	FO11	Özkaynaklar/(Kredi+Piyasa+Operasyonel riske esas tutar)
	FO12	Özkaynaklar/Toplam aktifler
	FO13	(Özkaynaklar – Duran aktifler)/Toplam aktifler
	FO14	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduatdışı kaynaklar)

Bir işletmenin performansını ölçmek için kullanılan geleneksel ölçütler genellikle finansal konulardır ve daha çok kârlılık, satışlar, piyasa değeri üzerine odaklanılmıştır. Bu odak noktaları ile ilgili finansal kalemlerin birbirleri ile oranlanmaları sonucu ortaya çıkan göstergeler ile performans ölçümleri gerçekleştirilmektedir (Altan, 2014 :380).

Yalnızca finansal verilere dayalı olan geleneksel performans ölçütleri bugünün global rekabet şartlarında yeterli olmamakta; bu durum, finansal olmayan yani subjektif performans ölçütlerinin de (itibar, memnuniyet, kalite, belirgin olmayan ortamlarda az veri ile analiz vb.) bir işletmenin performansının ölçülmesinde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Performans ölçümü işletmedeki stratejik kararları etkilediğinden dolayı, artık modern işletmelerde karar verme amaçları için sadece finansal performans ölçümleri yeterli olmamakta, objektif ve subjektif ölçümlerin her ikisini de içermektedir (Altan, 2014:380).

3.3. Dört Katılım Bankası ve Dört Klasik Bankanın Küresel Kriz Sonrası Göstermiş Oldukları Performansın Karşılaştırılması

Bu bölümde çalışmamıza konu aldığımız sekiz banka üzerinde oran analiz yöntemi kullanılarak çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çizelge 3.2. 2008-2013 Yılları Arası Finansal Oranlar (bin)

Katılım Bankaları	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Özkaynak	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar
Albaraka	20.216,553	14.059,901	2.497,268	1.000,00	341
Asyabank	30.784,947	23.257,166	3.510,946	1.000,00	280
Kuveyttürk	28.893,542	18.641,338	3.302,049	1.800,00	400
T.Finans	28.126,629	20.289,61	3.522,381	1.875,00	429
Toplam	108.021,671	76.248,015	12.832,644	5.675,00	1450
Klasik Bankalar	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Toplam Özkaynak	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar
Denizbank	62.427,00	40.637,00	4.563,2	5.015,00	554
Finansbank	69.010,00	45.724,00	4.832,2	7.748,00	834
Şekerbank	21.725,00	16.505,00	13.639,00	2.155,00	310
TEB	56.409,00	41.135,00	35.288,00	5.386,00	635
Toplam	209.571,00	144.001,00	58.322,40	20.304	2.333

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 3.2. de katılım bankaları ve klasik (seçilmiş) bankaların 2008-2013 yılları arasındaki finansal verilerine yer verilmiştir. Bu tabloda, seçilmiş beş kaleme ait (toplam aktifler, toplam krediler, toplam özkaynak, ödenmiş sermaye, net dönem kar) sayısal verilere yer verilmiştir. bu verilere şu şekilde ulaşılmıştır. Her bankanın söz konusu beş yıl için değerleri toplanarak yıl sayısına bölünmüş, böylelikle kriz sonrası hesaplanan kalemlerde belirli ortalamalara ulaşılmıştır. Sonraki aşamada ise hem katılım bankaları için hem de seçilmiş dört klasik banka için ayrı ayrı toplamlara ulaşılmıştır.

Çizelge 3.1'de yer alan finansal formülasyonlardan yararlanarak katılım bankaları ve klasik(seçilmiş) bankalar arasındaki çeşitli performans türlerine bakılacaktır.

3.3.1. Karlılık Performansı

Karlılık performansı bir bankanın finansal sağlamlığı, faaliyetlerinin etkinliği yönetimin başarısı gibi konularda bilgi vermektedir. Banka karlılığının düşük olması durumunda yeni oluşumlar için yeni kaynak arayışına girilmesi gerekmektedir. Ayrıca bankanın tek bir kaynağa bağımlı kalması, ürün yelpazesini genişletememesi, banka üzerinde bir risk oluşturmaktadır.

Karlılık performansı bir bankanın hangi etkinlikte faaliyet yürüttüğü konusunda bize bilgi verir. Karlılık performansının yüksek olması bankalar açısından arzu edilen birşeydir. Bankanın nasıl yürütüldüğünü görmek için, yöneticiler aktif karlılık oranına (ROA) bakarlar. ROA, bir liralık varlık başına ne kadar kar elde ettiklerini gösteren bir performans ölçütüdür.

Karlılık performansı;

FO1 (ROA) = Net dönem karı/ toplam aktifler

Katılım Bankaları için;

Net dönem karı: 1.450

FO1=1450/108.021,671

Toplam aktifler: 108.021,671

= **0.013 %**

Klasik (seçilmiş) bankalar için;

Net dönem karı: 2.333

FO1=2.333/209.571,00

Toplam aktifler:209.571,00

=**0,0011 %**

Banka sahiplerinin esas ilgilendikleri konu, bankaya yaptıkları yatırımın getirisidir. Ortakların servetlerinin finansal açıdan bugünü ve geleceğinin ifade eden bu bilgi bir diğer karlılık ölçütü olan öz sermaye karlılık oranı (ROE) ile elde edilebilir. Öz sermaye karlılık oranı, bir liralık öz kaynak için elde edilen net karı gösteren karlılık ölçütüdür (Business and economics research journal, 2014).

$$FO2(ROE) = \text{Net dönem karı} / \text{toplam özkaynak}$$

Katılım bankaları için;

$$\begin{array}{ll} \text{Net dönem karı: 1.450} & FO2= 1.450/12.832,644 \\ \text{Toplam özkaynak : 12.832,644} & =\mathbf{0.11 \%} \end{array}$$

Klasik (seçilmiş) bankalar için;

$$\begin{array}{ll} \text{Net dönem karı: 2.333} & FO2= 2.333/ 548.322,40 \\ \text{Toplam özkaynak: 548.322,40} & =\mathbf{0.042 \%} \\ FO4 = \text{Net dönem karı/ ödenmiş sermaye} & \end{array}$$

Katılım bankaları için;

$$\begin{array}{ll} \text{Net dönem karı: 1.450} & FO4= 1.450/ 5.675,00 \\ \text{Ödenmiş sermaye: 5.675,00} & =\mathbf{0.25 \%} \end{array}$$

Klasik bankalar için;

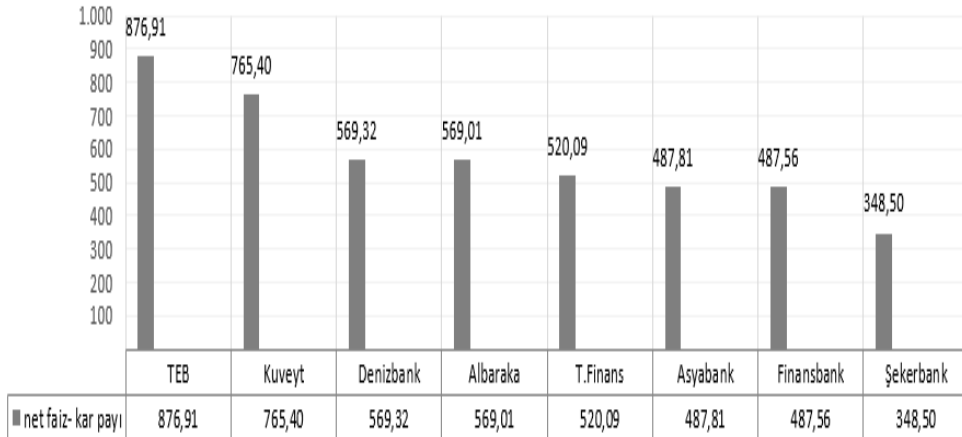
$$\begin{array}{ll} \text{Net dönem karı: 2.333} & FO4= 2.333/20.304,00 \\ \text{Ödenmiş sermaye: 20.304,00} & =\mathbf{0.11 \%} \end{array}$$

Bankaların özsermaye ve aktif karlılık oranlarına baktığımızda, küresel kriz sonrası dönemde katılım bankalarının seçilmiş dört klasik bankaya oranla daha yüksek bir kar payına sahip olduğunu görmekteyiz. Buradan şu sonucu çıkartabiliriz, 2008-2013 yılları arasında katılım bankaları, seçilmiş orta büyüklükteki dört klasik bankaya göre hedeflediği faaliyetlerini büyük ölçüde gerçekleştirmiş, sektör içerisinde almış olduğu risklerin üstesinden gelmeyi başarabilmiştir.

3.3.1.1. Net faiz- karpayı karşılaştırılması

Katılım Bankaları ile Klasik Bankaları birbirinden ayıran en önemli kalemlerden biri faiz-karpayı olgusudur.

Kar ile faiz görünüşte birbirine benzemesine ve insanlar tarafından genellikle aynı hükme tabi tutulmasına rağmen iktisadi faaliyetlerin iki farklı ürünüdür. Kar emeğin eşliğindeki sermayenin, paradan mala, maldan tekrar paraya veya başka bir yapıya evrilip çevrilmesi, kısacası bir mübadele süreci içinde işletilmesi sonucu, mevcut iktisadi varlıklarda, toplum adına meydana getirilen pozitif değer artışından, emek ile sermayenin aldığı paydır. Faiz ise hiçbir zaman anaparanın altına düşmez ve bütün riskleri direkt olarak borçluya, dolaylı olarak da topluma yansıtır. Çünkü faiz, paranın resmi değerine göre değil, satılan zamanın boyutuna göre sözleşme ile takdir ve tespit edilir. Yani borç verenin (banka ya da özel kişi) vadeyi ve oranı belirlediği, alanın da kabul ettiği bir uzlaşma söz konusudur (Salih, 2012:5). Bu birbirinden farklı iki ürün sektör içerisinde yer alan Katılım Bankaları ve Klasik Bankaları karlılık yönünden karşılaştırmada baz alınan en önemli kalemlerdendir.

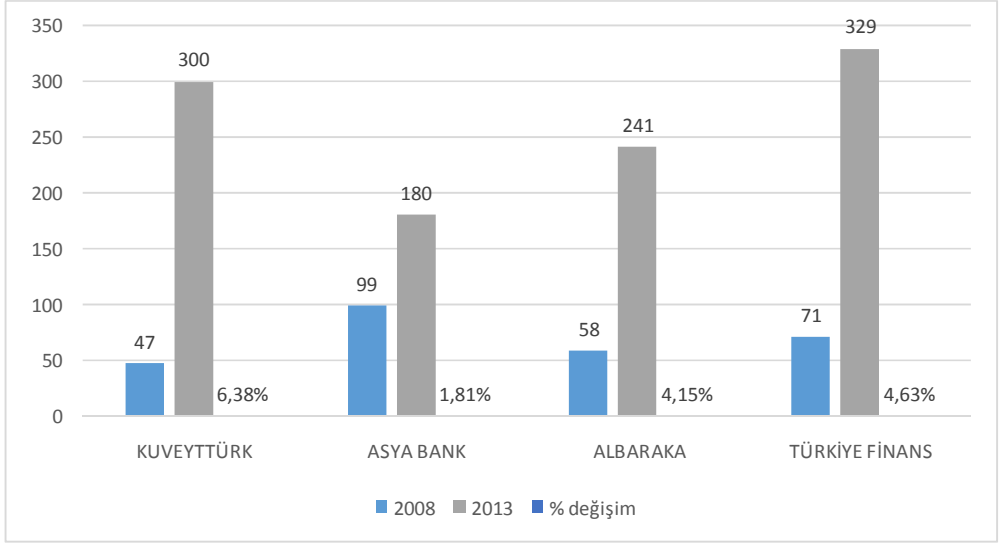

Şekil 3.1. 2008-2013 Yılları Arası Net Faiz- Karpayı Değişimi (%)

Kaynak: TKBB verileri örnek alınarak hazırlanmıştır.

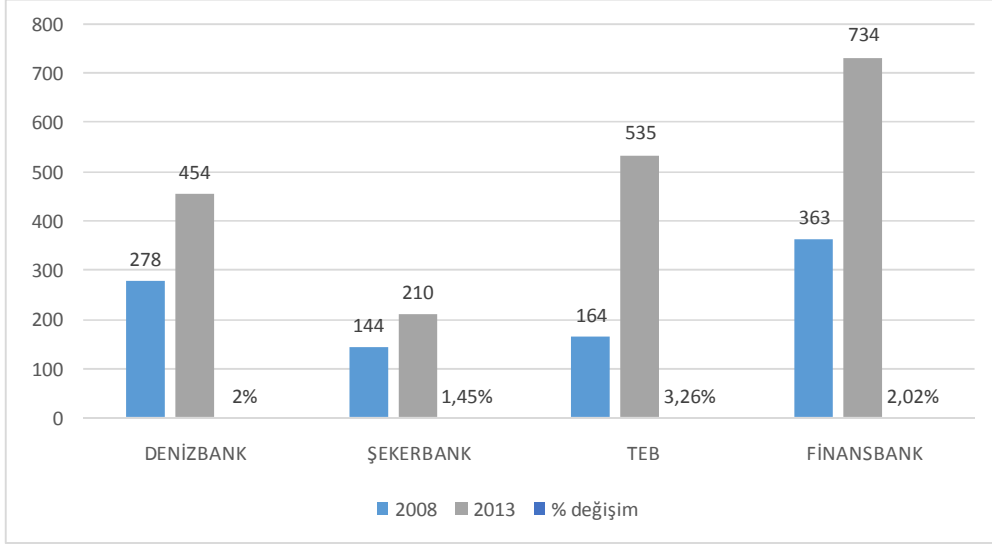
Şekil 3.1' den de görüleceği üzere 2008-2013 yılları arasında çalışmaya konu olan 8 banka içerisinde TEB Klasik Bankalar içerisinde en yüksek faizi müşterilerine kazandırırken, Kuveyttürk Katılım Bankası Katılım Bankaları içerisinde karpayı en yüksek banka olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu

yıllar arasında genel itibariyle kar ve faiz dağıtımında bir artış söz konusudur. Kriz sonrası toparlanma kısa sürede gerçekleştirilerek pozitif yönlü bir ivme yakalanmıştır.

Şekil 3.2. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankaları Net Karpayı ve % Değişim
Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Bankacılık sektörünün 2013 yılında net kar cephesinde gösterdiği görece zayıf performans, faizsiz bankacılık alanında yaşanmadı. Hızlı şubeleşme ağıyla topladığı fon miktarını artıran, özvarlıklarını ve toplam aktiflerini güçlendiren katılım bankaları, 2013 yılında net karını da bankacılık sektöründen daha yüksek bir oranda artırmayı başardı. Katılım bankalarının toplam net karı 2013 yılında yüzde 15 oranındaki artışla 916 milyon TL'den 1 milyar 52 milyon TL'ye yükseldi. Böylece katılım bankacılığının net kar rakamı, bir milyar TL sınırını aştı. Bu psikolojik sınırın aşılmış olması da, katılım bankacılığı açısından ayrı bir önem taşımaktadır (TKBB,2014).

Şekil 3.3. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Net Faiz-Kar ve % Değişimi

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2008 ve 2013 yılları baz alındığında çalışmamıza konu olan seçilmiş orta ölçekli dört klasik banka yüzdesel bazda pozitif bir ivme yakalasalarda sektör içinde istenilen başarı sağlanamamıştır.

Yüzdesel olarak baktığımızda söz konusu yıllar arasında katılım bankalarının daha iyi bir performans sergilediklerini görüyoruz. Bu durum aslında pekçok sorununda cevabı niteliğinde karşımıza çıkıyor. Kazandırılan kar payının yüzdesel olarak yüksek olması müşterinin isteklerine büyük ölçüde cevap verebilmekten, karşılıklı iletişimin iyi olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü banka, ilişki içerisinde olduğu müşterilerini ne derecede memnun ederse bunun karşılığında her iki tarafın kazancı da o derece yüksek olur. Bankacılık sektöründe kar artış oranının yüzde 5'in altında kalması, klasik bankaların faiz giderlerinin faiz gelirlerinden daha çok artmasından kaynaklanmıştır. Klasik bankalar faiz riskiyle karşı karşıya kaldılar ve bu nedenle karları azaldı. Mevduatların vadesinin kısa olması nedeniyle bankalar tahvil-bono ve kredilerde zarar yazmaya başladılar. Şekil 3.2 ve 3.3'ü incelediğimizde katılım bankalarının küresel kriz sonrasında daha iyi bir karlılık yakaladıklarını, seçilmiş orta büyüklükteki dört klasik bankanın bu bankaların epey gerisinde kaldığını görmekteyiz. Sonuç olarak, klasik bankalar faiz artışları nedeniyle kısa

vadeli ve yüksek maliyetli kaynaklarla uzun vadeli ve düşük getirili kredileri finanse etmiş oldular. Katılım bankaları ise topladıkları fonlara herhangi bir kar payı taahhüdü vermedikleri için bu tür zararlara yani faiz riskine maruz kalmamaktadırlar.

3.3.2. Aktif Kalite Performansı

Aktif kalitesini gösteren oranlar içerisinde en anlamlı olanlardan birisi de toplam kredilerin toplam aktif içindeki payını gösteren orandır. Bu oranın yüksek veya düşük olması farklı bakımlardan karlılık üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bu oranın yüksek çıkması ki yüksek kredilendirme düzeyini ifade eder, banka açısından yüksek kredi riski anlamı taşımaktadır ve risk-getiri dengesini bozmaktadır. Diğer yandan düşük çıkan aktif kalitesi oranı ise bankanın ana faaliyet konusundan uzaklaştığının ve reel sektörü fonlama imkânını kaybettiğinin veya büyük bir ödeme güçlüğü içerisinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. (business and economics research journal, 2014).

Bankalar için aktiflerin sağlıklı yönetilmesi, maliyetlerin azaltılması son derece önemlidir. Bu da ancak kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanmaları ile olabilir. Kaynakların etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığını ölçmek için ise performans değerlemesinin yapılması gereklidir.

Şeçtiğimiz sekiz bankanın aktif kalite performansına şu formülasyonla ulaşıyoruz;

FO8= Toplam krediler/toplam aktifler

Katılım bankaları için:

Toplam krediler: 76.248,015   FO8= 76.248,015/ 108.021,671
Toplam aktifler: 108.021,671   = **0.705 %**

Klasik (şeçilmiş) bankalar için;

Toplam krediler:144.001,00   FO8=144.001,00/209.571,00
Toplam aktifler: 209.571,00   = **0.687 %**

Aktif kalite performansını incelediğimiz zaman klasik bankaların katılım bankalarının üstünde bir seyir izlediğini görmekteyiz. Bu da katılım bankalarının

klasik bankalara oranla kredilendirmelerinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bankalar için hem avantaj hem de dezavantaj durumunu ifade etmektedir. Yüksek bir kredilendirmeye sahip olmak bankaların isteyebileceği bir durumdur, ancak bu durum karlılık üzerinde dengeleri bozucu etkiye sahip olduğundan dikkat edilmesi gerekmektedir. Yine aktif kalite performansının çok düşük çıkması da bankaların önlem alması gereken bir konudur. Çünkü bu oranın çok düşük çıkması bankaları çeşitli ödeme güçlükleriyle karşı karşıya bırakmaktadır.

3.3.2.1. Aktif büyüklük karşılaştırması

Banka karlılığının en temel göstergelerinden biri şüphesiz aktif büyüklüktür. Türkiye’de katılım bankacılığı sektöründe rekabet üst seviyede olmakla beraber, aynı piyasada faaliyet gösterildiğinden dolayı klasik bankalarla da rekabet söz konusudur. Böyle bir ortamda, büyüklük bakımından daha düşük seviyede olan katılım bankaları için aktiflerin sağlıklı yönetilmesi, maliyetlerin azaltılması son derece önemlidir. Bu da ancak kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanmaları ile olabilir. Kaynakların etkin ve verimli kullanılıp kullanılmadığını ölçmek için ise performans değerlemesinin yapılması gereklidir.

Katılım Bankalarının 2008 krizi sonrası Türk bankacılık sektörü içerisindeki paylarında azalma olmuştur. Kriz dolayısıyla sektör içerisindeki seviyelerde meydana gelen bu ani düşüş ekonomik iyileştirmeler sonucu kısa sürede eski düzeyine çıkarılmıştır.

Çizelge 3.3. Katılım Bankalarının Aktif Büyüklüğü (Mio TL)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aktif Büyüklük	25,765	33,628	43,338	56,076	70,279	96,021

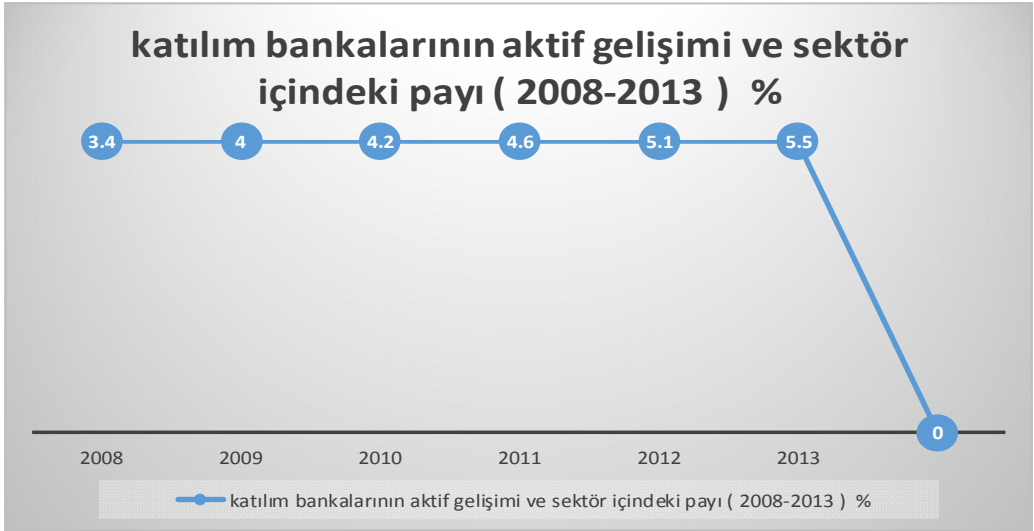
Kaynak: BDDK raporlarına göre hazırlanmıştır.

Çizelge 3.4. Katılım Bankalarının Sektör İçindeki Aktif Büyüklük Payı (%)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aktif Büyüklük	4,5	4,1	4,6	4,8	5,1	5,5

Kaynak: BDDK raporlarına göre hazırlanmıştır.

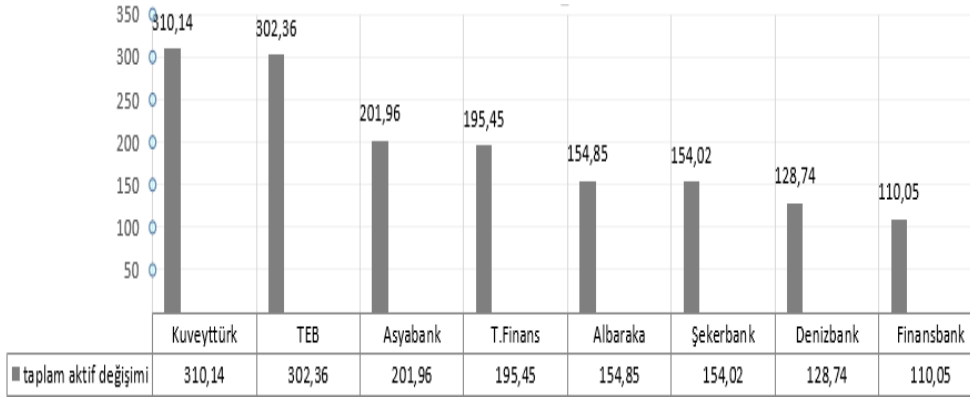
Katılım bankalarının sektör içindeki aktif büyüklük payına baktığımızda kriz sonrası ufak bir düşüş yaşansa da sonrasında devamlılık gösteren bir başarı sağlanmıştır.

Şekil 3.4. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı 2001-2013 %

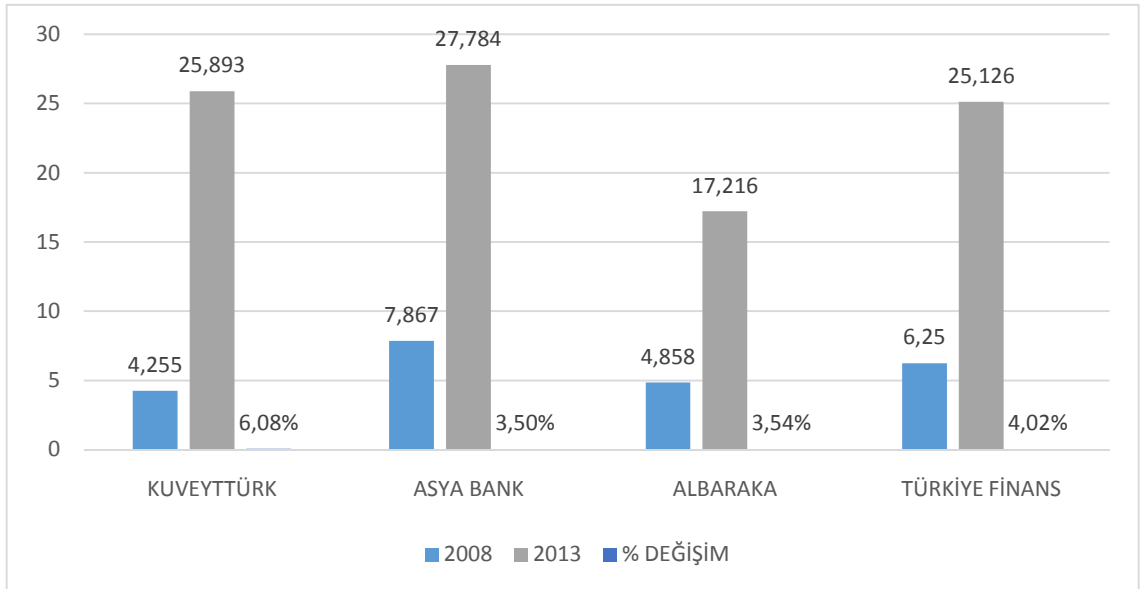
Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Katılım bankalarının sektör içindeki aktif büyüklük payına baktığımızda kriz sonrası ufak bir düşüş yaşansa da sonrasında devamlılık gösteren bir başarı sağlanmıştır. Katılım bankalarının sektör içerisindeki aktif büyüklüğünün artış gösteren bir eğilimi vardır. Nitekim katılım bankalarının 2013 yılındaki toplam aktifleri yüzde 37 artışla 70,2 milyar TL'den 96,0 milyar liraya yükseldi. Katılım bankalarının toplam aktifler bakımından bankacılık sektöründeki payı ise yüzde 5,1'den yüzde 5,5'e yükseldi.

Şekil 3.5. 2008-2013 Yılları Arası Toplam Aktifler Değişimi (%)

Kaynak: TKBB verilerine göre hazırlanmıştır.

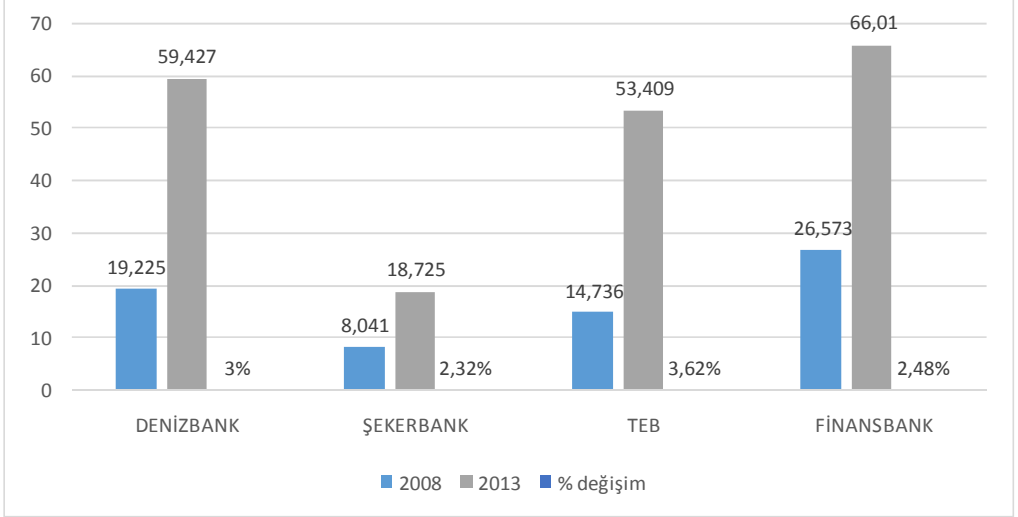

Şekil 3.6. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Aktif Toplamları ve % Değişimi

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Küresel kriz sonrası dönemi incelediğimizde katılım bankalarının aktif toplamlarında gözle görülür bir artış yaşandığını görmekteyiz. Şekil 3.6' dan da anlaşılacağı üzere, Kuveyttürk ve Türkiye finans başta olmak üzere dört katılım bankasının da ciddi artışlar söz konusudur. Bu durum bize kaynakların verimli bir

şekilde kullanıldığını ve bunun neticesinde maliyetlerin azaltıldığını göstermektedir. Katılım bankalarının aktif büyüklüğü her yıl bir önceki yıla göre artış göstermektedir. Bu artışın yaşanması katılım bankaları tarafından istenen ve piyasa tarafından da beklenen bir durumdur. Nitekim yapılan çalışmalar da bu yükselişin devam edeceği noktasında toplanmakta, bu verileri desteklemektedir.

Şekil 3.7. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Aktif Toplamları ve % Değişimi

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Küresel kriz sonrası dönemde çalışmama konu olan seçilmiş dört klasik bankaya baktığımız zaman ise toplam aktifleri pozitif yönlü olmakla birlikte piyasa koşullarının altında bir seyir izlemektedir. Şekil 3.7’i incelediğimizde TEB Bankası ve Denizbank ın yüzdesel değişimin fazla olduğunu görmekteyiz. Bu yüzdesel fazlalık yine de Katılım Bankaları’ nın gerisindedir.

3.3.3. Sermaye Yeterliliği Performansı

Sermaye yeterliliği; “Maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli öz kaynak bulundurulmasıdır.şeklinde tanımlanmıştır (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 44, 45). Sermaye finansal sistemin güven ve istikrar içinde çalışması ve banka iflaslarının önlenmesinde en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdandır ki sermayenin yeterliliği, onu belirli bir düzeyde tutma her firma için önemlidir.

Sermaye yeterliliği performansına şu formülle ulaşılmaktadır.;

FO12= Özkaynaklar/ toplam aktifler

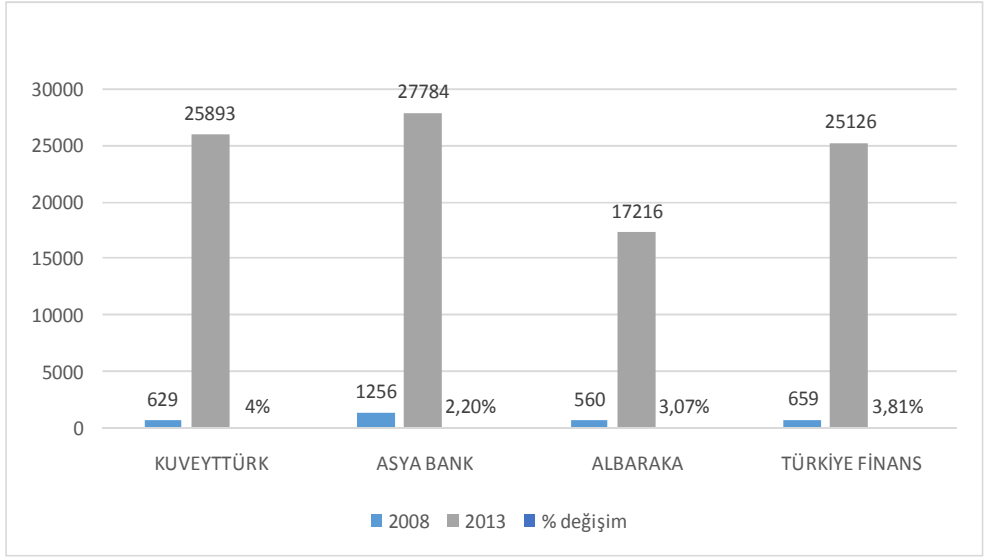
Katılım bankaları için;

Özkaynaklar: 12.832,644   FO12= 12.832,644/108.021,671
Toplam aktifler: 108.021,671   = **0.11%**

Klasik (seçilmiş) bankalar için;

Özkaynaklar: 58.322,040   FO12=58.322,00/209.571,00
Toplam aktifler: 209.571,00   =**0.27 %**

Formülasyon sonucu, klasik bankaların sermaye yeterlilik performansının katılım bankalarına oranla çok daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

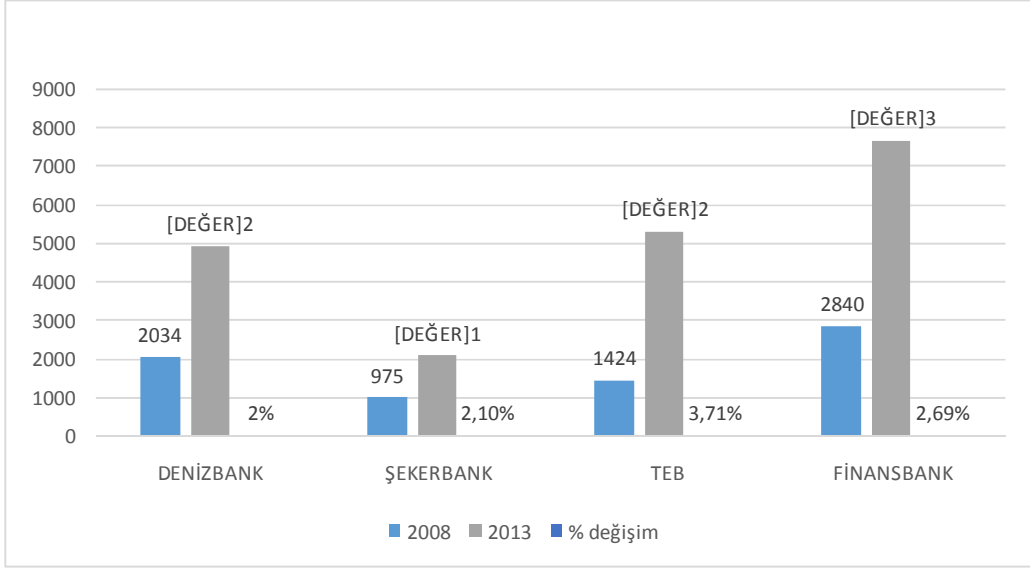

Şekil 3.8. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Toplam Özkaynakları ve % Değişimi

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2008 küresel finansal krizi ertesinde giderek önem kazanan makroekonomik amaçlardan biri de finansal istikrar oldu. Bu sebeple iktisat politikalarında finansal istikrar daha fazla önem kazanmaya başladı. Öte yandan bankacılık sektörünün bilanço yapısının sağlamlığı, üzerinde durulan çok önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. 2001 yılında patlak veren kriz sonrasında BDDK tarafından uygulanan istikrarlı regülasyon politikalarının Türkiye’de bankacılık sektörünün istikrarına büyük bir katkı sağladığı görülmektedir.

Nitekim birçok ülke bankacılık alanında istikrarsızlık yaşarken Türk bankacılık sektörü krizlerin atlutulmasında önemli bir rol üstlenebildi. Bu doğrultuda katılım bankalarının 2013 yılındaki sermaye yeterlilik rasyosunun yüzde 14 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu oran, yüzde 15,3 seviyesinde gerçekleşen bankacılık sektörünün ortalamasının altında olmakla birlikte, 2012 yılı sonundaki düzeyinin üzerindedir. Dolayısıyla, hızlı büyümenin gerçekleştirildiği bir yılda dahi sermaye yeterliliği rasyosunun artırılabilmesi önemli bir başarı olarak değerlendirilmelidir (TKBB,2014).

Şekil 3.9. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Toplam Özkaynakları ve % Değişimi

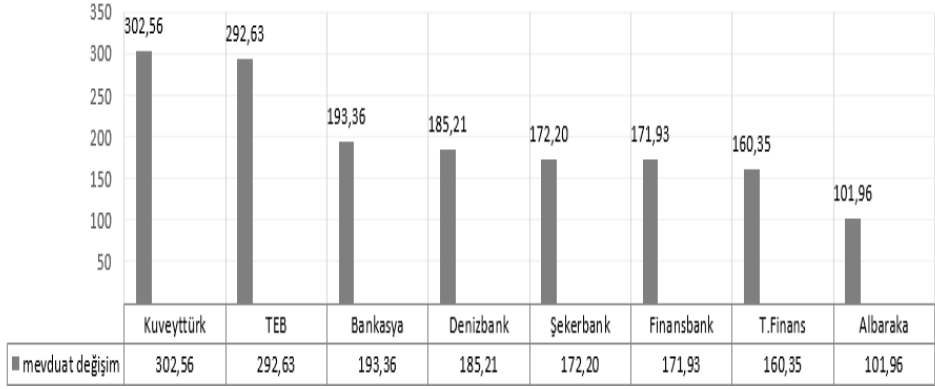
Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Küresel kriz sonrası dönemde seçilmiş dört klasik bankaya baktığımızda ise bankaların aldıkları risklere karşılık ellerinde yeterli miktarda sermayeyi bulundurmadıklarını görüyoruz. Nitekim bu durum TEB dışındaki diğer üç banka için risk teşkil etmektedir. Finansal istikrarın sağlanması ve devam ettirilmesi noktasında önemli bir kalem olan sermaye yeterliliği seçtiğimiz dört klasik bankanın akıbeti açısından önemlidir. Belirli bir seviyenin üzerinde tutulması bankaların en birincil hedefleri arasındadır.

3.3.4. Mevduat Hacmi ve Toplanan Fonların Karşılaştırılması

Banka performansını ölçerken baktığımız bir diğer kalem ise mevduat hacmidir. Katılım bankalarının mevduat yapısı 2000 li yılların başında Yabancı Para ağırlıklıyken kriz sonrasında Türk Parasının değer kazanmasıyla mevduattaki ağırlıkta değişmiştir. 2008 yılından sonra mevduat içindeki Türk parası Yabancı para payını aşmıştır.

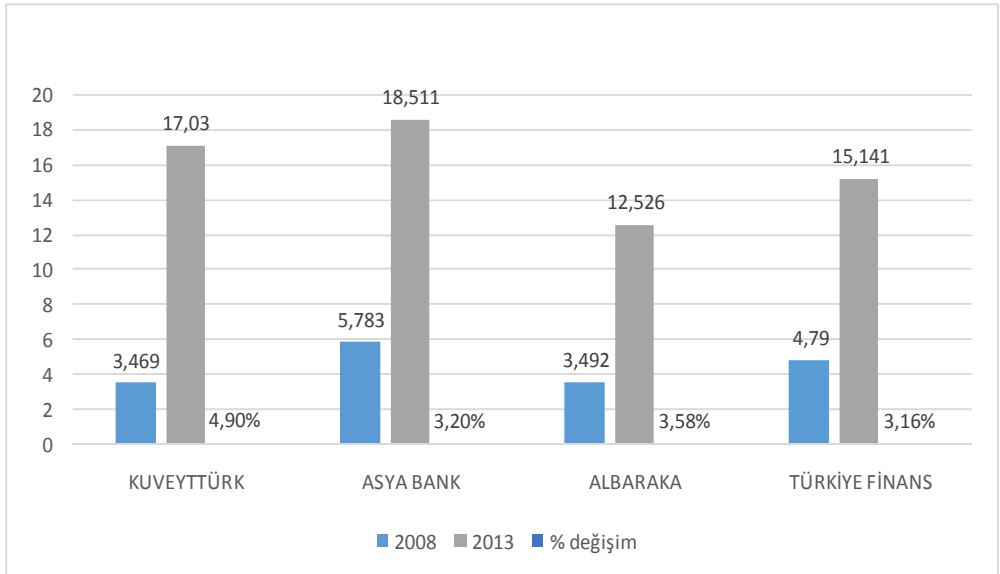

Şekil 3.10. 2008-2013 Yılları Arası Mevduat Değişimi (%)

Kaynak: TKBB verilerine göre hazırlanmıştır.

Şekil 3.10' e baktığımız zaman kriz sonrasında bankacılık sektöründe mevduatlarda pozitif yönlü bir değişim olduğu görülmektedir. Kuveyttürk ve TEB bankası gözle görülür şekilde mevduatlarında artış yaşarken, diğer altı banka birbirine yakın pozitif yönlü bir seyir izlemektedir.

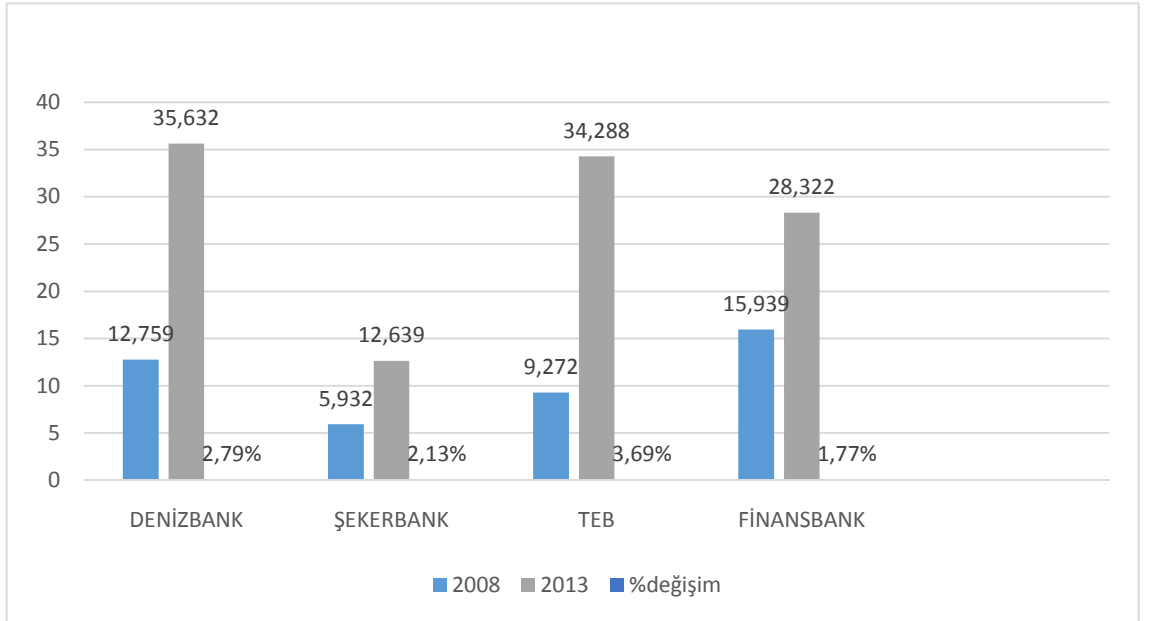

Şekil 3.11. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Topladıkları Fonlar ve % Değişim

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Katılım bankalarının bilançoları dikkatle incelendiğinde toplanan fonlarda ciddi bir artış olduğu görülmektedir. 2013 yılında toplanan fonlar 49,2 milyar liradan 63,2 milyar liraya yükseldi. Söz konusu veriler yıllık yüzde 29 oranında bir artışa işaret etmektedir. Bankacılık sektörünün mevduatlarındaki artışın yüzde 22,5 olduğu düşünüldüğünde katılım bankalarının bu alanda da başarılı bir performans gösterdiği görülmektedir. Katılım bankalarının bankacılık sektörünün toplam fonları içerisindeki payı da 2012 yılında yüzde 6,2 oranında iken, 2013 yılında bu oran yüzde 6,5 düzeyine yükseldi. Bu gelişmeler tasarruf sahiplerinin katılım bankacılığına yönelik ilgisinin canlılığını koruduğunu göstermektedir (TKBB,2014).

Şekli incelediğimizde 2008 yılından 2013 yılına kadar toplanan fonlarda yüzdesel olarak en büyük artışı Kuveyttürk Katılım Bankası' nın yaşadığını görmekteyiz.

Şekil 3.12. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Topladıkları Fonlar ve % Değişimi

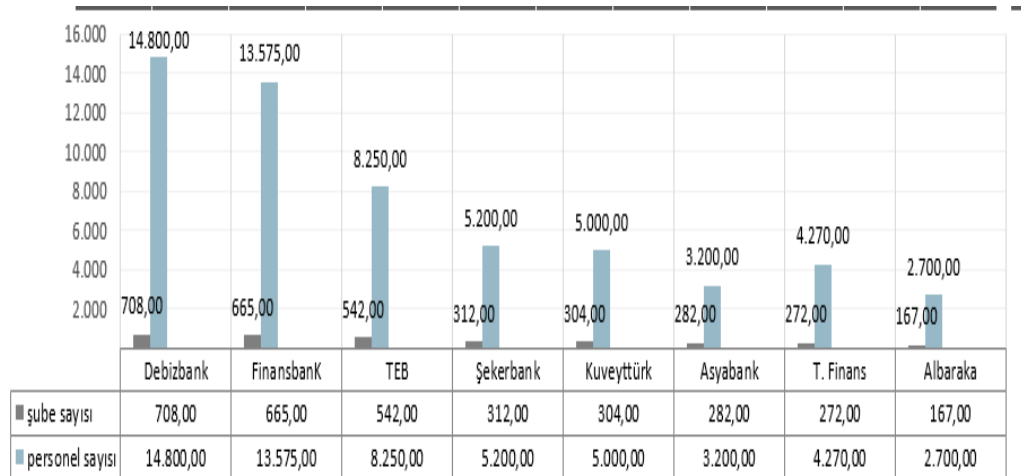
Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 3.12' ye baktığımız zaman 2008 yılından 2013 yılına kadar toplanan fonlarda çalışmamıza konu olan orta ölçekli seçilmiş dört bankanın pozitif yönlü bir seyir izlediğini görmekteyiz. Bu dört banka arasından söz konusu yıllarda yüzdesel olarak en büyük artışı TEB bankası sağlarken, en düşük artışı Finansbank göstermiştir.

Katılım Bankalarını ve seçilmiş orta ölçekli dört klasik bankanın küresel kriz sonrasında topladıkları fonlara baktığımız zaman, katılım bankalarının bu dört klasik bankaya göre daha yüksek bir performans sergilediklerini görmekteyiz.

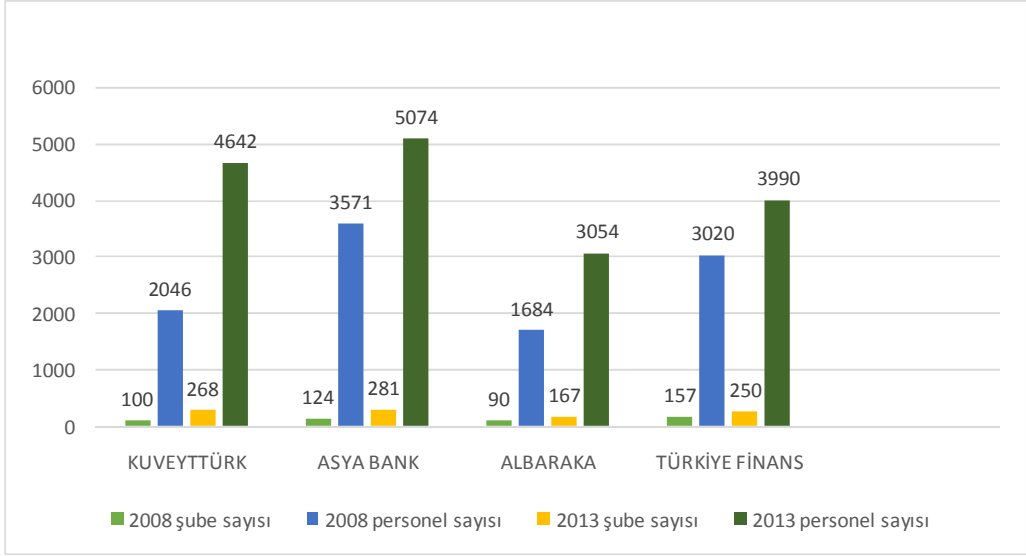
3.3.5. Şube ve Personel Sayılarının Karşılaştırılması

2008 yılı sonrası finansal krizin etkilerinin sektörde hissedilmesiyle, Türkiye' deki mevcut bankalar finansal varlıklarını koruma yoluna gitmişlerdir. Kimisi bunu başarırken kimi banka bu krizden finansal olarak küçülerek çıkmıştır. Çalışmamıza konu olan 8 bankaya baktığımız zaman Katılım Bankaları bu süreçte büyüme göstermiş, %5-6 oranında şube ve personel sayısında artış yaşamıştır. AsyaBank son yıllarda yaşanan siyasi gelişmelerin etkisiyle özellikle 2013 yılı ve sonrasında daralma yoluna giderek, şube kapatma ve personelde azalma yoluna gitmiştir.

Şekil 3.13. 2008-2013 Yılları Arası Şube ve Personel Sayılarının Karşılaştırılması

Kaynak:TKBB verileri örnek olarak hazırlanmıştır.

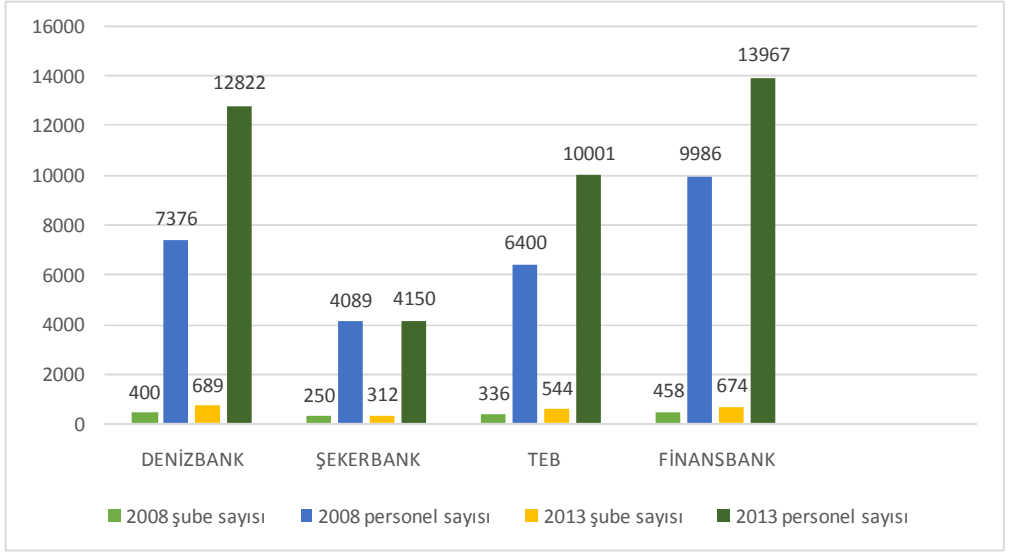
Şekil 3.14. 2008 ve 2013 Yılları İçin Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayıları

Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2013 yılında yüzde 17 oranında artarak 828'den 966'ya yükseldi. Bu eğilime paralel biçimde istihdam edilen personel sayısı da arttı. 2013 yılında katılım bankaları tarafından istihdam edilen çalışan sayısı, yüzde 9 oranındaki artışla 15 bin 356'dan 16.763'e çıktı. Türkiye'nin tüm bölgelerinde yeni şubeler açarak hizmet ağını genişleten katılım bankalarının göstermiş oldukları bu performans oldukça dikkat çekicidir.

Şekil 3.14'e baktığımızda katılım bankalarının şube sayılarının 2008 yılına kıyasla epey arttığını görmekteyiz. 2008 ve 2013 yılları arasındaki şube sayısındaki artışa baktığımızda Kuveyttürk Katılım Bankası 168 şubeyle en çok şubeye sahip katılım bankası olarak karşımıza çıkmaktadır. En az ilerlemeyi ise 77 şube sayısı ile Albaraka Türk Katılım Bankası göstermiştir. Bu sıralama da Asya Bank Katılım Bankası 157 şube ile yer alırken Türkiye Finans ise 93 şube de kalmıştır. Yine şube sayısındaki artışa bağlı olarak, personel sayılarındaki artışta aynı banka sıralamasını takip etmiştir.

Bütün bu gelişmeler, katılım bankacılığının Türkiye ekonomisinde giderek daha sağlam bir yer edindiğini ve Türkiye ekonomisinin ihtiyaç duyduğu alternatif ürünleri geliştirmekte başarılı olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.15. 2008 ve 2013 Yılları İçin Klasik Bankaların Şube ve Personel Sayıları
Kaynak: TKBB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Klasik Bankalara baktığımız zaman ise hem şube hem de personel sayısı bakımından Katılım Bankalarının oldukça üstünde olduğunu görmekteyiz. Klasik Bankalarının Katılım Bankalarından fazla şube ve personele sahip olmasında, Katılım Bankalarının kalifiye eleman bulmakta zorlanması yatmaktadır. Ancak klasik bankalar totalde daha çok şube ve personel sayısına sahip olsa da , yüzdesel olarak şube ve personel sayısında en fazla artışı Katılım Bankalarının gerçekleştirdiğini görüyoruz. Son yıllarda çok fazla olmamakla birlikte TEB ve Finansbank' ta personel çıkarmaları yaşandığını görmekteyiz. Bunun da sebebini, bankaların sektör içerisinde gelir-gider analizini doğru bir şekilde yapamaması sonucunda maliyetlerini kısma yoluna gitmelerine bağlayabiliriz.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada bankacılık kavramı, tarihsel gelişimi, Türkiye’ deki Katılım Bankalarının işlemleri, işlevleri, hukuki yapısı, fon kaynakları, fon kullanımları, klasik bankalar ile katılım bankaları arasındaki benzerlikler –farklar ile 2008 krizi sonrası seçilmiş sekiz banka arasındaki performans karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Türk ekonomisinin ciddi bir yapısal değişim yaşayarak gelişmiş serbest piyasa koşullarını oluşturmaya çalıştığı 1980’li yıllarda finans sektöründe ve finansal araçlarda yeni şekillenmeler olmuştur. Bu değişimin Türkiye’ye kazandırdığı en önemli yeniliklerden biri ise Katılım Bankaları’dır.

Çalışmamızın birinci bölümünde bankacılık kavramı ve bankacılığın tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Aynı bölümde katılım bankalarının ortaya çıkışı sosyal, ekonomik ve dini sebeplerle ortaya koyulmuş, dünyada katılım bankacılığının ortaya çıkışına yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise daha özelde Türkiye’ de ki katılım bankacılığının ortaya çıkışı ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Türkiye’ de faaliyet gösteren dört katılım bankası ele alınmış olup, bunların ortaklık yapısından ve işleyişlerinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde yine Türkiye’ de faaliyet gösteren katılım bankalarının fon kaynaklarına ve yöntemlerine yer verilmiştir. Bu bankaların klasik bankalardan farklarına ve benzerliklerine değinilerek sektör içerisindeki genel görüntülerine ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın üçüncü ve son bölümünde ise, küresel kriz sonrası seçilmiş sekiz banka üzerinden hareket edilerek performans karşılaştırılması yapılmıştır. Bu sekiz bankanın dördü katılım bankası (Kuveyttürk, Asyabank, Albaraka, Türkiye Finans) dördü ise orta büyüklükteki klasik bankalardır (TEB, Finansbank, Denizbank, Şekerbank). Daha önceki bölümlerde katılım bankaları ile klasik bankaların benzerlik ve farklılıklarına değinmiştik. Bu bölümde de performans tanımına yer verilerek, performansla ilgili temel kavramlardan bahsedilmiştir.

Yine aynı bölümde katılım bankaları ve klasik bankalar arasındaki kullanılacak yöntemle ilgili bilgi verilerek, karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Uygulamada kullanılan yöntem; performans karşılaştırmalarında en yaygın olarak kullanılan oran yöntemidir. Tek bir girdinin tek bir çıktıya oranlamasının zaman içerisinde izlenmesi yoluyla kullanılan bu yöntemde belli başlı verilere ulaşılarak, bankaların performansı hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır.

Çalışmama konu aldığım dört Katılım Bankası ve seçilmiş orta büyüklükteki dört Klasik Bankayı karlılık, sermaye yeterliliği, aktif büyüklük, kazandırılan karpayı-faiz, şube-personel sayısı, mevduat hacmi ve toplanan fonlar bakımından değerlendirdik. Elde ettiğimiz bulgularla şu sonuca vardık; 2008 yılında meydana gelen finansal kriz, sektörü etkilemekle birlikte, geniş çaplı bir yıkım söz konusu değildir. Bunun da sebebini 2001 krizi sonrası yapılan finansal iyileştirmelere bağlayabiliriz. Yapılan bu iyileştirmeler sonucunda sektör 2008 yılında meydana gelen finansal krizi atlatabilmiştir.

Küresel krizin etkileri doğrudan bankaların performansına da yansımıştır. Performansı belirli bir seviyede tutmak ve daha ileriye taşımak her bankanın arzu ettiği birşeydir. Nitekim üçüncü bölümde araştırmamıza konu olan kalemlere baktığımızda Katılım Bankalarının küresel kriz sonrası dönemde seçilmiş orta büyüklükteki dört Klasik Bankaya göre daha iyi bir performans sergilediklerini görüyoruz. Karlılık, aktif büyüklük, topladıkları fonlar bakımından Katılım Bankaları daha iyi bir noktadadır. Özellikle şube ve personel bazında baktığımızda seçilmiş orta büyüklükteki klasik bankalara göre Katılım bankaları yüzdesel olarak yüksek bir performans göstermiştir. Bu performansı toplanan fonlar, aktif büyüklük ve dağıtılan kar payında da görmekteyiz. Sermaye yeterliliği ise klasik bankalara göre Katılım bankalarında düşük olsa da aradaki fark çok büyük değildir. Tüm bu sonuçlar bize Katılım Bankalarının küresel kriz döneminden Klasik Bankalara göre daha az etkilendiğini, kriz sonrası dönemi daha iyi değerlendirdiklerini göstermektedir.

Araştırmamızın sonucunda küresel kriz sonrası katılım bankalarının orta büyüklükteki klasik bankalarla rekabet edebilirliğinin özellikle son üç yıldır ciddi bir artış sergilediğini gördük. Sektörün genel olarak büyümesi, yabancı yatırımların ülkemizde artması, Türk ekonomisindeki belirsizliklerin ortadan kalkması gibi sebepler bu gelişimin yaşanmasında etkilidir. Yine bankacılık kanununda yapılan iyileştirmeler, meydana gelen yeni ortaklıklar Katılım Bankalarının büyümesine yardımcı olmaktadır. Tabii bu istikrarın sürdürülmesi düzenli bir ekonomik zeminde gerçekleşebilecektir. Bunun içinde Türk

ekonomisinin ihtiyacı olan şey, finans sisteminin temelini oluşturan bankaların periyodik olarak denetlenmesi gerekliliğidir. Çünkü belirli aralıklarla yapılacak olan denetimler, performans ölçümleri hem verileri güncel tutar hem de yıl içerisinde karşılaşılabilecek iflas, kriz, likitide eksikliği gibi engeller noktasında bankalara bilgi verir.

Yaptığımız araştırma sonucunda beklentimiz şu yöndedir; Katılım Bankaları mevcut şartların hakimiyetini sürdürmesi halinde büyümesini devam ettirecektir. Nitekim sektör üzerine yapılan araştırmalar da bu beklentimizi doğrulamakta, sektör içinde Katılım Bankalarının büyümeye devam edecekleri beklentisi hakimiyetini korumaktadır.

KAYNAKLAR

- Albarakatürk Katılım Bankası, 01/06/2014, www.albarakatürk.com.tr.
- Albarakatürk,(2011),Yatırımcıİlişkileri,01/05/2014,
http://www.albarakatürk.com.tr/yatirimci_iliskileri/detay.aspx
- Asya Bank,04/06/2014, http://bankasya.com.tr/_pdf/2013_1_konsolide_solo.pdf.
- Bayındır A. (2007).“Ticaret ve Faiz”. (1. Baskı).İstanbul Süleymaniye VakfıYayımlar.
- Bilir A.(2010). “Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”.Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi”. Adana.
- Bulut H., (2009) Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansmal Teknik Önerisi: Mudaraba-risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-risk Sermayesi Yatırım Fonları, Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Business and economics research journal,14/09/2014, <http://www.berjournal.com>
- Bürümcekçi H., (2007: 31), Piyasaların Görünümü ve Beklentiler , İstanbul
- Büyükdeniz A.,(2000: 24)“Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri”,Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, İstanbul, Albaraka Türk Yay.
- Coşkun A. (2006). “Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı”,Bankacılar Dergisi, Sayı 56, s.28.
- Coşkun A., (2008), Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçerisindeki Yeri ve Önemi, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Coşkun N. (2012), Türkiye’ de Bankacılık Sektörü, Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi. İstanbul.
- Doğan S. (2008), Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Doğan İ. (2013), Katılım Bankaları Perfomans Analizi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ece N. (Temmuz-Ağustos 2011).“Dünya’da ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı 25.

Ekodialog,10/08/2014, http://www.ekodialog.com/Konular/Verimlilik_nedir.html.

Erdoğan D. (2011) Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Etkileri Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi,İstanbul

Eskici M. (2007). “ Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri”. Süleyman Demirel Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Isparta.

Evren M.F. (1987). Faiz Hukuku. İstanbul. Ahtapot Yayınları

Faizsiz Bankalar, 12/09/2014,
<http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/ekonomi/0047.html>.

Kepenek Y., Yentürk N., (2005). Türkiye Ekonomisi (18.b), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Kaçmaz A. (2009). Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Tezsiz Yüksek Lisans.

Karakoç Y. (2011), Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Yeri ve İşleyişi, Beykent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kamuyu Aydınlatma Platformu, 15/08/2014, <http://www.kap.gov.tr/>

Kaya Ö. (2010), Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kur’an-ı Kerim, Ali İmran Suresi, Rum Suresi, Bakara Suresi.

KuveyttürkKatılımBankası,04/06/2014,
<http://www.kuveytturk.com.tr/tarihce.aspx>,

Kuveyttürk,FinansalBilgiler,01/04/2013,
http://www.kuveytturk.com.tr/pages/finansal_bilgiler_hakkimizda.aspx.

Paya M. (2001). Makro İktisat, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş (2Baskı), Filiz Kitabevi, İstanbul.

- Polat A. (2009). “Katılım Bankacılığı, Dünya Uygulamalarına İlişkin Fırsatlar-Sorunlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar”. Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Resmi Gazete, 12/08/2014, <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>.
- Rodoplu B.C. (1997). Dünyada Faizsiz Bankacılık, Bereket Dergisi, Sayı 1, İstanbul.
- Öner Y. (1995). “Faizsiz Kazanç Sistemi Kar Garantisi Vermez”. Ticaret Gazetesi Eki.
- Özdemir S. (2002). Avrupa Birliği ve Türk Bankacılığı : Karşılaştırmalı Analiz, Bddk Yayını, Ankara.
- Özkan H.(2012). ”Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları”. Niğde Üniversitesi.YüksekLisans Tezi. Niğde.
- Özsoy İ. (2009). “Türkiye’de Katılım Bankacılığı”, Eğitim Ders Notları, TKBB
- Özsoy İ. (1993). Faiz ve Problemleri. İzmir. Nil Yayınları.
- Özting A.,100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, Genisletilmiş 2.Baskı, istanbul Gerçek Yayınevi, 1989, s. 10.
- Öztürk, N. (2011). Para Banka Kredi (Cilt 1). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Sağlam D., (1976). Türkiye Ekonomisi,Ayyıldız yayınları, Ankara.
- Şahin E. (2007). Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şen S. (2011). “Türk Bankacılık sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığı’nın Yapısal Analizi”. İstanbul Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Şit A.,(2012), Katılım Bankalarının Gelişmesinde İşletmelerin Rolü: Adana, Batman, Gaziantep, Hatay, Mardin, Mersin, Osmaniye ve Şanlıurfa Bölgelerinde Bir Uygulama İnönü Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Malatya
- Tarih notları, 10/04/2014, www.tarihnotları.com.
- Tabakoğlu A. (2006). “İslam Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi” Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama Sempozyumu. İstanbul.
- Takan M., (2001), “Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim”, Ankara : Nobel Yayınları.

Tosun, M. Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yerleri Üzerine, Editor: İ. Usul, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama: 177-191. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.

Türkiye Bankalar Birliği, 09/09/2014, <http://www.tbb.org.tr/tr>.

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). Türkiye Bankacılık Sistemine Üye Bankalar,27/01/2014, <http://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri>.

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). Düzenlemeler,08/05/2014, <http://www.tbb.org.tr/duzenlemeler/bankacilik-kanunu/74>.

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). Hakkında,05/05/2014, <http://www.tbb.org.tr/tbb/hakkinda/kurulus/10>.

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). İstatistiki Raporlar,01/08/2014, <http://www.tbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Türkiye Bankalar Birliği, (2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli: http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bkpanel.pdf, Erişim : 15/02/2014

Türkiye Bankalar Birliği, (2011). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu,01/04/2014, [http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/BankacilikKanunu.pdf/madde 23](http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/BankacilikKanunu.pdf/madde%2023).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). İstatistiki Raporlar,01/08/2014, <http://www.tbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>.

Türkiye Bankalar Birliği, (2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli, 15/02/2014,http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/bkpanel.

Türkiye Bankalar Birliği, (2011). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu,21/08/2014 [http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/BankacilikKanunu.pdf/madde 23](http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/472/BankacilikKanunu.pdf/madde%2023).

Türkiye Bankalar Birliği, (2013). Hakkında,05/05/2014 <http://www.tbb.org.tr/tbb/hakkinda/kurulus/10>.

Türkiye Finans Katılım Bankası,05/06/2014 <http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/tarihce.aspx>

Türkiye Finans, (2013), Faaliyet Raporları,01/04/2014, http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet_raporlari.aspx.

- Türkiye Katılım Bankalar Birliği,08/06/2014,
<http://www.tkbb.org.tr/Documents/OnemliBasliklar/sukuk%20makalesi8.pdf>.
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği, 08/08/2014, <http://www.tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileriveri-seti>.
- Türkiye Katılım Bankalar Birliği, (2007). Bankacılıkta Güncel Hukuki Sorunlar, 12/08/2014, www.tkbb.org.tr.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği web sayfası, 09.07.2014, www.tkbb.org.tr
- Uçar M. (1993). Türkiye’de-Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, İstanbul, Faysal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları.
- Ulu E.(2009). “Türk Bankacılık Sektöründe Vergi Kanunlarının Karlılık Üzerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Wikipedia, 01/06/2014, http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Hammurabi_kanunlari.
Yazıcı M., (1999), Faiz, Yayılım Yayıncılık, İstanbul.
- Zerqa, Ez, En-Neccar, (2000). İslam Düşüncesinde Banka ve Sigorta, (Çev. Hayreddin Karaman). İstanbul: İz Yayınları.Omar, Fuat Al and Haq, M. A. (1996). İslamic Banking Theory, Practice and Challenges. Oxford University Press, London.
- 01.11.2005 tarih 25983 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu.
- 23.06.1999 tarih 23734 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4389 sayılı Bankalar 122 Kanunu.
- 02.05.1985 tarih ve 18742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3182 sayılı Bankalar Kanunu.
- 19.12.1983 tarih ve 18256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlan Bakanlar Kurulu Kararnamesi.
- 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Didar USTAOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Karabük-20/04/1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi-Uluslararası
İlişkiler Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi-İktisat Anabilim
Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : KuveytTürk Katılım Bankası A.Ş. 2012-halen

İletişim

E-posta Adresi : diduss@windowslive.com
Telefon : 0554 844 97 17
Tarih : 17/10/2014